

YIL 21 SAYI 77 2011/2

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
 Yayın Komitesi

Sahibi Hasan Topal

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilüfer Çınarlı Mutlu

Yayın Sekreteri Tuba Çakıroğlu Özerim

Grafik Tasarım Emre Çıkınoğlu

Grafik Uygulama Güler Özsakarya Ertan

Yayın Komitesi

H. İbrahim Alpaslan

T. Didem Akyol Altun

Erdal Onur Diktaş

Ebru Türkdamar Diktaş

Hikmet Gökmen

Güngör Kaftancı

Emel Kayın

Nezihat Köşklük

Seçkin Kutucu

Nilüfer Çınarlı Mutlu

İlker Özdel

Tuba Çakıroğlu Özerim

Hasan Topal

Gürhan Tümer

(Soyadına göre alfabetik)

Tarandığı Veritabanları

DAAL - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri

1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir

Tel: (232) 463 66 25 (pbx)

Faks: (232) 463 52 12

egemim@izmimod.org.tr

www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50

Aydın Temsilciliği: (0256) 213 45 33

Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74

Dikili Temsilciliği: (0232) 671 85 02

Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91

Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07

Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83

Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73

Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 23

Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21

Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 654 50 18

Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 20 21

Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71

Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32

Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 09 85

Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 10 08

Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88

Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66

Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 22 83

Yayın Koordinatörü Yasemin Keskin Enginöz

Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve Basım Dağıtım

Yapı-Endüstri Merkezi

Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12 / 430

(Polat Kulesi Yanı) 34394 Fulya / İstanbul

Tel: (0212) 266 70 70

Faks: (0212) 266 70 10

yayinpazarlama@yem.net

www.yem.net

Baskı

Mas Matbaacılık AŞ

Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3

34408 Kağıthane / İstanbul

Tel: (0212) 294 10 00

Faks: (0212) 294 90 80

www.masmat.com.tr

Baskı Tarihi: 25 Mart 2011

Yayın Koşulları

- Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
- Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orijinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır.
- Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir.
- Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur.
- Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **The Port Residence**
(Fotomaraton 2010, Sergileme Ödülü)
 FOTOĞRAF **Cemal Yiğit Yıldırım**

BAŞYAZI ...2**İNGİLİZCE ÖZET ...4****HABERLER ...5****SÖYLEŞİ**

Dürnev Atılğan

Jose Maria Sanchez Garcia ile

Söyleşi ...6

DOSYA**KAPALI YERLEŞMELER VE İZMİR**

Edward J. Blakely

Yükselmekte Olan Küresel Orta Sınıf

Dünyasının Yeni Banliyö Mekânları:

Ayrışmış ve Eşitsiz ...14

Hatice Kurtuluş

Yeni Bir Sosyo-Mekânsal Form Olarak

Kapalı Yerleşmeler ...18

Tülin Görgülü

Kapalı Yerleşmeler ve

Mimari Arayışlar ...22

Didem Akyol Altun

İzmir'de Konut Pratiğinin Dönüşümü

ve Kapalı Konut Sitelerinin Ortaya

Çıkışı ...26

Orcan Gündüz

1990'lardan Günümüze İzmir

Çevresinde "Bahçeli Ev/Çiftlik Evi"

Siteleri ...32

Didem Akyol Altun

Emre Arolat ile Kapalı Siteler

Üzerine ...36

YAPI TANITIM

Emre Karcioğlu

Dikey Yaşam, Yatay Geçit

(The Port Residence) ...42

Son günlerde İzmir Alsancak Atatürk Kapalı Spor Salonu binasında yapılan imalatlar ve ilave inşaat çalışmalarını endişeyle izliyoruz.

Atatürk Kapalı Spor Salonu, İzmir Atatürk Stadyumu'nu da tasarlamış olan Mimar Harbi Hotan'ın eseri. Yapım tekniği ve malzeme kullanımı ile o yıllar ve sonrasında genellikle tip projelerle gerçekleştirilen sıradan spor salonlarından farklı bir mimari ifadeye sahip.

Bu tür yapılara yapılacak yeni ilavelerin daha titiz ve duyarlılıkla yapılması, yapının mimari ifadesini yok edecek uygulamalardan ve eklerden kaçınılması gerekmektedir.

İlgilileri ve sorumluları, Atatürk Kapalı Spor Salonu'nun mimarisine uygun olmayan eklentileri kaldırmaları, kırılan yüzeyleri ve rampaları yeniden eski haline uygun şekilde tamamlamaları ve dış cephede yapının görünürlüğünü bozan klima ve tesisat elemanlarını kaldırılmaları konusunda uyarıyor ve mimarlık eserlerine saygıya davet ediyoruz.

Son günlerde ülkemizin ünlü bir müteahhidi, "Yetkim olsa Mimarlar Odası'nı ve STK (Sivil Toplum Kuruluşları)'ları kapatırım." diyebilmiştir. Çağdaş ve bilimsel bir planlamaya dayalı ve toplum katılımını esas alan bir şekilde kentlerimizin sağlıklı gelişimi için özverili çabalar gösteren Mimarlar Odası'nı ve Sivil Toplum Kuruluşlarını suçlamak suretiyle bildik bir "karalama" kampanyasının parçası olmuştur. Bu çerçevede tehdit ve kapatmaya davetiye çıkaran nitelikteki açıklama ise demokratik değerlere ve hukuka tahammül edemeyen yasakçı bir anlayışın ulaştığı boyut bakımından endişe vericidir.

Varlıkları, kamu ve toplum yararına çabaları ile Meslek Odaları ve STK'lar, sağlıklı kentleşmenin, kentli haklarının, hukukun ve demokrasinin gerçekleşmesinin güvencesi olmuşlardır ve olmaya devam edeceklerdir.

Her yıl Ekim ayının ilk pazartesi günü kutlanan ve bu yıl 3 Ekim'de düzenlenecek olan Dünya Mimarlık Günü teması "Mimarlık ve İnsan Hakları" olarak belirlendi. Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin her yıl Mimarlık Haftası kapsamında düzenlediği etkinlikler kapsamında bu yıl da çeşitli söyleşiler, atölye çalışmaları, sergiler, geziler ve film gösterimleri yer alacaktır.

ŞUBE'DEN

EGE MİMARLIK'TAN

Modern İzmir Mimarlığı'nın biçimlenmesinde büyük katkıları olan Mimar Harbi Hotan'ın eseri "İzmir Atatürk Kapalı Spor Salonu" binasında yapılan imalatlar ve ilave inşaat çalışmalarını endişeyle izlediğimiz bugünlerde Şubemiz Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal'ın konu ile ilgili görüşlerini bu sayımızda sizlerle paylaşıyoruz.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Mimarlık Haftası 2010 Etkinliklerinde konuğumuz olan Jose Maria Sanchez Garcia ile söyleşi gerçekleştiren Dürnev Atılgan, tarihi ve doğal çevrelerde mekânın ve yerin sürdürülebilirliği ve Jose Maria Sanchez Garcia Mimarlık'ın tasarım yaklaşımları üzerine değiniyor.

Didem Akyol Altun tarafından ele alınan "Kapalı Yerleşmeler ve İzmir" dosyasında; 1980 sonrasında, dünyadaki birçok kentin çeper bölgelerinde, etrafı sınırlandırılmış ve güvenli bir alanda birlikte yaşam üzerine kurulu bir yaşam tarzı sunan, düşük yoğunluklu müstakil aile evlerinden oluşan, kendine yeterli fonksiyonlar içeren yerleşmeler şeklinde ortaya çıkan kapalı konut siteleri ve İzmir özelindeki gelişimleri irdeleniyor. Dosya kapsamında Edward J. Blakely kapalı sitelere ilişkin genel bir çerçeve çizerken; Hatice Kurtuluş bu alanların sosyo-ekonomik arka planını tartışan; Tülin Görgülü İstanbul'daki örnekleri, mimari eğilimleri çerçevesinde değerlendiren; Didem Akyol Altun, İzmir'deki sitelerin gelişim süreçlerini açıklayan; Orcan Gündüz İzmir çeperindeki az katlı örnekleri taşıdıkları problematikler çerçevesinde irdeleyen yazılarıyla yer alırken; Emre Arolat ise kendisiyle yapılan röportajda kapalı siteler hakkındaki görüşlerini bizlere aktarıyor.

Bu sayımızın yapı tanıtım bölümünde ise Mimar Emre Karcıoğlu'nun The Port Residence binası yer alıyor. İzmir'in kültür, sanat, eğlence ve alışveriş merkezi olan Alsancak'ta inşa edilen ve kullanıcılarına Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nin canlılığını zemin katında da sürdüren bir yaşam merkezi sunan The Port Residence'nın proje ve yapım sürecini sizlerle paylaşıyoruz.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle, iyi okumalar...

SAĞDA
Fotomaraton 2010
Sergileme Ödülü
FOTOĞRAF
Egemen Karakaya

En büyük engel, engellenmektir!
ENGELLİLER HAFTASI 10 - 16 Mayıs 2011

NEWS Call for Respect towards Izmir's Architectural Values

Hasan Topal, The Head of the Head of Administrative Board of Izmir Chamber of Architects

Today all of us anxiously observe the constructional additions to "Izmir Atatürk Sports and PE Hall" – a work of Harbi Hotan who is a well known architect and contributed a lot to Izmir's Modern Architecture. Hasan Topal - the Head of Administrative Board of Chamber of Architects shares his opinions about this matter.

NEWS 2011 Theme of World Architecture Day is newly announced: Architecture and Human Rights

The theme of the World Architecture Day which is regularly celebrated each year on the first Monday of October and which is going to be realized on the 3rd of October this year is set as Architecture and Human Rights. During the week of events, as regularly organized by Izmir Chamber of Architects, several discussions, workshops, exhibitions, trips and cinema performances will be realized.

DISCUSSION Discussion with Jose Maria Sanchez Garcia

Dürnev Atılğan, Assist. Prof. Dr., Dokuz Eylül University Faculty of Architecture Department of Architecture

Jose Maria Sanchez Garcia attended Chamber of Architects of Izmir's Architecture Week of 2010 Events. She gave a speech on 9 October 2010 in Izmir, about maintainability of place in historical and natural environments. Jose Maria Sanchez Garcia's approaches towards design and their processes are mentioned during the dialogue.

ISSUE Gated Communities and Izmir

EDITOR *Didem Akyol Altun, Res. Assist. Dr., Dokuz Eylül University Faculty of Architecture Department of Architecture*

The issue scrutinizes and discusses the gated communities evolved after 1980 throughout the world, a kind of dwelling mode which offers a life style depended on communal living within a secure and defined area, composes of low density independent family houses that involve set of self sufficient dwelling functions within the peripheral

zones of cities and their specific evolution in Izmir.

ISSUE A New Spatial Suburb of a Rising Global Middle Class World-Separate and Not Equal

Edward J. Blakely, Professor of Professor of Urban and Regional Planning, Urban Policy at the United States Studies Center at the University of Sydney, Australia

Edwards J. Blakely examines the emergence of gated communities and the reasons beneath them in his article on gated communities. He examines the topics under the subjects such as, "Re-describing the city as Associations Surrounded by Walls, the Social Security Behind These walls, Economy of Gates, Meanings of All These and From Here to Where?".

ISSUE Gated Communities as New Socio-Spatial Form

Hatice Kurtuluş, Assoc. Prof. Dr., İstanbul University Faculty of Political Science

Hatice Kurtuluş, who also discussed the socio-economic background of gated communities, stresses her opinions on the gated communities, which surround the city like a wall by being both in center and in the vicinity of the city. She also mentions her ideas about the gentrification in the center as a result of great transformations.

ISSUE Gated Communities and Architectural Quests

Tülin Görgülü, Assoc. Prof. Dr., Yıldız Teknik University Faculty of Architecture

Tülin Görgülü, discusses the construction companies who manufacture buildings with the motto: "How much different, that much expensive" and their concepts on account of being different. She evaluates the examples in İstanbul within the framework of their architectural approaches.

ISSUE Transformation of Housing Practices in Izmir and the Emerge of Gated Community Sites

Didem Akyol Altun, Res. Assist. Dr., Dokuz Eylül University Faculty of Architecture Department of Architecture

Didem Akyol Altun shares her work with Ege Mimarlık readers which is

about the evolution process of communities in Izmir along with the other communities that develop near Izmir. She mentions the great effects of these communities especially in west axis and their spread to north and south axis between the years from 2000 to 2010.

ISSUE "House with Garden / Farm House" surrounding Izmir from 1990s to Present

Orcan Gündüz, Prof. Dr. Dokuz Eylül University Faculty of Architecture Department of Architecture

Orcan Gündüz discusses the first experiences of "House with Garden / Farm House" communities which are first seen in natural landscapes near İstanbul and Ankara in 1980s and their later evolutions for being the new life styles for citizens of Izmir along with evaluating the problems of these few-storey examples.

ISSUE Discussion with Emre Arolat on Gated Communities

Didem Akyol Altun, Res. Assist. Dr., Dokuz Eylül University Faculty of Architecture Department of Architecture

Architecture has been an activity domain which is tracked more by off site groups since the second half of 1980s in Turkey. The most common product of architecture that is housing, occupies the media in two ways- either as directly being an efficient material of politics or as a visual material due to its shape. During the interviews, Emre Arolat talks about the developing process of gated communities, their reflections in architectural world, and his opinions on the subject.

ARCHITECTURES Vertical Life, Horizontal Passage (The Port Residence)

Emre Karcıoğlu, Architect, mSc

The Port Residence, which is built in Izmir's cultural, art, entertainment and shopping center district Alsancak, offers the liveliness of Kıbrıs Şehitleri Boulevard's in its ground floor. The mentioned building along with the architectural plans sections and photographs, is introduced via its design and construction processes.

İzmir'in Mimarlık Değerlerine Saygıya Davet

MODERN İZMİR MİMARLIĞININ BİÇİMLENMESİNDE BÜYÜK KATKILARI OLAN MİMAR HARBİ HOTAN'IN ESERİ İZMİR ATATÜRK KAPALI SPOR SALONU'NA SAHİP ÇIKMAYA DAVET EDİYORUZ

Son günlerde İzmir Alsancak Atatürk kapalı Spor Salonu binasında yapılan imalatlar ve ilave inşaat çalışmaları endişeyle izlenmektedir.

Atatürk Kapalı Spor Salonu, İzmir Atatürk Stadyumu'nu da tasarlamış olan Mimar Harbi Hotan'ın eseridir. Yapım tekniği ve malzeme kullanımı ile o yıllar ve sonrasında genellikle tip projelerle gerçekleştirilen sıradan spor salonlarından farklı bir mimari ifadeye sahiptir. 1960'lı yılların teknolojisi ile çelik karkas sisteminde inşa edilmiş, rampaların kuvvetlendirdiği simetrik cephe düzenine karşın eğimli çatı formu ve açılı yan beden duvarlarının oluşturduğu dinamik etki nedeniyle İzmir'de benzerine rastlanmayan bir mimari dile sahiptir. 2003 - 2004 yıllarında yenileme çalışmaları yapılan, Universiade oyunları aşamasında onarımı yapılan yapıya bugünlerde çok kapsamlı ve yapının kimliğine uygun olmayan müdahale ve eklentiler yapıldığı izlenmektedir.

Özellikle klima tesisat üniteleri ve şaftlarının dış cepheye alınması, arka cephedeki seyirci rampalarının kırılması, görsel etkiyi güçlendiren açılı yan beden duvarlarının bir bölümünün yıkılması ile yapı kimliksiz bir hale getirilmektedir. Yapılan uygulamaların bir gecekondü görüntüsü oluşturması, Atatürk Kapalı Spor Salonu'nun mimarisine ve müellifine saygısızlık boyutundadır. Avrupa Kentsel Şartında; "Kentlerimizi

bilgi, kültür ve sanat yuvaları haline getirme amacımızda kentlerin mimari özelliklerini dikkate almadığımız takdirde saygılıktan yoksun kalacağımızın farkındayız, kentlerimizle ve onların kültürü ile olduğu kadar mimarileri ile de gurur duymak arzusundayız." şeklinde kent politikaları önerilirken İzmir'de gurur duyulacak kimlikli bir mimarlık eseri yozlaştırılmaktadır.

Bir yandan İzmir'in tanıtılması, kent turizminin geliştirilmesi arayışları sürerken, diğer yandan kentin sahip olduğu değerlerin yozlaştırılması, bozulması ve yok edilmesi üzücü bir çelişkidir.

Bu tür yapılara yapılacak yeni ilavelerin daha titiz ve duyarlılıkla yapılması, yapının mimari ifadesini yok edecek uygulamalardan ve eklerden kaçınılması, bütün kurum ve kuruluşların İmar Kanunu ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na uymaları zorunludur.

İlgilileri ve sorumluları, Atatürk Kapalı Spor Salonu'nun mimarisine uygun olmayan eklentileri kaldırmaları, kırılan yüzeyleri ve rampaları yeniden eski haline uygun şekilde tamamlamaları ve dış cephede yapının görünürlüğünü bozan klima ve tesisat elemanlarını kaldırmaları konusunda uyarıyor ve mimarlık eserlerine saygıya davet ediyoruz.

Hasan Topal, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

2011 Dünya Mimarlık Günü Teması Açıklandı: Mimarlık ve İnsan Hakları

HER YIL EKİM AYININ İLK PAZARTESİ GÜNÜ KUTLANAN VE BU YIL 3 EKİM'DE DÜZENLENECEK OLAN DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ TEMASI "MİMARLIK VE İNSAN HAKLARI" OLARAK BELİRLENDİ. ŞUBEMİZ DE DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ İLE BAŞLAYAN HAFTA İÇERİSİNDE ÇEŞİTLİ ETKİNLİKLER DÜZENLEYECEKTİR

Uluslararası Mimarlar Birliği'nin (UIA) Ocak 2011'de Beyrut'ta yapılan konsey toplantısında belirlenen tema, UIA 2011 Tokyo ve UIA 2014 Durban Kongreleri'nin sürdürülebilirlik ve kentsel çeşitlilikle ilgili temalarına paralel olarak ve UIA'nın "Tasarımla Sürdürülebilirlik" stratejisiyle ilişki içinde ele alınacak.

UIA, dünyanın farklı ülkelerinde bulunan mimarlık örgütlerini, 2011 Dünya Mimarlık Günü'nü belirtilen tema kapsamında kutlamak ve mimarlığın nasıl bir fark yaratabileceğini göstermek için, sergiler, konferanslar, tartışmalar ve mimarlar tarafından geliştirilen çeşitli mimari ve kentsel çözümleri içeren yerel ve ulusal projelerin sergilenmesi gibi faaliyetlerde bulunmaya çağırıyor. Dünya Mimarlık Günü 1996 yılında UIA Genel Kurulu'nda alınan karardan bu yana Birleşmiş Milletler Dünya Habitat Günü ile aynı günde kutlanıyor. Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin her yıl Mimarlık Haftası kapsamında bu yıl da çeşitli söyleşiler, atölye çalışmaları, sergiler, geziler ve film gösterimleri yer alacaktır.

José María Sánchez García ile Söyleşi

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ'NİN MİMARLIK HAFTASI 2010 ETKİNLİKLERİ KAPSAMINDA İZMİR'E, MADRİD İSPANYA'DAN GELEN JOSÉ MARÍA SÁNCHEZ GARCÍA İLE TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE MEKÂNIN VE YERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İLE İLGİLİ PROJELERİ VE MİMARIN BU KONUDAKİ SORUMLULUKLARI ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ 9 EKİM 2010, İZMİR

Dürnev Atılğan

ÜSTTE José María Sánchez García
FOTOĞRAF Mehmet Yasa

SAĞ ÜSTTE Luna (Ay) Kalesi'nde
Alburquerque Misafirhanesi,
Badajoz, İspanya, 2008

SAĞ ALTTA San Juan de Dios
Manastırında Olivenza
Misafirhanesi, Badajoz, Spain, 2009

Dürnev Atılğan- Mimarlık Haftası etkinliklerine katılımınız için teşekkür ederiz. Yarışmalar ile başlamak istiyorum. Yarışmaların kariyerinizde önemli bir rolü olduğunu görüyoruz.

José María Sánchez García- Evet, mimarlığı yapılması gerektiğini düşündüğüm şekilde yapmakla çok ilgileniyorum ve bence bunu yapmanın en iyi yolu yarışmalara girmekten ve farklı projelerde çalışmaktan geçiyor. Bazen, çok sık olmasa da, bir yarışmayı kazandığınızda ve bu şansı elde ettiğinizde, özel bir iş yaptığınızdan daha özgürce çalışabilme imkânınız oluyor. Yarışmalara en başından, üniversiteden itibaren bazen birkaç arkadaşla beraber, bazen de tek başıma öğrenci yarışmaları ile başladım ve sonrasında da çalışmalarımı bu yönde sürdürdüm. Bence yarışmalar, özgürce ve kendi istediğin gibi çalışabilmenin yolu.

DA- Ofisinizi bu şekilde mi kurdunuz?

JMSG- Gerçek bir ofisin kurulması 2006'da, girdiğimiz yarışmalar arasında biraz daha fazla önemi olan birini, Merida'da bir Roma Tapınağı ve çevre düzenlemesi ile ilgili proje yarışmasını, kazanmam ile gerçekleşti. Yarışmayı kazandıktan sonra işi aldık ve beş yıldır üzerinde çalışıyoruz. Ofisimizin başlangıcı böyle gerçekleşti.

DA- Gördüğüm kadarı ile birincilik kazandığınız yarışmaların neredeyse hepsi ya inşa edilmiş, ya da edilmekte. Bu aslında bizim çok karşılaştığımız bir durum değil, gerçekleştirilmeyen birinciliğiniz oldu mu hiç?

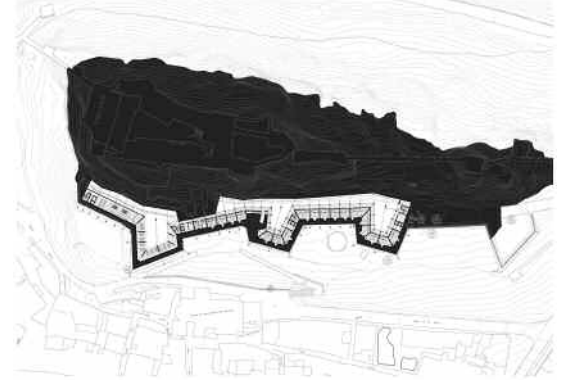
JMSG- Hayır olmadı, projelerimizi inşa edebildiğimiz için şimdiye dek gerçekten oldukça şanslıyım. Bazıları devam ediyor, bazı projelerimiz de başlama aşamasında. Bunu başarabildiğimiz için çok şanslı olduğumuzu düşünüyorum.

DA- Projelerin çoğunun kamusal ve yarışma sahiplerinin çoğunun Kültür, Turizm, Gençlik, Tarihi Miras Bakanlıkları gibi kurumlar olmasının da bunda etkisi var herhalde.

JMSG- Evet, hepsi kamusal projeler. Fakat hep böyle olmuyor, İspanya'da pek çok mimarın yarışma projelerinin yine de süreç içerisinde durdurulduğunu biliyorum. Özellikle de şimdi İspanya'da ekonomik durum pek iyi değil ve oldukça dengesiz. Bazı problemler yaşıyoruz ve bu yüzden parayı nereye harcadığımızı çok iyi düşünmek zorundayız. Mimarlığın bu konuda sorumlulukları olduğunu düşünüyorum. Elimizdeki koşulları bilmeli, gerçekten önemli olan şeylere odaklanmalı ve emeğimizi o yönde harcamalıyız.

DA- Tasarımlarınız, yer ile ilişki kurma biçimleriniz ve yere özel yaklaşımlarınız ile ön plana çıkıyor. Özellikle tarihi çevrelerde ve mimarlık miraslarının yakınında tasarlamak ile ilgili stratejilerinizden bahsedebilir misiniz?

JMSG- Çok kolay bir iş değil elbette, fakat öncelikle şunu ifade etmeliyim ki, ben tarihi yapılarda, konaklama yapılarında ya da spor yapılarında uzmanlaşmaya çok inanmıyorum. Bir mimarın tek bir şey üzerine

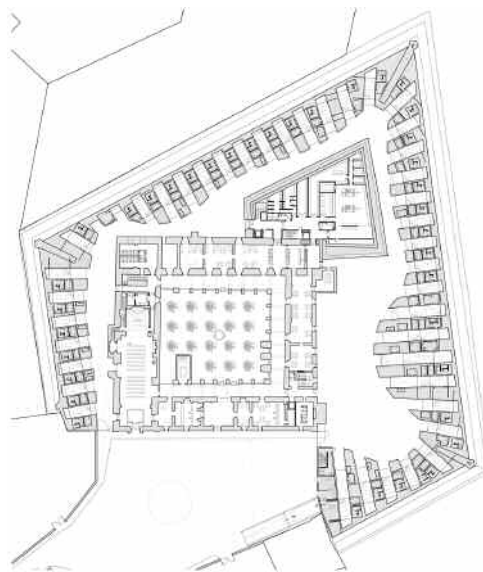
uzmanlaşması gerektiğini düşünmüyorum. Bence bir mimar başlangıçtan itibaren şartları anlamaya çalışmalı. Problemi ve toplumun neden bir mimarı buraya çağırdığını anlamalı ve bu anlayış ile bir cevap vermeli. Bu çok önemli. Biz tarihi yapılara böyle yaklaşıyoruz. Çünkü o yapıların “sadece tarihi” yapılar olduklarını

parçası olarak ele almaya odaklanmalılar, sadece tarihi bir gerçek olarak değil. Bazen, fikirler konusunda açık ve net olmak, projenin ve yerin ihtiyaçlarını anlamak, sorumluluk bilinci ile cevap vermek önemli ve gereklidir. Bazen ise sadece etrafı biraz temizlemek, üç-dört şeyi düzenlemek yeterlidir. Bu durumda önemli olan

“GEÇMİŞİ KORUMALIYIZ AMA HAYAT VE KULLANIM DA VERMELİYİZ. BUNU YAPMAZSAK ŞEHİRLER BİRER MÜZE OLACAKLAR”

düşünmüyoruz. Elbette en başta elimizde bu var ve belki de esas ve daha önemli olan özelliği bu. Bu açıdan uzman arkeologlardan ve tarihçilerden yapmak istediğimiz şeylerle ilgili olarak yardım alıyoruz. Fakat bence mimarlar yapıyı ve projeyi daha büyük bir şeyin

nokta, burada sadece mimarın tasarladığını göstermek değil, mimarın bir doktor ya da cerrah gibi bir problemi tedavi edebilmesidir. O zaman gereken şeyleri kesip çıkarabilir ya da yerine yeni bir protez yerleştirebilir.

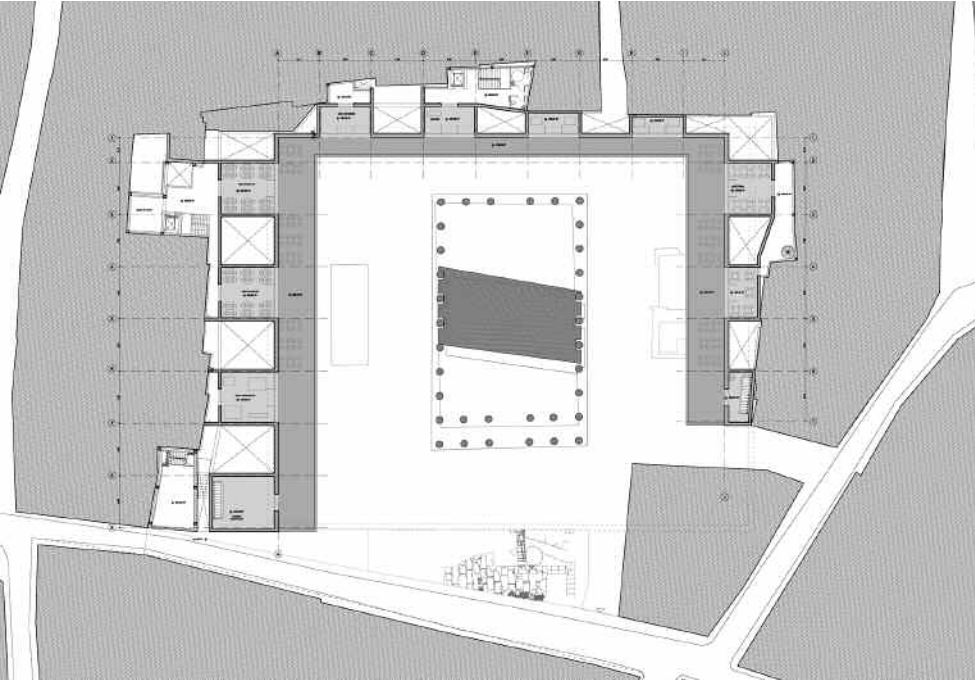
DA- Tarihi çevrelerde çalışırken bazen tarihi yapıya çok yaklaşımdan, tavanını delmekten ya da tarihi surlarda kesikler açmaktan çekinmiyorsunuz. Örneğin, Luna (Ay) Kalesi’nin, sur duvarlarının içine yerleşen Albuquerque Misafirhanesi’nde duvarlara müdahale ederken, odalarda kalenin loş ışık kalitesini aradığınızı söylemiştiniz. İspanya’da bu konuya nasıl yaklaşıyor?

JMSG- Bu örnekte, yeni otel odalarına ışık alabilmek için kalenin savunma duvarlarında kesikler yaptık. Mevcut pencerelere bakarak, kaleye ışığın nasıl alındığını anlamaya çalıştık. Arkeologlarla konuştuktan sonra ışık almak için mazgalları içinden kestiğimiz savunma duvarları, 25-30 yıl kadar önce yeniden inşa edilmişti. Önemli olan bu duvarları kesmek ya da yeniden inşa etmek değildi. Asıl önemli olan, arazinin mevcut karakterini ve hafızasını korumaktı. Bu sebeple büyük açıklıklar ve pencereler açmadık, sadece daha önceden açıldığı şekilde bazı delikler açtık. Eskiden kalede bir yere ışık almak gerektiğinde savunma amaçlı olarak dar pencereler açıyorlardı. Biz de aynı dili kullandık. Bunları yapabilmek için yapıya dokunmak zorundayız, bunları yapmazsak yapı yeni program için kullanılamaz. Ve bence binaların değişen topluma adapte olabilmesi için program ve fonksiyonlarını değiştirebilmesi gereklidir.

DA- Atmosfer de zenginleşiyor, yeni ve eski gerçekten beraber çalışmaya başlıyor.

Elbette tapınağa dokunmadık ve tapınağın bulunduğu kısımda ölçeği kaybetmemek, yere ölçek vermek için mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalıştık. Buradaki strateji zemine oturan ve kendini gösteren bir bina değil, bir platform yapmaktı. Yarışma şartnamesinde bile istenilen, Roma Tapınağı'nın etrafına yerleşen bir binaydı. Belki de yanlış olan buydu, doğru soru bu değildi. Şimdi yaptığımız zemine oturan böyle bir bina değil. Yerin ihtiyacı olan yeni program ve fonksiyonları alıp yukarı kaldırdık, zemine mümkün olan en az şekilde dokunduk. Böylece çalışabilmeleri için arkeolojik zemin arkeologlara serbest bırakılmış oldu. Bu şekilde tarih katmanları da ifade edilmiş oldu.

DA- Tahmin ediyorum ki Türkiye'de çalışan mimarlar bu açılardan sizi kıskanabilirler. Burada İspanya'nın mimarlık konusundaki stratejilerinin rolü olduğunu düşünüyorum. İspanyol şehirlerinin kendilerini mimari gösteriler ile değerlerini artırarak ön plana çıkardıklarını görüyoruz. Bilbao bu stratejiyi kuran şehirdi ve amaçları doğrultusunda oldukça başarılı oldu. Şehirlere farklılık ve iddia getirebilmek için sınırlar ve şartlar zorlanabiliyor, Türkiye'de daha katı olan sınırlar İspanya'da daha tartışılabilir ve esneme imkânı var.

JMSG- Bence öyle olmalı. Bunu gerçekleştirmek de mimarların sorumluluğudur, koşulları izlemeli ve ilerletmeliyiz. İyi bir mimarlık ürünü bir bölgeyi dönüştürebilir, alana daha fazla karakter ve güç verebilir. Bu bir sorumluluk ve yapmak zorundayız.

DA- Biraz da "Halka"dan bahsetmek istiyorum, doğa ile ilgili eğitim, araştırma, spor ve rekreasyonel aktiviteler için Teknik Geliştirme Merkezi projesinden. Projenin elde edilmesi, tasarlanması ve hayata geçirilmesi süreçlerinden bahsedebilir misiniz?

JMSG- Evet herkes ona Halka diyor. Garip bir proje. Yarışma da biraz alışılmadıktı, çünkü sadece bir fikir projesi değildi. Yarışmanın kilit noktalarından biri de, çok kısa sürede, altı ay içinde ihtiyaç duydukları bu binayı nasıl inşa edebileceğimizi açıklamak zorunluluğuydu. Yani

İspanya'da tarihi alanlar ve yapılar ile ilgili olarak kanun ve yönetmelikler biraz daha esnek ve tartışılabilir galiba. Türkiye'de bu türlü yerlerde müdahalelere karşı tutumlar oldukça katı olabiliyor, kategorik olarak suç bile oluşturabiliyor.

JMSG- İspanya'da da o kadar çok müdahaleye izin verdiklerini düşünmeyin. Şimdilerde bu konularda biraz daha açık fikirli olmaya başlıyoruz galiba. Elbette geçmişi korumalıyız, ama hayat ve kullanım da vermeliyiz. Bunu yapmazsak, sadece birer müze olacaklar. Hatta bazen şehirler, şehrin tamamı müze olacaktır. Dokunmazsan, sadece ziyaret edebileceğin tarihi bir nesne gibi olacaklardır. Ben buna inanmıyorum, mimarlık daha fazlası olmalı. Şehirlerimizi yeni işlevlere

adapte edebilmek için mimarlığı kullanmak zorundayız ve hatta geçmiş mimarlık da kullanılabilir. Tabi bu seviyede nasıl ve hangi yöntemlerle yapacağımızı bilmeliyiz, ama bunun gerekli bir bakış açısı olduğunu düşünüyorum.

DA- Bir noktada hayır dedikleri olmadı mı, örneğin Roma Tapınağı ve Çevre Düzenlemesi projesinde, hangi noktada bunu yapamazsınız dediler?

JMSG- Örneğin burada başlangıçta bazı problemlerimiz oldu. Ana fikir, sadece oradaki cepheyi değil, oradaki Roma döneminin özgün mekânı ve meydanını da ortaya çıkarmaktı. Konuşmalardan sonra, arkeologlar, buradaki fikrin iki bin yıl önce orada olan binayı restore etmek olmadığını tamamen anladılar.

projelendirmek için üç ile beş, inşa etmek için altı ayımız vardı. İnşaatin nasıl yapılacağı tasarımın başından önemli bir konuydu. Stratejiyi bu konudaki kararlar belirledi. Fikirler, inşaat, malzemeler, arazi, program ve herşeyi beraber, aynı anda tartışıyorduk. Konuları birbirinden ayırmak ve “ah strüktürü unuttum” demek imkânsızdı. Böyle başladık. Proje konusunu, kamusal bir yapı ya da kurgu olarak tanımlayabiliriz. Doğa ile ilgili, doğaya yakın olması gereken sporlar için malzemeler ve teknolojiler

ile ilgili araştırma yapan girişimciler ve iş kolları burada kısa dönemli olarak yer kiralayabiliyor. Örneğin bazı uluslararası firmalar şimdiden burada çalışmaya başladı ve gittikçe daha fazla firma araştırma ve geliştirme için buraya geliyor. Yapının güçlü bir imajı olması da istenen bir şeydi. Çünkü bölgenin ve yapının bu sporlar için ulusal bir merkez olması hedefleniyordu. Projenin ana fikri, bütün bölgeye yeni bir imaj verebilecek, insanların hatırlayacağı ve tek bakışta tanıyabilecekleri bir sonuç elde etmektir. Bir topluluğa yeni bir

SOLDA Diana Roma Tapınağı, Mérida, İspanya, 2008

ALTTA “Halka” Teknik Geliştirme Merkezi (-Doğa ile ilgili eğitim, araştırma, spor ve rekreasyonel aktiviteler için). Guijo de Granadilla, Cáceres, İspanya, 2009
FOTOĞRAF **Roland Halbe**

karakter vermeliydik. Ve program... Burası, insanların malzeme ile çalışarak suda, dağda deneyebilecekleri ya da bu türlü sporlarla ilgili denemeler yapabilecekleri bir yer, daha fazlası yok. Çok temel şeylere ihtiyaç var, korunacakları bir çatı, elektrik ve bilgisayarlarını açabilme imkânı gibi. Gerisi tamamen peyzaj, manzara ve ışıktan oluşuyor. Ve arazi... Doğal çevre ve peyzaj o kadar güçlüydü ki, proje ona cevap verirken ortaya çıktı. Sadece kıyıya yakın bir obje yerleştirdik, çevre ve peyzaja mümkün olduğu kadar az temas etmeye çalıştık. Proje, çelikten yapılmış, ucuz ve endüstriyel malzemelerin kullanıldığı halka şeklinde büyük bir strüktürden

oluşuyor. Bir makine gibi, parçaların birleştirilmesiyle mekanik, kuru inşaat ile gerçekleştirildi. Proje ile ilgili en önemli konu, boyutu. Başarılı olmasında da ölçek büyüklüğünün yarattığı farkın esas olduğunu düşünüyorum. Bu büyüklük ve ölçek olmasaydı, standart yapı malzemeleri ile bir halka inşa etmek mümkün olamazdı. Bu projeyi çalışırken stüdyoda özel bir süreç yaşadık. Roma Tapınağı ile ilgili yarışmayı kazandıktan sonra Roma mimarlığı üzerine çalışmam gerektiğine karar vererek bir yıl İtalya, Roma'da yaşamaya karar vermiştim. İspanyol Kraliyet Akademisi'nde tapınak ve forumları üzerine çalışıyordum. Tapınak üzerinde çalışırken, Teknik Geliştirme Merkezi yarışmasını kazandığımı öğrendim. Zor ve aynı zamanda

heyecanlı bir süreçti. Hala Roma'daydım ve stüdyoda olamadığım için projeyi internetten malzemeler ve çizimler gönderip alarak kontrol ediyor, maketler yapıyordum. İspanya'ya projenin inşaatının başladığı gün döndüm. Sonrasında, inşaat sürecini çok yakından takip ettim, detaylara yakındım ve şantiyede mümkün olduğunda çok zaman geçirdim.

DA- Doğal çevrede gerçekleştirdiğiniz diğer bir projeniz olan Kürek Çekme ve Kano Sporları Merkezi şiirsel bir ufuk çizgisi oluşturacak şekilde tasarlanmış. Benzer bir şekilde, Pronat Ofis Binası'nda çok geniş düz bir arazi üstüne yerleştirilmiş soyut dikdörtgen prizmalar sakin ve şiirsel bir ifade veriyor. Tarihi çevrelerde tasarımlarınızın biçimlenmesinde otoriteyi yere verirken, yerin karakteri ve atmosferi, biçimden öncelikli bir konu olarak ele alıyorsunuz, bu türlü baskın bir problemin olmadığı yerlerde biçimin net ve soyut olarak ele alındığını görüyoruz. Bu konuya yaklaşımınızdan bahsedebilir misiniz?

JMSG- Teşekkürler. Aslında daha önce de dediğim gibi, her araziye aynı gözlerle bakmaya çalışıyorum, ister tarihi ister doğal çevre olsun, en önemli unsurun yer olduğunu düşünüyorum. Örneğin, Kürek ve Kano sporları merkezinin bir parçasını nasıl yerleştirirsem öndeki su ve gerisindeki bina arasındaki seviye farkını hizaya getirebileceğim çok önemli bir karardı. Böyle bir seviyemiz yoktu. O yatay çizgiyi, ufuk çizgisini kurmaktan bahsediyorum. Önemli bir karar alarak, projenin geri kalan bütün programlarını

içine yerleştirebildiğim yeni bir kayada toplayarak, bu kayanın üstünde, yeni bir teras oluşturdum. Hepsi bu kadar. Pronat ofisleri örneğine gelince, ki aldığımız pek nadir özel işlerden biridir, oldukça düşük bütçeli bir projeydi. Binada kullanacağımız malzemeler de baştan belliydi, oradaki mevcut endüstrilerin kullandığı ucuz çelik sandviç paneller ile standart çelik bir yapı olacaktı. Bu durumda stratejimiz, düşündüğümüz ana konu, ışık ve insanların yapay aydınlatmaya ihtiyaç duymadan çalışabilecekleri, ama çok da

JMSG- Bu iyi bir soru ama ben biraz farklı düşünüyorum. Binayı bitirirken nasıl kullanılacağını düşünürüz ama birden farklı şekilde kullanılmaya başlar. Bunu neden buraya koydular diye kızgınlık bile hissedebilirsiniz. Genelde mimarlarda bu vardır ama ben gerçekçi düşünüyorum ve bunu kontrol edemeyeceğimizi biliyorum. Bence, bina yeterince doğru tasarlanmışsa böyle olmayacaktır. Eğer bina yeteri kadar kuvvetli ve karakterliyse ne olursa olsun zarar görmeyecektir. Mesela, Yaratıcı Aktiviteler için Gençlik

stüdyodaki pozisyonu çok önemli. Başından itibaren her projenin içinde yer alır. Genelde bir proje az çok bittiği zaman tesisat, strüktür gibi hesapların yapılması için mühendisler çağrılır. Hala mühendislik hizmetleri için ofisin dışından şirketlerle çalışıyoruz, fakat mühendislik her zaman en başından, hatta yarışmalar aşamasından itibaren tasarımın içinde yer alıyor. Bu yaklaşımın, ilerleyen aşamalarda projenin ihtiyacı olacak altyapılara cevap verebilmesi açısından sağlıklı ve zihin açıcı olduğunu düşünüyorum. Bu arada grup olarak haftanın çalışma günlerini de düzenliyoruz. Genelde haftanın sadece yarısında Madrid'de stüdyoda olabiliyorum, aynı zamanda da üniversitede ders veriyorum. Haftanın diğer yarısında şantiyelere gidiyorum. Yapım sürecini yakından izlemek çok önemli. Her hafta yüzlerce kilometre yol yapıyorum fakat projelerimi kontrol edebilmek için bildiğim tek yol bu.

DA- Zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim. □

Dürnev Atılğan, Yrd. Doç. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

• Fotoğraflar, José María Sánchez García Mimarlık Ofisi izniyle kullanılmıştır. www.jmsg.es

“BİNA YETERİNCE DOĞRU TASARLANMIŞSA, YETERİ KADAR KUVVETLİ VE KARAKTERLİYSE NE OLURSA OLSUN ZARAR GÖRMEYECEKTİR”

ısınmayacak bir ofis ortamı yaratmaktı. Bina iki çizgi üzerinde kuruldu, burada iki cephe ile çalıştık. Bu çizgi önceki proje gibi ufuk ile çalışan bir hat olarak değil, temel olarak ışığı kontrol etmek için kullanıldı. Kuzeye bakan hat üzerinde geniş temiz açıklıklar sağlanırken, güneyden gelen ışığı kontrol altına alan kırıklı bir ikinci çizgide küçük pencereler açıldı. Bu iki çizginin arasında birbirine açılan ofis birimleri yerleştirildi.

DA- Peki projelerinizin inşaattan sonraki aşamasında neler oluyor, pek çok projeniz yapım safhasında ya da fotoğraflarda pek fazla tefriş görmüyoruz. İçlerine yerleşildiği zaman ne oluyor?

Merkezi projesinde yaptığımız tek şey, girişler, geçişler ve ışık için yapıda bazı delikler açmak ve beyaza boyamaktı. Ama gençler yapıyı kullanmaya başladıklarında yere ve mekâna renklerini, hareketlerini ve hayatlarını kattılar. Böyle düşünmeyi seviyorum.

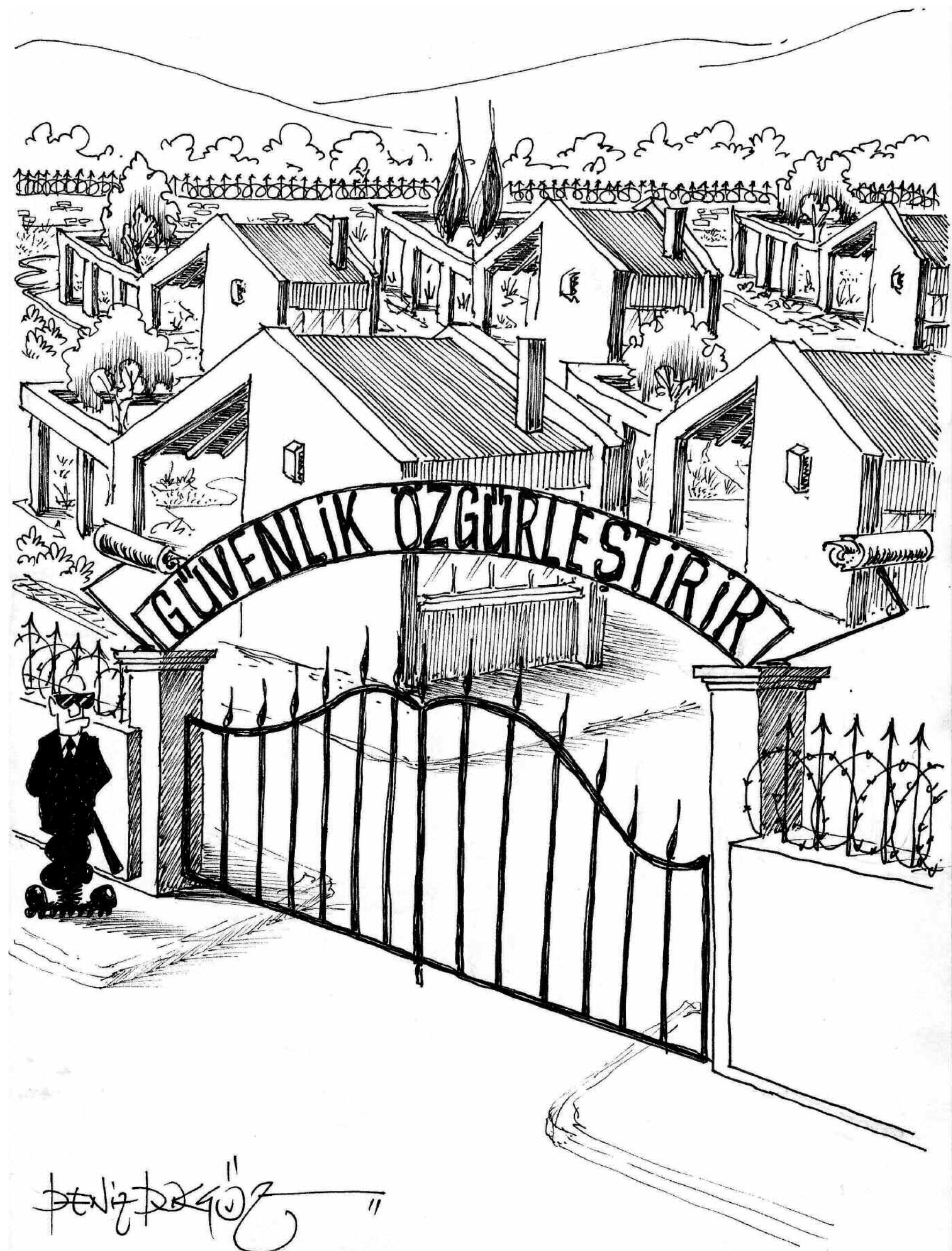
DA- Ofisinizi ve çalışma ortamınızı biraz anlatabilir misiniz? Çok büyük bir ofis değil galiba ve işin her aşamasında elleriniz tasarımınızın üstünde gibi.

JMSG- Evet, bence öyle olmalı. Şimdi beş mimar ve bir mühendis çalışıyoruz ofiste. Hepimiz başından itibaren beraberdik ve onlardan herhangi biri olmadan çalışmam. İnşaat mühendisimiz Enrique G. Margallo benim çocukluk arkadaşım ve

SOL ÜSTTE, ALTTA Kürek ve Kano Sporları Merkezi, Alange, İspanya, 2008
FOTOĞRAF Roland Halbe

ALTTA Pronat Fabrikası ofis binası, Don Benito, Badajoz, İspanya, 2004

Deniz Dazgözü

KAPALI YERLEŞMELER VE İZMİR

EDİTÖR **Didem Akyol Altun**

KAPALI KONUT SİTELERİ, 1980 SONRASINDA, DÜNYADAKİ BİRÇOK KENTİN ÇEPER BÖLGELERİNDE, ETRAFI SINIRLANDIRILMIŞ VE GÜVENLİKLİ BİR ALANDA BİRLİKTE YAŞAM ÜZERİNE KURULU BİR YAŞAM TARZI SUNAN, DÜŞÜK YOĞUNLUKLU MÜSTAKİL AİLE EVLERİNDEN OLUŞAN, KENDİNE YETERLİ FONKSİYONLAR İÇEREN YERLEŞMELER ŞEKLİNDE ORTAYA ÇIKMIŞLARDIR. TEMEL NİTELİKLERİYLE ÖNCEKİLERDEN FARKLI BİR BARINMA PRATIĞİNE İŞARET EDEN BU OLUŞUMLAR, KÜRESEL SERMAYENİN ODAK NOKTALARI HALİNE GELEREK BİR YENİDEN YAPILANMA SÜRECİNE GİREN METROPOL KENTLERDE, NEO-LİBERAL POLİTİKALARIN VE TÜKETİM KÜLTÜRÜNÜN ETKİLERİNİ MEKÂNSALLAŞTIRAN YENİ BİR KONUT SUNUM BİÇİMİ VE KENTSEL BÜYÜME FORMU OLMUŞLARDIR. DÜNYA GENELİNDE ORTAK KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLER BARINDIRMAKLA BİRLİKTE, HER KENTİN KENDİ ÖZGÜN NİTELİKLERİ ÇERÇEVESİNDE ŞEKİLLENEN KAPALI SİTELER; TÜRKİYE’NİN DE KAPİTALİST SÜREÇLERE EKLEMLENDİĞİ SÜREÇTE, ÖZELLİKLE ORTA VE ÜST GELİR GRUBUNA YÖNELİK FARKLI KONUT ARAYIŞLARININ BİR SONUCU OLARAK GELİŞMİŞLERDİR. BU EĞİLİM ÖNCELİKLE KENT ÇEPERİNDEKİ GENİŞ ALANLARDA ÜRETİLEN ÇEŞİTLİ KONUT TOPLULUKLARINDAN İBARET İKEN; ZAMAN İÇİNDE KENT MERKEZİNDE ÜRETİLEN NEREDEYSE HER TÜR YÜKSEK KATLI KONUT BLOĞU/TOPLULUĞU ‘KAPALI SİTE’ OLARAK SUNULMAYA BAŞLAMIŞTIR. BU YERLEŞMELER, TÜKETİCİDEN DE YOĞUN TALEP GÖRMÜŞ; İSTANBUL VE ANKARA’DAN SONRA BAŞKA BÜYÜK KENTLERDE OLDUĞU GİBİ İZMİR’DE DE SAYILARI GİDEREK ARTMIŞTIR. BU DOĞRULTUDA DOSYAMIZDA, EDWARD BLAKELY KAPALI SİTELERE İLİŞKİN GENEL BİR ÇERÇEVE ÇİZERKEN; HATİCE KURTULUŞ BU ALANLARIN SOSYO-EKONOMİK ARKA PLANINI TARTIŞAN; TÜLİN GÖRGÜLÜ İSTANBUL’DAKİ ÖRNEKLERİ, MİMARİ EĞİLİMLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİREN; DİDEM AKYOL ALTUN, İZMİR’DEKİ SİTELERİN GELİŞİM SÜREÇLERİNİ AÇIKLAYAN; ORCAN GÜNDÜZ İZMİR ÇEPERİNDEKİ AZ KATLI ÖRNEKLERİ TAŞIDIKLARI PROBLEMATİKLER ÇERÇEVESİNDE İRDELEYEN YAZILARIYLA YER ALDILAR. EMRE AROLAT İSE KAPALI SİTELER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİ BİZLERLE PAYLAŞTI.

Yükselmekte Olan Küresel Orta Sınıf Dünyasının Yeni Banliyö Mekânları: Ayrışmış ve Eşitsiz

“DİYOR Kİ ‘DIŞARIDA KAL’ VE AYRICA DİYOR Kİ ‘BİZ VARLIKLİYİZ OYSA SİZLER DEĞİLSİNİZ VE BU KAPI BU FARKI KURACAK.”

“ÖYLE GÖRÜNÜYOR Kİ, İNSANLARIN EN FAZLA İLGİSİNİ ÇEKEN ŞEY, DİĞER İNSANLAR... KENTSEL MEKÂNLAR SANKİ BUNUN AKSİ DOĞRU MUŞÇASINA TASARLANIYORLAR”¹

Edward J. Blakely

ÜSTTE ABD’den bir kapalı site girişi

Dışlama becerisi, seçkin mekânın ayırıcı bir özelliği; giderek artan, endişelendirici bir küresel kentsel gerçekliktir. Kapalı topluluklardaki ani artış ve kamusal mekânın özelleşmesi, bir zamanların ayrıcalıklı elit üst sınıfının orta sınıfa doğru genişlemesinin bir ifadesidir. Dünyada kapalı topluluklar ve özel mekânın diğer biçimleri neredeyse tüm kentsel alanlarda ortaya çıkmaktadır. Kentsel alanlarda yükselen orta sınıf, artan fakirlik ve sosyal işlevsizlik ile bağlantılıdır². Kapalı topluluklar, insan hakları ve bireysel özgürlüklere yönelik yeni bir sınıfsal kısıtlamadır. Kapalı ve duvarlarla çevrili şehirler, kentin kendisi kadar eskidir. Avrupa’da kapalı kentlerin en erken örnekleri, M.Ö. 300’lerde işgalci Romalılar tarafından inşa edilmiştir. ‘Yeni Dünya’daki ilk duvarla çevrili kentler ise Karayipler’deki İspanyol kale kentlerdir. Ancak Birleşik Devletler’de kapalı toplulukların kökenleri bu eski dünyanın askeri düzeni ve feodalizminden çok, 19. yüzyılın sonundaki erken banliyölere ve özelleştirilmiş caddelere dayanmaktadır.

John Owens’ın dediği gibi, bu kapalı topluluklar sosyal düzen ve demokrasi üzerindeki yeni sınırlamalardır:

“Kaleleşmiş gelişimler ... hızla çoğalmaktadır. Kapıları, iki katlı, gösterişli, 24 saat güvenli bekçi evlerinden, kayan dökme demir girişlere ve basit elektronik kollara değin çeşitlenebilmektedir. Giriş kapıları genellikle, konuklar için bir geçiş ile elektronik kartları, tanımlı kodları ya da uzaktan kumandaları ile kapıları açabilen kullanıcılar için olmak

üzere ikinci bir geçişi içerecek şekilde inşa edilmektedir. Gün boyu güvenliği olan bazı kapılar, tüm arabaların korumaların tam önünden geçmesini gerektirdiğinden, site sakinlerinin araçları için kimlik çıkartmaları dağıtılmaktadır. Bekçisiz girişlerde ise girmek üzere izin bekleyen ziyaretçiler için diyafon sistemleri veya video monitörleri vardır. Bu anlatılanlar ne James Bond’un Dr. No gibi bir düşmanı hakkındaki bir dosyadan ne de sahne tasarımcısının Judge Dredd/Road Warrior’un kıyamet sonrası kâbusuna ilişkin notlarından alınmıştır³.”

Bundan dolayı kapılar ve duvarlar, mekânın ve statünün ırksal ve sınıfsal bölücüsüdürler. Mahremiyet ve ayrıcalık, zenginlerin tasarrufundadır. Bugün dünyadaki emlak yatırımcıları kapalı konutları ve diğer özel kulüpleri veya benzer kuşatılmış bölgeleri, yeni bir tür ayrıcalık imajı olarak pazarlamakta; üst sınıfa ait olan bu imaj ve hayat tarzını satmakta; ayrıcalıklı geliri olmayanlara bir miktar ‘ayrıcalıklı yaşam saygınlığı’ sağlamaktadırlar. Bu yerleşimler insanlar arası iletişimi azaltmak üzere tasarlanmışlardır. Bu yeni güçlendirilmiş gelişimler, içerisinde olanları kapsamayı ve sınırlarının dışında yaşayanlarla kesin bir sınır çizmeyi hedeflerler. Kapalı topluluklar üzerine literatür gelişmektedir, çünkü bu yerleşim biçimlerinin sayısı geometrik olarak artmaktadır. 1990’ların sonunda Birleşik Devletler’deki iki milyon konut biriminden, Uluslararası Koruma Memurları Federasyonu’na göre bugün dünya çapında birkaç milyona ulaşılmıştır⁴.

Kenti Duvarla Çevrelenmiş Ortaklıklar Olarak Yeniden Tanımlamak

Dünyada milyonlarca orta sınıf insan kentleşmenin sorunlarından sosyal bir kaçış aradıkça yeni bir tür güvenlik ve sosyal statü ortaya çıkmaktadır. Güvenlik artık, ortak olarak paylaşılan kent yaşantısının bir parçası olan; sokak satıcılarına, haşarı gençlere ve kötü niyetli olsun olmasın her türlü yabancıya karşı gelişen tepkileri içeren kalıplar çerçevesinde algılanmaktadır. Kapılar, korunaklı ortak alanlar ve dışarıdakiler tarafından girilemeyen açık alanlar sağlamaktadırlar. Özellikle, çok

görünümlü girişler kesin olarak, oranın kullanıcısı olmayanların erişimini sınırlandırmak ve homojenliği artırmak üzere, banliyö sokak dokusu ve bölgeleme geleneği dahilinde tasarlanmışlardır. Kapıların gelişmesi ve güçlenmesi banliyölerin içinde banliyö-leşmeye neden olmakta ve neredeyse kentin çekirdeği dahi banliyöleştirilmeye çalışılmaktadır. Porto Riko'da adadaki ana kentlerin meskûn bölgelerindeki yerleşimlerde, ulaşım sistemleri polis gücü aracılığıyla sınırlandırılmıştır⁵.

En erken örneklerden itibaren, banliyöler arazi sahibi seçkinlerin kırsal

yıldır hızlı artışları birkaç sosyo-demografik eğilimin sonucudur; bu durum özellikle üst orta sınıfın genişlemesinden ve tüketilebilir net gelirdeki artıştan kaynaklanmaktadır.

Kapalı siteler sadece ne içerdiklerine bağlı olarak değil, ne dışladıklarına bağlı olarak da elittirler; halk, yabancılar ve istenmeyenler. Sonuç mahremiyet ve denetimdir. Kapalı sitelerin çevreyi kontrol edebilme yeteneği üzerinde yoğunlaşmalarının bir sebebi konut alıcılarının bu yerleşimlerin mülk değerlerini koruduğuna inanmalarıdır. Bölgedeki istikrar, sakinlerin birbirlerine benzeyen homojen yapısından ve konutların benzerliğinden kaynaklanmakta; bu da mülk değerlerinde bir istikrar beklentisi anlamına gelmektedir. Bu ise, kamusal alanın suçun azaltılması ve toplumsal hayatın geliştirilmesini teşvik etmek konusunda en iyi araç olduğu fikrine doğrudan bir karşı tezdır. Ancak kent tasarımcıları kamusal alanı, toplumsallığı koruyan ve teşvik eden temel bir unsur olarak görmekteyirler.

“KAPALI TOPLULUKLARDAKİ ANİ ARTIŞ VE KAMUSAL MEKÂNIN ÖZELLEŞMESİ, BİR ZAMANLARIN AYRICALIKLI ELİT ÜST SINIFININ ORTA SINIFA DOĞRU GENİŞLEMESİNİN BİR İFADESİDİR”

düşük düzeyde suç oranının var olduğu çevrelerde yaşama gücüne sahip en üst düzey kapalı topluluk sakinleri için, onları daha alt statüdeki sınıflarla iletişimden koruyan denetimli erişimin sağladığı, mahremiyet ve rahatlık çok önemlidir.

Kapılar gittikçe artan bir şekilde, müstakil aile evlerinden oluşan banliyö bölgelerinden yüksek yoğunluklu toplu konut yerleşimlerine kadar, psikolojik bariyerler oluşturmaktadırlar. Kapalı, kapılar ve korumaların hem masraflı hem de güvenilmez olduğu yeni bir heves gibi görünmektedir. 1990'lı yılların başlarından bu yana hatırı sayılır şekilde sayıca ve büyüklük itibarıyla artan 'Suni Kapılar', Birleşik Devletler'in birçok yerinde ve dünyada hemen her bölgede sık rastlanır hale gelmiştir. Şimdi artık, yeni yerleşimler rutin olarak kapalı siteler şeklinde inşa edilmekte; hatta görünür bir bekçisi olmayan, fakat kamera gözetiminde, dijital anahtarla ve diğer başka araçlarla erişimi kısıtlayan korunaklı girişlere sahip, bütünüyle birleşik kentler bulunmaktadır.

Bu yeni gelişimler, sadece kuşatılmış elit bölgeler geleneğinin bir uzantısı olmanın ötesinde, banliyö tasarımı ve kamu arazi kullanım politikalarının da çöküşüdür. Bugünkü kapılar ya da kapı

mülklerinin yeni bir türünü yaratmayı amaçlamışlardır; sağlıklı, güzel, özel olarak korunmuş, gürültüden ve kalabalık kentlerin keşmekeşinden uzak. Fakat demografik, sosyal ve kültürel değişimler toplumun içine işlediğinden banliyöler değişmekte ve çeşitlenmektedir. Banliyö artık otomatik olarak güvenli, güzel ya da ideal anlamına gelmemektedir. Zaman geçtikçe ve banliyöler daha da çeşitlenmeye başladıkça, daha önceleri kente ait olan yeni sorunlarla karşı karşıya gelinmektedir; hırsızlık, cinayet, vandalizm, yatırım terki ve karmaşa. Kapalı siteler bu eğilimlere, bir zamanlar banliyölerin vaat ettiği ayrıcalıklı ve güvenli ortamı sağlayarak karşı koymanın yolunu aramaktadırlar. Sadece suçu, trafiği ya da yabancıları dışarıda tutarak değil, aynı zamanda ekonomik durumu sabitleyerek de varlıklarını sürdürmektedirler. Zira komşuluk bölgesi üzerindeki denetim güçlendikçe, arsa ve emlak değerlerinin de buna bağlı olarak daha istikrarlı olacağı umulmaktadır.

Gerçek ya da sahte, kapılar, tatil-dinlenim gelişimleri, lüks emekli toplulukları ya da üst düzey siteler gibi seçkinlere ait diğer konut biçimlerinde de yaygınlaşmaktadırlar. Son birkaç

Duvarların Ardındaki Sosyal Güvenlik

Konut sahipliği birliklerinin kurumsallaşmasıyla ve özel tüzüklere, sözleşmelere ve kısıtlamalara (CC&R)⁶ dayalı özel anlaşmaların hayata geçirilmesiyle yeni özelleşmiş topluluklar, geniş bir çeşitlilikteki topluluk hizmetini ve özelleşmiş kamusal metayı denetleme ya da dışarıda tutabilme olanağına sahiptirler. En üst düzey yerleşimlerden en mütevazı orta sınıf yerleşimlerine kadar, kapalı konut toplulukları sınıf dışı olarak değerlendirilebilecek olası herhangi bir nesneyi ya da etkinliği -örneğin kontrolsüz açık alanlar ve parklar gibi bölgeleri- düzenlemektedir. Kuşatılmış bölgelerde açık alan kullanımı ancak kendi sakinleriyle ya da onların konuklarıyla sınırlandırılmış kulüp üyelikleriyle mümkün olabilmektedir.

Son yirmi yıldır, üst orta sınıfın yükselişi birçok sosyal değişimi de tariflemektedir. Orta sınıf küçüldükçe, zengin zümre genişlemektedir. Bu değişimin ölçeğini kavramak zordur. Bu gelişim, yarattığı konut dokusu ve yerleşim tipleriyle Amerikan peyzajında varlığını zaten kanıtlamıştır. Bütün bir kent ve alt bölgeleri, yeni zengin sınıfa

hizmet etmeye vakfedilmiştir. Onların konut alanları ekonomik olarak homojen ve kendi statülerinin sembolü olarak tasarlanmışlardır. Kapı ise bu yeni sınıf temelli yaklaşımın tamamlayıcı bir parçasıdır.

İster çalışan sınıf isterse de varlıklı kesim olsun, statü çoğu insan için önemlidir; fark, en değerli statü sembollerinin hangileri olduğu ve bilhassa hangilerine erişilebildiğidir. Yıllık kazancı 100,000\$'ın üzerinde olan hane halklarının yarıya yakını için, ayrıcalıklı bir mahallede yaşamak bir statü ya da başarı göstergesi iken; çok varlıklılar arasında yıllık kazancı 400,000\$'ı geçenler için ayrıcalıklı bir sitede yaşamak %60'ı için önemlidir.

Bu büyük varlıklı sınıfın dışında kalan orta sınıf, önceleri çok zenginlere mahsus olan bu statü göstergesini edinme ve ödeme gücüne, şimdi daha rahat olarak sahiptir. Amerikan orta sınıfı, savaş sonrası süreçte büyük ölçüde genişlemiştir. Hane halkı büyüklüğü ciddi oranda düşerken, hane halkı geliri iki katından fazlasına çıkmıştır. Bu dönüşüm her ölçekte çarpıcıdır ve yeni bir dizi farklı ekonomik tutum ortaya çıkarmıştır. Bu yeni orta sınıfın önemli bir alım gücü bulunmaktadır. Son otuz yılda ev fiyatları ve buna bağlı değerlerin artışına rağmen, ortalama net gelir iki katına çıkmıştır⁷.

İkinci konut edinme de aynı şekilde varlıklı bir hayat tarzının bir parçasıdır. 1992'de Amerika'daki orta sınıfın neredeyse %35'i, bir yazlık evinin olmasını, bir önceki on yılla karşılaştırıldığında, %10 daha fazla, yaşam tarzının temel bir gerekliliği olarak görmekteydi. Yatırımcılar sıradan Amerikalılar için ekonomik konutların üretimini zor bulurlarken, tatil mülkleri için piyasada herhangi bir kıtlık yoktu. Net gelirden yüksek düzeydeki artışın sonucu olarak, orta derecede varlıklı insanlar, 40'lı yaşlarının başlarında, sadece yılın belirli zamanlarında kullandıkları, çok yüksek prestij özelliklerine sahip konutları edinebilmektedirler. Ve bu doğrultuda, hem lüks yerleşimler hem de ikincil konut toplulukları, daha da sıklıkla kapalı olarak inşa edilmektedir.

Kapalı topluluklar aynı zamanda son on yılda ortaya çıkan iki büyük alt sektöre de hizmet etmektedir.

Bunlardan ilki, yeni, aktif, varlıklı emekli grubudur. Günümüzde emekliler önceye göre daha uzun ve daha iyi yaşamaktadırlar. Bugün Birleşik Devletler'de, küresel ekonomik krizden çok azının etkilendiği 25 milyon emekli bulunmaktadır. Bunlar iyi emekli maaşlarına sahiptirler, tüketim yaşlarını çoktan aşmışlardır, kırk yıl öncesinden farklı olarak çoğu bağımsız yaşamaktadır ve ortalama emeklilik yaşının 60'a düştüğü düşünülürse gün geçtikçe de gençleşmektedirler. Aynı zamanda önceki yıllara oranla daha da varlıklı oldukları söylenebilir. 1970'de 65

“İNSANLAR AYNI MEKÂNI, YAZGIYI YA DA YASAL KURALLARI KULLANMADIĞI, HANGİ ŞEKİLDE YA DA OLASILIKLA SOSYAL EŞİTLİKÇİ BİR DEMOKRASIYE SAHİP OLABİLİRLER?”

yaşın üstündekiler içinde yıllık geliri 40,000\$'ı aşanların oranı %5 artış gösterirken; bu oran 1990'da %15'e çıkmış; gelirleri 10,000\$ doların altında olanlar ise %50'den %30'un altına düşmüştür.

Alt sektörlerin ikincisi, “esnek çalışma saatli bireyler” yani yeni yüksek maaşlılar, statü bilinci olan ve küresel ölçekte yer değiştiren şirket yöneticileridir. Bu bireylerin sayısı telekomünikasyona paralel olarak artmakta; yeni tür şirket yapıları daha küçük organizasyonları istisna değil, kural haline getirmektedir. Bu gelişmelerden en yenileri, büyük metropoliten alanlardan uzakta ortaya çıkmaktadır. Bunlar şimdi, bir zamanlar görece küçük olan kasabalarda ve kentlerin dış çeperlerinde, Santa Fe, New Mexico gibi suçtan ve büyük kentin karmaşasından uzak bölgelerde bulunmaktadır. Bu yerleşimler bu yeni yönetici sınıfına “tümü küçük bir kasaba kurgusu içine yerleştirilmiş -özgün mimari, kültür, dış mekân rekreasyon olanakları, yüksek kalite, orijinal alışveriş hizmetleri ve özellikle de restoranlar” ile- hatırı sayılır bir gösteriş ve görsel çekicilik sunmaktadırlar. Kapalı toplulukların çok önemli bir kısmı, bu elit grup için ayrıcalıklı bir çevre ve arzu ettikleri dışlayıcı imajı sunmak üzere tasarlanmışlardır.

Girişlerin Ekonomisi

Kapılar, yatırımcılar tarafından da ekonomik bir fayda olarak görülmektedir. Kapılar ve girişler, çoğunlukla gösterişli bekçi kulüpleri ve mimarileriyle, kalabalık ve rekabetçi yeni banliyö konut piyasasında önemli bir farklılaşma gereksinimini ve bariz bir kimlik ihtiyacını gidermektedirler. Ve hiçbir belirgin ek maddi değeri olduğu kanıtlanmamış olsa da çoğu yatırımcı kapalı sitelerde satışların daha hızlı olduğunu belirtmektedir ve daha hızlı sermaye devri, çok büyük karları da beraberinde getirmektedir.

Kapı, bu tasarım paketinin bir parçası ve kimlik kazanmayı önemseyen konut alıcılarına bir yaşam tarzı imajının satışında kolaylaştırıcı bir unsurdur. Florida'da bir kapalı site yatırımcısının bize söylediğine göre, “Ev satışı bir eğlence endüstrisidir. Duygularınızın peşinden gidersiniz. Biz tutup da reklamda kapıyı göstermeyiz. Ancak bunu göze çarpmayan bir şekilde ima ederiz. Bizim reklamlarımızda evler bile görünmez. Bir yat gösteririz, biz bir duyguyu gösteririz”. Bu incelikli imajlar-kodlarla iletilen, kısmen, ırka ve sınıfa ilişkin duygusal bir yansımadır⁸.

Tüm Bunların Anlamı:

Kapılar yalnız sosyal güvenlik ve ayrıcalık demektir, seçkin bir grubun içinde olmayı ifade ederler. ‘Elit’ imajını muhafaza etmek için, ayrıcalıklı olma işlevlerini genişletmeleri gerekir. Kapalı sitelerin insanları, dışsallıklarının üzerindeki denetimini de sağlamak zorundadırlar. Onlar bulundukları yerleşimin çevresinde ne tür yerleşimlerin gelişeceği konusunda da ilgilenmek; civardaki komşularla hukuki davalardan kaynaklanan zorluklara karşı koyabilmek ve ayrıcalıklarını sürdürebilmek için daha etkin olmak durumundadırlar⁹.

Kapalı toplulukların dışlayıcılık ülküsü, sosyal mesafe ile ilişkili bir

durumdan kaynaklanmaktadır. Şüphesiz, sosyal mesafe bizlerin yerleşim örüntümüzün temel amacı olmuş; banliyöler ayırma ve ayırma üzerine inşa edilmişlerdir. Kapılarla korunmaya ve güçlendirilmeye çalışılan bu banliyö dokusu, topluluklar arasında sosyal ve psikolojik duvarlar örmekte, meskûn alanları parçalara ayırmaktadır. Bugün metropoliten alanlarda yeni bir dizi sorun ortaya çıkarken, bölünme hala çoğu insanın başvurduğu bir çözüm olmaktadır. “Çıkmaz sokak-laşma” var olan kentsel gridden banliyölere yaklaşan bir sokak dokusu oluşturmayı hedefleyen bir tasarım kararıdır. Kapılı ya da korunmuş mekân hala, ortak yaşama ilişkin mekânları -kütüphaneleri, sokakları, kafeleri, meydanları, okulları, toplu taşımayı- ve bunların paylaşımı yoluyla toplumun bir parçası olmayı sağlamak zorundadır. Ancak kapalı siteler tüm bu işlevleri içselleştirmek durumundadırlar. Başarılı bir caddede önemli düzeyde bir insan yoğunluğu ve etkinliği vardır. İnsanların en fazla keyif aldığı mekânlar en yoğun kullanılan yerlerdir ve bu tüm topluluklar için elzemdir. Öte yandan elbette insanların inzivaya çekilmeye veya sessiz sakin bir vahaya da gereksinimleri vardır. Kapalı toplulukların çelişkisi burada yatar; zira onların yaptıkları bütünüyle olağandışıdır, çünkü insanları en fazla çeken şey diğer insanlardır.

Mahalleler evvelden beri ayrımcılık yaparak ya da konut fiyatları aracılığıyla bazı potansiyel konut alıcılarını dışlayabilmektedirler. Bugün, kapılar ve duvarlar sadece istenemeyen yeni sakinleri dışarıda tutmakla kalmayıp, yoldan geçen sıradan yayalar ile yan kapı komşularını da dışlayabilmektedirler.

Bu toplulukların ayrıcalıklılığı, onların caddelerine kamunun erişimi sorusunun çok ötesine varmaktadır. Onlar, özel rekreasyon olanakları, açık mekân ve ortak alan, güvenlik, altyapı ve hatta okul ve sosyal hizmet imkanları gibi kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi eğiliminin bir başka tezahürüdür. Kapalı topluluklar, konut sahipliği şirketleri tarafından sağlanan hizmetlerle, kamusal hizmetlerin yerini almakta ve onları zenginleştirmektedirler. Aynı durum, bugün yeni konut bölgelerinin gelişimlerinde egemen bir yaklaşım

olan özelleştirilmiş sokak bölgeleri için de geçerlidir. Ancak bu özelleştirme, kapalı sitelerde, erişime uygulanan fiziksel denetimle daha da güçlendirilmiştir.

Özelleşmiş devlet idaresine ve topluluklara olan eğilim, daha genel bir parçalara bölme anlayışının devamıdır; toplumsal ilişki ve iletişim kopukluğunun sonucunda, karşılıklı sorumlulukların ve de toplumsal anlaşmaların bağlantıları da zayıflamaktadır. Kapalı topluluklarda ve benzer özelleşmiş yaşam alanlarındaki temel sorun, yaşayan sakinlerden oluşan yerel halkın, sadece kapıların kuşattığı sınırlandırılmış alan ile tanımlanıyor olmasıdır. Konut sahipliği birliklerinin aldıkları vergiler, aidatlar ve onların topluluğa karşı sorumlulukları kapının önünde biter. Teksas, Plano’da bir devlet memurunun bakış açısı, kendi kentindeki kapalı site sakinlerinin tavrını özetlemektedir: “Ben sorumluluğumu yerine getiriyorum, burada güvendesim, beni koruyan bir kapım var; yönetimime aidatlarımı veriyorum ve kendi sokaklarımdan sorumluyum. Dolayısıyla da benim devlete ve kamuya karşı bir sorumluluğum yok, çünkü herkes kendine ait olanı gözetir”¹⁰.

Kentteki ve banliyölerdeki diğer insanlar gibi kapalı site sakinlerinin de, yerleşimlerinin içindeki ya da dışındaki toplumla olan bağlantıları ve görevlerine ilişkin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Kapalı toplulukların farkı, özelleşmiş sokakları, dinlenme ve eğlenme alanları, yerel yönetim birimleri ve güvenlikleriyle, sakinlerinin kapıların dışındaki kamusal dünyaya, geleneksel açık mahalle düzeninde yaşayanlara göre daha az gereksinim duymalarıdır. Böylece kabuklarına çekilmeyi istediklerinde ortada, koparılması gereken az sayıda bağ ve büyük bir toplumda gündelik yaşamın getirdiği daha az sorumluluk bulunmaktadır.

Buradan Nereye?

Kapalı konut siteleri değişim gösteriyorsa da orta ve üst sınıf gelir grubu kamusal alanlarında, hala kapıya ya da hareket denetimine dair güçlü bir yönelim vardır. Orta sınıfın hızla büyüdüğü özellikle Hindistan, Çin, Meksika ve diğer tüm Latin Amerika

ülkelerinde, kapalı ya da ayrıcalıklı yeni banliyö yerleşim biçimleri ortaya çıkmaktadır. Avrupa, Avustralya ve Birleşik Devletler’e yeni göçmenlerin artan akınıyla, kentsel kamusal alanlarda da, giriş denetimli parklar, plajlar ve aynı zamanda özel karakollar gibi güvenli bölgelerin oluşturulmasına yönelim artmaktadır. Sınıfsal ayrışmalar, kamusal mekânın özelleştirilmesiyle, kamusal alanlarda ve sokaklarda özel güvenliklerin kullanılmasıyla giderek artacaktır. Sosyal denetim ve kamusal erişim sistemleri fazlaştıkça, ortak olarak paylaşılan kamusal yazgı fikri, tüm dünyada düşüşe geçecektir. İnsanlar aynı mekânı, aynı yazgıyı ya da aynı yasal kuralları kullanmadıkça, hangi şekilde ya da olasılıkla sosyal eşitlikçi bir demokrasiye sahip olabilirler? ■

Edward J. Blakely, Profesör.Dr., Sydney Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Birleşmiş Devletler Araştırma Merkezi, Kentsel Politikalar Birimi, Avustralya.

* Makale, Zehra Ersoy (Yrd.Doç.Dr., DEÜ Mimarlık Bölümü) tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Makalenin İngilizce orijinal metni için, bakınız: <http://www.egemimarlik.org>

DİPNOTLAR

- 1 Edward J. Blakely ve Mary Gale Snyder field notes for “Fortress America: Gated Communities in the United States”, Brookings, 1997
- 2 William Goldsmith ve Edward J. Blakely “Separate Society: Poverty and Inequality in U.S. Cities”, Temple University Press, 2010
- 3 Gerald E.Frug, “Citizens and Property Rights: Beyond Walled Enclaves” ReVista Harvard Review of Latin America, kış 2003, s.1-2. [Judge Dredd (Yargıç Dredd, 1995 ABD yapımı), Road Warrior (Yol Savaşçısı, 1981 Avustralya yapımı), kıyamet senaryosu üzerine kurulu aksiyon-bilimkurgu filmleridir (Editör Notu)].
- 4 Edward J.Drew ve Jeffrey M.McGuigan, “Prevention of Crime: An Overview of Gated Communities and Neighborhood Watch”, <http://www.ifpo.org/articlebank/gatedcommunity.html>
- 5 Jehovah Witnesses vs. Commonwealth of Puerto Rico, 2005
- 6 Amerika’da konut sahipliği birlikleri (Home Owner Association), konut sahiplerinin bir araya gelerek çıkarlarını korumaya yönelik oluşturdukları kurumlardır ve CC&Rs (Covenants, Conditions and Restrictions) olarak adlandırılan ve site içi yaşantıyı düzenlemeye yönelik ortak anlaşmaları uygulama yetkisine sahiptirler. Bu birlikler bir çeşit yönetsel özerklik ile site içindeki ortak alanların kurulması, bakımı, altyapı hizmetleri, çevre düzenlenmesi, çöp toplanması, caddelerin ışıklandırılması, park ve sosyal tesislerin düzenlenmesi, güvenliğin sağlanması gibi konularda yerel yönetimlerden bağımsız kararlar alan ve uygulayan organlar durumundadırlar. Bu anlaşmalarda, sakinlerin yaş oranı, ziyaretçi sıklıkları, ev dekorasyonu, evcil havan boyutu, çocuk sayısı gibi aşırı düzeyde dikte edici kurallar ve sıkı bir denetim olduğu bilinmektedir (Editör Notu).
- 7 Goldsmith ve Blakely, age
- 8 Edward J. Blakely ve Mary Gale Snyder, Fortress America, Brookings, 1999. s. 89
- 9 Owens, R., age
- 10 Blakely ve Snyder, 2000, s.143

Yeni Bir Sosyo-Mekânsal Form Olarak Kapalı Yerleşmeler

KENTİN MERKEZİNDEKİ ESKİ MAHALLELERDE GERÇEKLEŞEN SOYLULAŞTIRMA; KENTLERİN YENİ ÇEPERİNİ BİR DUVAR GİBİ SARAN KAPALI YERLEŞMELER...

Hatice Kurtuluş

ÜSTTE Kapalılık

SAĞ ALTTA ABD'den bir kapalı site girişi

1970'lerin sonlarından itibaren, farklı ülkelerin kentsel alanlarında birbirine benzer biçimde gerçekleşen radikal mekânsal dönüşümler, yeni yerleşim biçimleri ortaya çıkarmaktaydı. Sosyal bilimlerin daha çok küreselleşme ve yeni liberal ekonomi politikalarının toplumsal, ekonomik, kültürel ve ideolojik boyutlarına odaklandıkları 1980'li yıllarda, mekânda meydana gelen dönüşümleri analiz etmeye kalkışan çalışmalar da kentsel çalışmalar literatüründe yerini almaya başladı. Bu yeni biçimlenen sosyo-mekânsal yapının, ekonomik, politik, kamusal, kültürel ve mekânsal açılarından analizi ile kentleşmenin bu yeni aşamasını kavramak mümkün olabilecekti. Kentlerin hem merkezi alanlarında hem de çevrelerinde aynı zamanda gerçekleşen büyük dönüşümler, birbiri ile ilişkili iki yeni kentsel olgunun literatüre girmesine neden olurken, son 20 yılda kentsel dönüşüm tartışmasının da odaklarından ikisini oluşturdu. Bunlardan birisi, 1950'li yıllardan itibaren kentin merkezinden kaçarak modern banliyölere taşınan orta sınıfların, tekrar kentin merkezine dönmeye neden olacak olan, kentin merkezindeki eski mahallelerde gerçekleşen soylulaştırma; diğeri ise sosyal refah devleti döneminin modern banliyöleşme hareketinden oldukça farklı konut sunum biçimleriyle ortaya çıkan ve kentlerin yeni çeperini bir duvar gibi saran kapalı yerleşme olgularıdır. Bu iki olgu bir yandan yeni kentsel / metropoliten makro formların mekânsal karakteri üzerinde belirleyici olurken, diğeri yandan da kentli toplumsal sınıfların mekândaki

temsillerinin yeniden inşasına neden olmaktadır. Kent merkezlerinin geçirdiği dönüşüm 1980'lerin ortalarından günümüze geniş bir literatür yaratarak çok boyutlu olarak analiz edilmiştir. Bu analizler Neil Smith'in geliştirdiği yaklaşımla belirgin bir 'Soylulaştırma Kuramı'nın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak aynı dönemde dünyanın pek çok metropoliten alanında kentin çevresinin yeniden yapılanmasında önemli rol oynayan kapalı yerleşmelere dair de pek çok çalışma literatüre girmesine rağmen bağımsız bir kuram ortaya çıkmamıştır. Kapalı yerleşmeler yeni bir kentsel olgu olarak pek çok ülkede kentsel araştırmalara konu olmakla beraber, bu çalışmaların büyük kısmı kuramsal yaklaşım geliştirmekten çok betimleyici düzeyde kalmaktadır. Bu yazıda kapalı yerleşme olgusunun literatürde ele alınma biçimleri ve refahını yükselterek eski orta sınıftan mekânsal olarak ayrıışan yeni orta sınıfın inşasındaki rolüne dair kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

İlk örnekleri ADB California bölgesinde 1980'lerin başlarında ortaya çıkan kapalı yerleşme olgusu, kısa zamanda ABD'nin diğer metropoliten alanlarında olduğu kadar, Avrupa, Asya, Uzak Doğu, Afrika, Orta Doğu ve Latin Amerika'nın metropoliten alanlarında da, yeni orta sınıflar için cazibe merkezleri haline geldi. Ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve kentleşme deneyimlerindeki derin farklılıklara rağmen, dünyanın pek çok ülkesinde, bu yeni konut sunum biçimi, benzer süreçler, estetik formlar ve mekânsal örüntüler yaratarak gerçekleşiyordu.

Gelişmiş sanayi ülkeleri ve üçüncü dünya ülkelerinin metropoliten alanları kadar, kapitalizme yeni uyum yapmaya çalışan post-sosyalist ülkelerin kentsel alanlarında da benzer eğilimler yaşanmaktaydı. Kent sosyolojisi, planlama, siyaset bilimi ve coğrafya gibi disiplinlerinin gündemine ilkin Davis'in 1990'da yayımlanan *City of Quartz*, McKenzie'nin 1994'te yayımlanan *Privatopia* ve Blakely ve Snyder'in 1997'de yayımlanan *Fortress America* adlı çalışmalarıyla giren bu yeni olguya, özellikle Amerika'da, 1990'ların başlarında gazeteciler ve köşe yazarları tarafından yeni orta sınıfların değişen konut tercihleri ile bağlantılı olarak dikkat çekiliyordu. 2000'li yılların sonlarına gelindiğinde ise kapalı yerleşmeler, kent yazınında geniş bir yer işgal edecek sayıya ulaşmıştı. Konu ile ilgili konferanslar ve atölye çalışmalarında farklı bakış açılarının geliştirdiği yaklaşımlar tartışılmakta ve farklı ülke örnekleriyle konu analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Kapalı cemaatler, refah adacıkları, kapalı adacıklar, kurtarılmış adacıklar, korunaklı yerleşmeler gibi sıfatlarla ayırt edilen bu yeni yerleşmeler, ilgili literatürde ağırlıklı üç boyutuyla ele alınmaktadır. Birincisi bu yerleşme

biçimini ortaya çıkaran ekonomik, sosyal ve küresel olumsal faktörler; ikincisi, olgunun modern kent ve metropoliten alanlar üzerinde yarattığı dönüşümler ve yaratacağı olası sonuçlar; üçüncüsü ise kentli toplumsal yaşamın sınıfların mekânda radikal ayrışması ile yeniden inşası ve özelleştirilen kentsel arazilerle yok olma riski taşıyan kamusal mekân problemidir. Olgunun ortaya çıkışına ve sonuçlarına ekonomi-politik, planlama ve toplumbilimsel açıdan yaklaşmayı gerektiren bu boyutlar, konu ile ilgili kuramsal ve ampirik çalışmalarda çözümlenmeye çalışılmaktadır.

Başlangıçta modern kapitalist kentin alt kentleşmesinin yeni bir boyutu gibi algılanan bu yerleşmelerin, kentsel alandan özelleştirilmiş arazide, kamuya kapalı ve yönetsel olarak özerk öbekler olduğu dikkati çekince, bu yerleşmelerin modern kentlerin tipik orta sınıf banliyölerinden farklı yeni bir olgu olduğunun farkına varılmıştır. Kentin kamusal gözüne kapalı, kent yönetiminden bağımsız ve bir çeşit özel ortak mülkiyete dayalı olarak özelleştirilmiş kentsel arazinin üzerine inşa edilen bu yeni adacıklar modern kent planlaması, kent yönetimi ve kentsel sınıfsal temsiller ve aidiyetler

açısından radikal bir dönüşüme işaret etmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşan ve zamanla "yatakhane kentler" olarak tanımlanan orta sınıf banliyölerinin kaybettiği seçkinliğe karşı yeni seçkin yerleşimler yaratılmaktadır. Fordist kapitalizmin genişleme yıllarında orta sınıflar için ulaşılması arzulanan bir yaşam tarzının mekândaki ifadesi olan alt-kentler Fishman'ın deyimiyle bir burjuva ütopyasıydı. Ancak 1970'li yıllardan itibaren değişen ekonomi politikalarıyla, gelir dağılımının alt ve orta sınıflar aleyhine dramatik biçimde bozulması, klasik orta sınıf banliyölerini seçkin mekânlar olmaktan çıkarmaya başlamıştır. Alt gelir gruplarının ve yoksul etnik azınlıkların yerleşmeye başladığı bu banliyöler burjuva ütopyası olmaktan uzaklaşmış ve yeni burjuvazi, kendisine yeni seçkinlerin yaşama alanı olarak sunulan kapalı yerleşmelere taşınmaya başlamıştır. Bu yeni yerleşim biçimi, modern kentin orta sınıf banliyölerinden farklılaşan yeni bir alt-kentleşme yaratmaktadır. İlk bakışta bu yeni konutlaşma biçiminin, klasik banliyölerden farkı "kamuya kapalılık" ve bunun nedeni olarak görülen "derinleşen güvenlik ihtiyacı" olarak vurgulanmaktadır. Ancak olguya

farklı analiz araçlarıyla yaklaşıldığında, klasik banliyölerle kapalı yerleşmeler arasında ekonomik, kültürel, sosyal, hukuksal ve mekânsal olarak ciddi farklılıklar olduğu ortaya çıkmaktadır. Kapalı yerleşmelere neo-liberal politikaların eğitim, sağlık, konut edinme gibi alanlarda yarattığı yeni ayrışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan çatışmalara karşı güvenlik ihtiyacının yarattığı yerleşimler olarak bakmak olguyu çözümlemede temel eksenlerden birini oluşturmakla birlikte yeterli değildir. Dünyada artan eşitsizlikler ve yoksulluğun kentlerde suç oranlarının artışına neden olduğu ve bu yeni ekonomide kazanan sınıflar ile kaybeden sınıflar arasındaki gerilimin, kazanan sınıfın “güvenli yerleşim” talebini yarattığına dair yaklaşım bir ölçüde kabul edilebilir olmasına karşılık, kent içi suç oranlarındaki artışla kapalı yerleşim sayısının artışı arasında sayısal olarak anlamlı bir doğru orantı bulunmamaktadır. Bu nedenle kent içi şiddet ve kozmopolitenleşmeyi,

özelleştirilen kentsel arazide, kendi özel güvenlik donanımı ve kent yönetiminden özerk yönetim yapısıyla kurulan kapalı yerleşmelerin ortaya çıkışının temel nedeni olarak kabul etmek eksik bir yaklaşımdır. Yeni bir “güvenlik ihtiyacı” sorunsalına dayanan yaklaşımlar, kapalı yerleşmeleri modern kentin klasik orta sınıf banliyölerinden çok, yüksek duvarlarla çevrili antik şehirlere ya da ortaçağın yine duvarlarla korunan şehirlerine benzetmektedir. Oysa antik ya da ortaçağ kentinin duvarlarla çevrili olması toplumsal artığın, bu toplumsal artığın üretim sürecinde bulunmayan yabancı işgalcilerden korunması ile ilgilidir. Oysa modern sanayi toplumunda kentler, toplumsal artığı üreten sınıfların birada yaşadığı mekânlardır. Kente dışarıdan gelebilecek bir saldırıdan çok toplumsal artığı birlikte üreten sınıfların paylaşım sorunu nedeniyle kent içi kaleler inşa etmeleri söz konusu olmaktadır.

Kentsel mekânın sert bir biçimde sınıflara göre ayrışmasına neden olan

bu gelişmenin çok daha geniş bir arka planı bulunmaktadır. Öncelikle bu yerleşim biçimi yeni orta sınıflar için sadece güvenlik açısından değil, sınıf içi bölünmelerle uzaklaştıkları geleneksel orta sınıftan farklılıklarının mekânsal ifadesi olarak da önem taşımaktadır.

Diğer yandan yeni ekonomilerin hayli esnekleştirdiği mal ve hizmet üretimine karşın güvenli bir yatırım alanı olan arazi ve konut pazarının büyük sermaye yatırımları için çekim alanı haline gelmesi, yapı sektöründe yüksek maliyetli lüks konut sunumunu hızlandırmaktadır. Neo-liberal ekonomiler ve küresel akışlar sayesinde farklı ülkelerde aynı marka yapı malzemesi ve benzer mimari tasarımlarla inşa edilen kapalı yerleşmelerde yer alan konutlar, potansiyel müşterileri olan yükselen sınıflara uygun sloganlarla pazarlanmaktadır. Bu sloganlardaki temel vurgu, kapalı yerleşmede bir konut satın almanın aynı zamanda kentin yeni seçkinleri arasına girmeyi sağlayan bir yaşam tarzı satın almak

anlamına geldiğine yöneliktir. Diğer yandan kapalı yerleşmelere, modern kent yaşamı ve kent politikası alanında ortaya çıkardığı sonuçlar açısından bakıldığında klasik modern kent ideolojisinin de hızla aşındığı dikkati çekmektedir. Kapalı yerleşmeler, pek çok ülke örneğinde olduğu gibi, kent yönetiminden yarı özerk bir yönetime sahip olma eğilimindedirler. Bu özerklik kapalı alan içindeki cemaat yaşamının kurallarını koymayı ve ortak mülkiyeti özel sözleşmeler yoluyla tanımlamayı beraberinde getirmektedir. Duvarların içindeki özelleştirilmiş arazi aynı zamanda özgün bir özel mülkiyet

söylemde de karşılığını bulmaktadır. Ancak 1980'lerle birlikte, üzerinde inşa edildiği bütün söylemsel taşıyıcı unsurların aşınmasıyla, modern kent, sadece sınıfların değil, sınıf içi farklı kültürel grupların da kendi özel hukuk sistemlerini yaratarak yaşayacakları, birbirine temas etmeyen adacıklardan oluşan dışlayıcı bir mekânsal yapıya bürünmektedir. Türkiye'de Bahçeşehir örneği ile başlayan bu eğilim, hızla yayılmakta ve toplu konut sunumuyla birleşerek kentlerin yeni yerleşim örüntüsünü oluşturmaktadır. Kapalı sitede yaşama arzusu, aşırı konut arzının yarattığı rekabete bağlı olarak,

önemli yer tutmaktadır (2010). Bu yatırımlar içinde en yüksek payı İstanbul almaktadır. Bu nedenle İstanbul'da kapalı yerleşmeler, sadece kentin yeni orta sınıflarının konut talebine bağlı olarak değil, uluslararası gayrimenkul yatırım pazarının dinamikleriyle de bağlantılı olarak hızla artmaktadır.

İstanbul dışındaki kentlerde de kapalı yerleşmeler (siteler), konut sunum 'biçimi' olarak ana eğilimi oluşturmakla birlikte, gerek kentsel sermaye birikim süreçleri, gerekse toplumsal sınıfların mekândaki rekabeti açısından, küresel eğilimlerle İstanbul kadar uyumlu değildirler. Kapalı yerleşme olgusunu, İzmir örneğinde kapsamlı biçimde ele alan, Didem Akyol Altun'un, doktora çalışmasında (DEÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010) ortaya koyduğu gibi, İzmir'deki kapalı yerleşmelerde yaşayanların kayda değer bir kısmı, konutu yarı zamanlı (sayfiye evi) olarak kullanmakta ve konutların yaklaşık % 25 gibi bir kısmı da boş durmaktadır. İzmir'de gerek kent merkezinin gerekse çeperdeki dönüşümün yavaş ve toplumsal sınıflar açısından daha az dışlayıcı olmasının temel nedenleri arasında elbette kentin sermaye birikim hızının etkisi vardır. Ancak yeni liberal kentleşme politikaları ile kentsel mekânın tamamını metalaştıran ve kamu yararını 'ekonomik büyüme'ye feda eden yeni-muhafazakâr yönetim anlayışının İzmir'de egemen olamaması da, emlak yatırım sermayesi açısından İzmir'i çekim alanı dışında bırakmaktadır. Bu durum, kısa vadede, İzmir için bir dezavantaj olarak algılanabilir. Çünkü kentler arası rekabette öne çıkan kentler, büyük ölçekli ulusal ve yabancı kentsel yatırımlarla radikal olarak dönüşen kentlerdir. Ancak kurlsız ve plansız büyüyen bu kentlerde hızla yok olan modern kamusal mekânın ve adacıklaşarak ayrışan kentsel yaşamın uzun vadede yaratacağı dramatik sonuçlar açısından bakıldığında, İzmir, 'yaşanacak kalitede' kentler arası rekabette önemli bir avantaja sahip olabilecektir. ■

Hatice Kurtuluş, Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

SOL ÜSTTE Bahçeşehir
İstanbul

“YENİ EKONOMİLERİN HAYLİ ESNEKLEŞTİRDİĞİ MAL VE HİZMET ÜRETİMİNE KARŞIN GÜVENLİ BİR YATIRIM ALANI OLAN ARAZİ VE KONUT PAZARININ BÜYÜK SERMAYE YATIRIMLARI İÇİN ÇEKİM ALANI HALİNE GELMESİ, YAPI SEKTÖRÜNDE YÜKSEK MALİYETLİ LÜKS KONUT SUNUMUNU HIZLANDIRMAKTADIR”

tipi oluşturmakta ve bu ortak özel mülk araziye, ortaklar dışındakilerin girişi ancak izne tabii olarak mümkün olmaktadır. Ancak modern ulus devlette bu mekânsal özerklik ve özel yasalar, hukuksal olarak kentin yönetsel yasaları ve ulusal yasalara üstün olamayacağı için daha çok gönüllü bir kabul biçiminde işlemektedir. Bu gönüllü kabullerle oluşan 'iç hukuk' ise, bir yandan kentin bütününe dair aidiyet duygusunda belirgin bir aşınmaya neden olurken, diğer yandan da kentteki heterojen sınıfsal / kültürel yapılarını ötekileştirerek sosyal dışlamayı beraberinde getirmektedir.

Türkiye'nin kentleşme deneyiminde kapalı yerleşme olgusu, dünyadaki yeni liberal kentsel politikalarla uyumlu olarak 1980'lerin ortalarında İstanbul'da 'Bahçeşehir' örneği ile karşımıza çıkmaktadır. Bahçeşehir'den önce, sivil mimari tasarımda dışarıya kapalılık değil, kentle bütünleşme ön plandadır. 1980'li yıllara kadar, bu yaklaşım, modern kentin inşasındaki temellerden biri olarak ideolojik ve sosyolojik

gösterişli reklam ve tanıtım kampanyalarıyla, orta ve orta üstü sınıflar arasında kartopu etkisi gibi yaygınlaşmaktadır. 2000'li yılların sonunda Türkiye'de kent yazınında da konu ile ilgili betimleyici araştırmalar ve teorik tartışmaların yer aldığı geniş bir literatür oluşmuştur. Türkiye'de kapalı yerleşmelerin, konut sunumundaki artışlarla orantılı olarak en yoğun yaygınlaştığı kent İstanbul'dur. 1990'ların başında 100 civarında olan kapalı yerleşim projesi, 2000'lerin ortalarında 600'e çıkmış, 2010'da ise 1000'den fazla tamamlanmış ve devam eden büyük ölçekli proje bulunmaktadır. Türkiye'nin pek çok kentindeki konut sunumunda dışarı kapalılık kopyalanan bir konutlaşma modeline dönüşmekle birlikte, İstanbul ulusal ve uluslararası emlak-yatırım pazarında değişim değeri için konut üretimi en yoğun olan kent olmayı sürdürmektedir. GYODER'in yayımladığı istatistiklere göre, gayrimenkul yatırımları Türkiye'ye doğrudan yabancı yatırımlar içinde

Kapalı Yerleşmeler ve Mimari Arayışlar

'NE KADAR FARKLI, O KADAR PAHALI' MANTIĞI İLE KONUT ÜRETEN İNŞAAT FİRMALARININ, FARKLI OLMAK UĞRUNA OLUŞTURDUKLARI KONSEPTLER "BOĞAZ'DAKİ SARAYLARIN YORUMLANARAK YENİDEN YARATILMASI"NDAN "DUBAİ TARZI MİMARİ"YE DEK VARAN YENİ YERLEŞMELERİN DOĞMASINA NEDEN OLMUŞTUR

Tülin Görgülü

ÜSTTE İstanbul'un Büyük Çekmece'de yaratılan yeni Boğaz'ı (www.bosphoruscity.com.tr/SinpasGYO) (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE İstanbul'da Dubai mimarisi (www.dapyapi.com.tr) (Resim 2)

SAĞ ALTTA Eğritilmiş, çarpıtılmış yeni mimari arayışlar (www.buyaka.com.tr) (Resim 3)

1980'li yılların Türkiye için önemli bir kırılma noktasını işaret ettiği ve bugün içinde bulunduğumuz sosyal, ekonomik ve politik ortamın hazırlayıcısı olduğu, çok net olarak dillendirilen ve yazılan bir konudur. Özellikle kentler açısından bu süreç irdelendiği zaman, kent toprağının aşırı değer kazandığı ve bu paralelde gayrimenkul yatırımlarının da hızlandığı, neredeyse Türkiye ekonomisini yönlendirici bir konuma geldiği de açık olarak bilinmektedir. Kapalı siteler olarak adlandırılan konut yerleşimleri ilk kez Türkiye'de 1990'lı yılların ortalarından başlayarak, özellikle kent dışı alanlarda, üst gelir grubuna yönelik villalar biçiminde oldukça büyük metrekarelerde inşa edilmeye başlanmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, artık yalnız üst gelir grubu değil, orta gelir grubunun da daha küçük metrekarelerle üretilen villalardan ya da apartmanlardan oluşan kapalı yerleşmelere taşındığı gözlenmektedir. Özellikle bu olguya İstanbul örneği üzerinden bakılacak olursa, kentte ciddi bir demografik hareketin varlığından söz etmek gerekmektedir. 1999 depremi sonrası ağırlıklı olarak oluşturulan politikalarla; İstanbul'da merkez alanlarda yaşayan orta gelir grubu, imara açılan kent dışı alanlardaki inşa edilen kapalı sitelere (özellikle sosyal tesisleri olan, güvenlikli ve depreme karşı güvenli) yönlendirilmiştir. Merkezin giderek orta gelir grubu tarafından boşaltılması paralelinde, imar haklarının artırılması ile kent içinde de -kent merkezlerinde bulunan boş alanlarda ve 2005 yılında çıkartılan kentsel dönüşüm yasası ile

ilan edilen alanlarda- kapalı siteler oluşturulmaya başlamıştır. Bu kapalı siteler, daha öncekilerin aksine yatay biçimde gelişen değil, dikey biçimde yükselen ve 'rezidans' olarak adlandırılan oldukça lüks yapılardır. Yine rezidanslarda güvenlik ve dışa kapalılık olmazsa olmaz kriterlerden biridir ve yatay yerleşmelerde yer alan tüm sosyal tesisler bu dikey yerleşmelerde de yer almaktadır. Bu yapılarda da hedef kitle bellidir: Kent dışında yaşamaktan sıkılan ve yeniden kente dönerek, kentin aktivitelerinden daha fazla yararlanmak isteyen üst gelir grubu. Böylece kent merkezleri, daha önce de ifade edildiği gibi aşırı değerlendirilmesinin paralelinde, ciddi biçimde pahalı konutlarla dolmaktadır. Artık kapalı yerleşmeler tanımı da, dikey ve yatay kapalı yerleşmeler biçimine dönüşmüştür. Bu eğilim elbette yalnız İstanbul için değil Türkiye'nin diğer büyük kentleri için de geçerlidir. Küresel sermayenin varlığını en fazla hissettirdiği kent olan İstanbul'da inşa edilen konutlar da yalnız iç piyasaya yönelik değil, uluslararası piyasaya dönük olarak üretilmektedir. Bu nedenle yalnız büyük ölçekli yapılarda değil, konut mimarisinde de hem sunum hem de talep anlamında beğeniler ve bakış açıları değişmeye başlamıştır. Elbette bu yapılar, konvansiyonel sistemle üretilen yapılara göre oldukça fazla yatırım gerektiren ürünlerdir. Ancak piyasa rekabeti ve dünya platformuna çıkma çabaları finansman sorunlarını ikinci planda bırakmakta, 'ne kadar farklı, o kadar pahalı' mantığı ile hareket edilerek bu mimari konseptlere

prim verilmektedir. Ticari amaçla ve büyük miktarda konut üreten inşaat firmalarının, farklı olmak uğruna oluşturdukları konseptler yer yer affedilemez taklitler üretmeye dek varmaktadır. Özellikle bu yaklaşımlar, “İstanbul Boğazı’ndaki sarayların yorumlanarak yeniden yaratılması”ndan “Dubai tarzı mimari”ye dek varan yeni yerleşmelerin doğmasına neden olmuştur (Resim 1, 2).

Tüm bu girdilerden sonra, günümüzde üretilen yatay ve dikey kapalı yerleşmelerde mimari anlayışlar adına geniş bir yelpazeden söz etmek olasıdır. Bu yelpaze kent dışı alanlardaki villa sitelerinden, kent merkezlerindeki rezidanslara dek çok çeşitlidir. Daha önce de değinildiği gibi, özellikle 1990’lı yılların ortalarında ilk kapalı yerleşmeler olarak adlandırdığımız üst gelir grubuna yönelik villa sitelerinde iki tür yaklaşımdan söz etmek olasıdır: Türk evi veya American Country tarzı ile yapılmış tek ailelik konut yerleşmeleri.

“Türk evi tipi” konutların plan ve cephe çözümlerinde genelde imar planındaki kapalı çıkma kullanımları ile ilgili kurallar uygulanarak; küçük taban alanları üst katta kapalı ya da açık çıkmalarla büyütülerek, mantar biçiminde yapılar tasarlanmıştır. Ortaya çıkan ürün Türk Evi’ndeki cumbalarla bağlantılandırılarak, Türk evi plan tipleri (özellikle karniyarik) kullanılmıştır. Merkezde merdiven, üst katta gündelik oturma olarak kullanılan sofanın çözüldüğü planlar genellikle kare formundadır ve bu form yapının araziye daha kolay yerleştirilebilmesini sağlamakta, inşaat da belli standardizasyonları beraberinde getirmektedir. Türk evi tipinin yanı sıra görsel imaj ve yaşam biçimi olarak en çok tercih edilen diğer yaklaşım da “American Country” tarzı denilen konut biçimleridir. Bu tür yapılarda ise bodrum ve çatı katları bulunmamakta; ancak yapıya ek veya yapının parçası olarak kullanılan kapalı garaj, teknik servis ve ışık bölümü bulunmaktadır. Metrekare bazında daha geniş alanlara sahip olan bu tasarımlarda özellikle giriş holüne veya salona açılan galerilerle iç mekânda zenginlik sağlanmıştır. Cephe tasarımında da yine Amerikan tarzları benimsenmiştir (Görgülü, 2002).

2005 yılı ile birlikte (İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin açtığı yarışma sonucunda, Zaha Hadid, Ken Yeang gibi mimarların farklı formları tartışılmaya başlamıştır) konut tasarımlarının geleneksel görünümünün dışında, dijital formlara doğru değişiminden söz edilebilir. Türkiye’nin küreselleşme etkilerini yaşaması ile tüm veri akışlarının üst üste çakışması; bilgisayar teknolojisinin tasarım ve yapım sürecinde dijital formlara yanıt vermesi; Türkiye’deki yapı sektörünün bu anlamda yetenek kazanmasını da sağlamıştır. Mal akışı paralelinde her türlü malzeme girdisinin sağlanabilmesi, ‘organik dijital formların’ Türkiye’deki mimarlık ortamına girmesini kolaylaştırmıştır. Bunun yanı sıra genç, dinamik, küresel ilişkiler kuran genç mimar jenerasyonu, ulusal ya da uluslararası büyük

yatırımcılar arasında kendilerine yer edinmişler ve ‘farklılıklarını’ vurgulayan tasarımları ile son dönemde yapılan projelere imza atmışlardır. Öte yandan kullanıcı profilinin değişmesi ile bu tür mimariye duyulan ilgi de talebi arttırmıştır. Türkiye’de, dünya üzerinde son dönemde yapılan yapıları deneyimleyen, mimariye ilgi duyan bir kullanıcı grubunun varlığından söz etmek olasıdır.

Bu olgunun sonucunda, Türkiye’de en çok üretilen yapı türü olan ofis ve konut tasarımlarında dik açılı klasik prizma formlarının dışına çıkılarak (iddialı konut projelerinde sıkça kullanılan tünel kalıp sistemlerinden de vazgeçilerek) patlatılan, boşaltılan, eğritilen, çarpıtılan formlar çok cesurca olmasa da kullanılmaya başlanmıştır (Görgülü ve Kaymaz Koca, 2009) (Resim 3).

Dijital formların konut mimarisinde de uygulanmaya başlanması sonucunda alışlagelen formların dışında, ikon, vizyon, trend gibi isimleriyle de mimari olarak iddialar taşıyan bir yapılaşma dönemine girilmiştir (Resim 4). Konutun artık tüketimin de ötesine geçerek marka haline gelme durumunu ortaya koyan bir süreç yaşanmaktadır. Bu yapıların plan tipolojileri incelendiği zaman ortaya çıkan tabloda, dijital formlardan esinlenilerek yuvarlatılan, eğritilen formların yalnız cephelerde etkin olarak kendini gösterdiği; plan düzlemlerinde bu eğriselliklerin yerini geleneksel apartman dairesi biçiminin ve mekân anlayışının, dış forma uyandırılmış, eğritilmiş haline bıraktığı gözlenmektedir. 21. yüzyılın yaygın ve küresel eğilimleri olan dijital mimarinin akışkan, kırılğan ve dinamik iç mekân anlayışı, konut çözümlerine yansımamaktadır.

Bir başka anlayış olarak da özellikle kent dışı alanlarda yer alan kapalı konut yerleşmelerinde, büyük yap-sat firmaları olarak da adlandırabileceğimiz, büyük inşaat firmalarının oluşturdukları yeni bir konut mimarisinden de söz edilebilir. Bu mimarinin bir kısmında uzak doğudaki (Malezya, Hong-Kong, Çin) çok katlı konut mimarisinden esinlenilirken, bir kısmında da hedef alıcı kitleye yönelik veya oluşturulan bir konsept bağlamında ortaya konan yeni biçimler belirginleşmiştir (Resim 5).

Yine başka bir yaklaşım olarak bugün konut üreten büyük inşaat firmaları, daha nitelikli bir mimari elde etmek amacı ile “mimari yetkinliklerine” inandıkları veya Türkiye’de tanınan mimarlık ofislerinden konut tasarımları istemektedirler. Bu anlamda iddialı ilk konut projeleri modernist çizgilerde avlulu düz konut bloklarından oluşan tasarımlardır. Monotonluğu kırmak ve

dönemin ruhunu yansıtmak amacı ile De Stijl renkleri ve düzenleri birden çok projede uygulamaya konulmuştur (Resim 6).

Öte yandan TOKİ’nin tüm coğrafyalara uyan silo apartmanları, yine çok katlı konut çözümlerinde Türkiye’nin her yerinde niteliksiz, kişisiz mimarisıyla varlığını sürdürmektedir. Bu yapıların plan tipolojileri ise tünel kalıp sisteminde, koridor veya holler üzerine dizilmiş odalardan oluşan bir düzenin devamlılığı niteliğindedir.

Yurt dışı örneklerde, dok depolarından veya endüstri yapılarından konuta dönüştürülerek kullanılan konut tipolojisi olan loft mekânlar da son dönemde Türkiye’nin gündemine girmiştir. Özellikle kent merkezlerinde tasarlanarak loft adı verilerek satışa sunulan, ancak gerçekte “total space” olarak tanımlanan mekân kurgusu ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan konut türleri “yabancı bir adla” anılmanın getirdiği ayrıcalıkları kullanarak ilgi çekmektedirler. Gerçek “loft” mekân uygulamasına en yakın tasarımlar son dönemde “Levent Loft” olarak adlandırılan yine kapalı bir yerleşmeden oluşan proje ile gündeme gelmiştir. Bu projede cadde kenarında yer alan ilk blok, eski bir ofis yapısının konuta dönüştürülmesi ile elde edilmiş; arkaya da yeni bir blok inşa edilmiştir. Yapı, çeşitli büyüklüklerde ve kurgularda tasarlanan loft daireleriyle, son dönemde yapılan konut plan tipolojileri arasında en farklı tasarımlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Cephesinde de başarılı bir geometrik düzenle bağlantılı hareketler bulunan bu yapı, “apartman” veya “çok katlı konut” ailesine de farklı bir bakış açısı getirmektedir (Resim 7). Yine kent içi dikey kapalı yerleşmeler

SOL ÜSTTE İsmi ile birlikte iddia taşıyan ikonlar (www.dumankaya.com/projeler/ikon_default.aspx) (Resim 4)
Uzak Doğu’dan esinlenen Türkiye’deki dikey kapalı yerleşmelere bir örnek (Resim 5) (www.topluketum.com/uphill-court-atasehir)

SOLDA De Stijl renklerine boyanmış kent dışında yer alan bir kapalı yerleşme (Tülin Görgülü arşivi) (Resim 6)

SAĞ ÜSTTE Loft tarzının kent içi kapalı yerleşmelerdeki ilk örneği (Tülin Görgülü arşivi) (Resim 7)

Uluslararası emlak piyasasına yönelik üretilen dikey bir kapalı yerleşme örneği (Tülin Görgülü arşivi) (Resim 8)

arasında son dönemde hatırı sayılır bir orana ulaşan “rezidans”lar, İstanbul Sapphire ve Trump Towers ile uluslararası bir boyuta taşınarak uluslararası gayrimenkul piyasasında yüksek fiyatlarla satışa sunulan konutlar olmuşlardır (Resim 8). Sapphire projesinde farklı bir deneme gerçekleştirilmiş ve yüksek yapıda

sahip olduğu soru işaretidir. Yeşil mimarinin önemli tasarımcılarından ve kuramcılarından olan Ken Yeang İstanbul için bir konut projesi tasarlamıştır. Bu projede içerik olarak bazı ekolojik ve biyoklimatik unsurların kullanıldığından söz edilmektedir. Ancak biçimsel açıdan incelendiğinde, konut bloklarının TOKİ bloklarından çok

hedef kitlelere yönelik mimarilerin oluşturulduğu gözlenmektedir. Ancak bu çeşitliliğin konuta olan talebin artışından mı kaynaklandığı yoksa toprak değerlerinin artması paralelinde, ekonomiyi tetikleyen ve artı değer sağlayan bir biçime mi dönüştüğü sorusu da tartışılması gereken konulardandır. Özellikle kent merkezlerinin mülkiyet olarak el değiştirdiği, üst, orta ve orta alt gelir grubunun ters olarak yer değiştirdiği bir süreç yaşanmakta; kent merkezlerinde pahalı dikey kapalı yerleşmeler ağırlık kazanmakta; kent dışı alanlarda da rekabetin üst düzeyde olması nedeniyle mimari anlamda iddialı kapalı yatay yerleşmeler kentlerin yeni yüzlerini oluşturmaktadır. ■

Tülin Görgülü, Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

“MİMARİ ANLAYIŞLARDAKİ ÇEŞİTLİLİĞİN KONUTA OLAN TALEBİN ARTIŞINDAN MI KAYNAKLANDIĞI YOKSA TOPRAK DEĞERLERİNİN ARTMASI PARALELİNDE, EKONOMİYİ TETİKLEYEN VE ARTI DEĞER SAĞLAYAN BİR BİÇİME MI DÖNÜŞTÜĞÜ SORUSU DA TARTIŞILMALIDIR”

konut birimlerinin ortak kullanabileceği iç bahçeler oluşturulmuştur. Tamamlandığı zaman Avrupa’nın en yüksek yapılarından biri olacak olan bu projede de cam teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılarak yapıya ciddi bir saydamlık verilmeye çalışılmıştır.

Kapalı yerleşmelerdeki konut tasarımlarında son dönemde sıkça rastlanan eğilimlerden biri de yeşil mimariyi, ekolojik özellikleri yapıya sokmak biçiminde gelişmiştir. Ancak bu yapıların ne derece ekolojik özelliklere

ta farklı olmayan bir mimaride tasarlanmış oldukları yadsınamaz.

Artık neredeyse Türkiye’de kent dışı veya kent içi alanlarda inşa edilen tüm çoklu konutlarda aranan en önemli özellik dışı kapalı, sınırları belirlenmiş yerleşmeler olmalarıdır. Bu kapalı yerleşmelerin gerçekten bir güvenlik gereksiniminden mi, aidiyet veya prestij nedeni ile mi seçildiği sosyal olarak tartışılan konu başlıklarındandır. Daha önce de değinildiği gibi, konut üretiminin çoğalması paralelinde mimari anlayışların da çeşitlendiği;

KAYNAKLAR

- Görgülü, T. (2002). “İstanbul’da 1980’den Bugüne Alternatif Yaşam Çevrelerinde Oluşan Eğilimler”. Konut Kurultayı, bildiri sunumu, İstanbul
- Görgülü, T.; Kaymaz Koca, S. (2009). “Küresel Akışlar, İstanbul ve İstanbul’da Küresel Mimarlık”. Planlama ve Mimarlık Alanının Son 10 yılı Sempozyumu, YTÜ, İstanbul
- Görgülü, T.; Erdönmez, E.; Manisa, K.; Yerliyurt, B. (2010). “İstanbul’da Yeni Konut Alanları Paralelinde Nüfus Hareketleri, Nüfus Özellikleri ve Mimari İrdelemeler”, 4-5 Mart 2010, Ulusal Konut Konferansı: Kapalı Yerleşmeler, Yeni Yaşamlar, Yeni Mekanlar, Yeni Sınırlar. İTÜ Konut Araştırma ve Eğitim Merkezi, Taşkışla, İstanbul.

İzmir'de Konut Pratiğinin Dönüşümü ve Kapalı Konut Sitelerinin Ortaya Çıkışı

KENT ÇEPERLERİNDE GELİŞEN KAPALI KONUT SİTELERİ ÖZELLİKLE BATI AKSINDA HIZLA ARTMIŞ; 2000-2010 ARALIĞINDA DOĞU VE KUZEY AKSLARINA DA ATLAYARAK KENT SİLÜETİNDEKİ ETKİLERİ ÇARPICI BOYUTLARA ULAŞMIŞTIR

Didem Akyol Altun

ÜSTTE Yamaçevler, Ulukent
(Didem Akyol Altun arşivi)

SAĞ ÜSTTE Zeytinaları Evleri, Urla
(Hüseyin Egeli arşivi)

5000 yıllık bir tarihi olan İzmir kenti, denizin karaya çok sokulduğu korunaklı limanı nedeniyle geçmişten bu yana ticaret odaklı aktivitelerin merkezi olmuş; yakın çevredeki verimli tarım toprakları, dağlarla çevrili coğrafi konumu, uygun iklimi ve doğal çevre nitelikleri ile sakinlerine çağlar boyu güvenli ve huzurlu bir yaşam çevresi sağlamayı başarmıştır. Körfez, kentin uzak çevreye, özellikle deniz ötesi ülkelere açılmasını sağlamasının yanı sıra, kıyı kültürüne ait bir yaşam biçimi ve etkinliği doğurmuştur. Bu doğrultuda kentin konut lekesinin de kıyı hattına endeksli olarak şekillendiği ve bu mekânsal tercihlerin, 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma sürecinde, kentin yabancı sermaye yatırımlarıyla geliştiği döneme dayandığı görülmektedir¹. 1950'lere kadar ayırık düzende, bahçe içinde iki veya üç katlı müstakil konutlardan oluşan İzmir'in kentsel dokusu, bu tarihten sonra büyük ölçüde rant kaygılarıyla, olduğu yerde yoğunlaşarak yeniden imar edilmiş; kentin tarihi mirasının önemli bir bölümü yok edilerek çok katlı apartmanlara dönüşmüştür. Bunun sonucunda kent merkezi, yap-sat üretimlerle yoğunluğu artacak şekilde ve yeniden yapılanırken; çeper, artan sanayi alanlarının çevrelerindeki gecekonduyla hızla dolmuş; kent, dört aksı doğrultusunda büyümeye ve çevreye doğru yayılmaya başlamış; çevre yerleşimler de kendi içinde genişleyerek kent merkezi ile bütünleşme eğilimine girmişlerdir². Özellikle 1973 İzmir Nazım İmar Planı'nın öngörülleri çerçevesinde

kuzey-güney ve doğu aksları doğrultusunda, yoğun olarak sanayi alanları ile bunlara hizmet veren toplu konut bölgeleriyle gelişen kentin batı aksında ise ikincil konut uygulamalarında artış görülmüş; yavaş yavaş kentin tüm kıyı kesimleri bu tür konutlarla kaplanmıştır. Böylece hızla her yönde saçaklanarak büyüyen İzmir, bütüncül planlama çalışmalarına rağmen kontrolsüz gelişerek metropol bir kent niteliğine bürünmüştür. Öte yandan 1980'lerin başlarında gecekondu alanlarını önlemek ve kitlesel üretim yoluyla konut açığını karşılamak amacıyla, yerel yönetimlerin, kent çeperindeki kamu arazileri üzerinde giriştiği toplu konut uygulamaları da kentin dışında yeni bir konut halkası oluşturmuştur. 1990'lara doğru gelindiğinde, kentin saçaklanarak büyümeye devam etmesiyle kent içinde nefes alınacak yeşil alanların ve kamusal bölgelerin azalması; kentin rekreasyonel ihtiyaçlara yanıt veremez duruma gelmesi ve sanayi bölgeleri, gecekondu mahalleleri, yönetim ve konut alanlarının iç içe geçtiği sıkışık yapı, çeperde konut edinme eğilimini artırmıştır. Öte yandan, 1960'lı yıllardan itibaren kentin kuzeye, batıya ve güneye uzanan kıyı hattı boyunca üretilen yazlık konutların ve sitelerin de aynı dönemde belirli bir doygunluğa ulaştığı ve bu alanlarda da aşırı kentleşmenin getirdiği sorunlara benzer problemlerin baş gösterdiği görülmektedir. Böylece yine öncelikle üst gelir grubunun, kırsal niteliği ağır basan alanlarda, köylerde, ikincil ve hatta üçüncül müstakil konutlar yaptırmaya başladığı; bu eğilimin

2000'li yıllardan itibaren ise benzer alanlarda az katlı konutlardan oluşan kapalı, güvenli sitelere doğru dönüştüğü görülmektedir. İmarlı ve büyük boyutlara sahip arsaların ya da büyük konut topluluklarının gerçekleştirilebileceği geniş tarım alanlarının bulunduğu kent çeperlerinde gelişen bu siteler özellikle batı aksında hızla artmış;³ 2000-2010 aralığında doğu ve kuzey akslarına da atlayarak kent silüetindeki etkileri çarpıcı boyutlara ulaşmıştır. Batı aksında, kıyı şeridi boyunca öbeklenmiş yazlıklardan farklı olarak daha çok karasal bölgede, dağlık ve ormanlık alanlarda, Urla'nın (Yağcılar, Kuşçular, Zeytinalanı), Seferihisar'ın (Bademler, Gödençe) yakın çevresindeki köylerin çeperlerinde, Çeşme otobanı ile bağlantılı alanlarda mevzi planlarla sıçramalı bir şekilde gelişmişlerdir. Kuzey aksında İzmir-Menemen karayolunun çevresinde bulunan Yamaçevler (Ulukent) ve EgeKoop'un uydu kent modelini denediği Villakent (Seyrek) gibi konut topluluklarını içeren sıçramalı bir gelişim haricinde, asıl gelişme Çiğli'ye yakın olan Sasalı bölgesindedir. Doğu aksında ise Bornova-Manisa karayolu doğrultusunda yine kırsal köylerin çevrelerinde birkaç site yer almaktadır. Ancak bu akstaki asıl yoğunluk Kemalpaşa doğrultusunda Yukarıkızılca ve Çiniliköy'e giden iki farklı karayolu ulaşım aksının yanlarındadır. Güney aksı Tahtalı Barajı Koruma Havzası, havaalanı, askeri bölge, Ege Serbest Bölgesi ve Kısıkköy organize sanayi bölgesi, Emlak Bankası toplu konut uygulamaları gibi büyük lekelerin yanı

sıra coğrafi cazibesinin düşük olması nedeniyle de konut toplulukları için çok tercih edilen bir bölge olmamıştır. Ancak son dönemde uygun arazilerde ve güneydoğu yönündeki köylerin yakınlarında birkaç site uygulaması gerçekleştirildiği görülmektedir. Kısaca özetlenen bu saçaklanma süreci ve konut yerleşimlerinin temel belirleyici olduğu çeperdeki dönüşüm, kentin gelişim lekesine bakıldığında da net olarak görülebilmektedir.

2000'lerin sonuna doğru yeni açılan çevreyollarının kenarlarında yüksek bloklar içeren lüks konut alanları artmış; özellikle kuzey ve batı aksında

engebeli ancak manzaralı vadilerde dahi konut bloklarının sayısında patlama yaşanmıştır. Benzer bir gelişim Narlıdere'de ancak daha üst gelir grubuna yönelik olarak yaşanmıştır. Sahilevleri ve Güzelbahçe'de kıyı bölgesindeki tarım alanlarının hızla yapılaştığı 1990'lı yıllar bu bölgede az katlı kalıcı konut geleneğini zaten başlatmıştır. Ancak zaman içinde bölgenin, artan bahçeli lüks konut taleplerini karşılayamaz hale gelmesi ve arazi değerlerinin hızla yükselmesi nedeniyle, son süreçte Narlıdere'de, lüks donanımlı, büyük boyutlu, yüzme havuzu, tenis kortu, ortak kullanım ve

“İZMİRLİ İÇİN BAHÇELİ EVE VE DOĞAYLA İÇ İÇE BİR YAŞAMA DUYULAN ÖZLEMİN, ÇEPERDEKİ KAPALI KONUT TOPLULUKLARININ ŞEKİLLENMESİNDE TEMEL BİR BELİRLEYİCİ OLDUĞUNU SÖYLEMEK MÜMKÜNDÜR”

yoğunlaşmıştır. Kuzey aksında, kentin daha önce de prestijli konut bölgesi olan Mavişehir'de, özel sektörün yanı sıra Soyak ve Toki gibi devlete bağlı kurumların da çok katlı apartman bloklarından oluşan ve çoğu yine 'kapalı site' şeklinde gelişen lüks konut üretimine girdiği görülmektedir. Geçmişte gecekonduların yoğun olduğu bu bölge, Aydın otobanının tünellerle Çanakkale doğrultusuna, Çiğli'ye ve Mavişehir'e bağlanmasıyla orta ve üst sınıfa yönelik apartman siteleriyle dolmuş; çevreyolunun kuzeyindeki dağların ardındaki oldukça

dinlenme alanları, otopark ve özel güvenlik sistemleri olan blok inşaa edilmeye başlamıştır. Buna paralel bir gelişme de kent merkezinde Alsancak'ta, çok katlı ve çok işlevli konut kuleleriyle yaşanmaktadır. Öte yandan her ne kadar kent merkezine yapılan yatırımların görece artmasına ek olarak çeperde yaşamın dezavantajlarından rahatsız olan aileler ile birlikte yeniden kente geri dönüşün varlığı gözlenirse de çeperlerdeki kapalı konut sitelerinin üretiminin de ivmesi azalmakla birlikte devam ettiği gözlenmektedir. Bu doğrultuda İzmir

kentinde bugün, tek bir eğilim yerine, farklı yaklaşımların aynı anda denendiği iç içe geçmiş bir yapıdan bahsetmek mümkündür. Bu farklı üretimlerin ortak yönleri ise kentin dışında ya da merkezinde olsun, ağırlıklı olarak konut toplulukları şeklinde ve “kapalı konut sitesi” olarak adlandırılan tipte arz edilmeleridir.

Başlangıçta kent çeperlerinde sonrasında kentin içinde, kontrollü ve planlanmış yaşam alanları olarak ortaya çıkan kapalı siteler; bireye her şey dahil, hazır bir yaşam tarzı sunan, farklı bir mekânsal doku ve yeni bir konut sunum biçimi olarak kabul edilmektedirler. 1960 sonrasında Amerika’da ortaya çıkarak dünya geneline yayılan bu yerleşim formu, kent çeperinde yaşam arzusu ile başlayan bir dışa doğru hareket doğrultusunda gelişen alt-kentleşme sürecinin geldiği son aşamadır ve temelde neo-liberal politikalar ile sermaye birikim süreçlerinin kentsel mekâna etkisi doğrultusunda, postmodern kültür ve değişen tüketim alışkanlıkları çerçevesinde şekillenmiştir. Türkiye’de ise ülkenin önemli bir dışa açılım süreci yaşadığı 1980 yılı sonrasında, neo-liberal politikaların benimsenmesi ve dünyadaki kapitalist yeniden yapılanma sürecine eklemlenme ile birlikte, sermaye birikiminin kentlerde yoğunlaşması ve kentsel mekânın bir rant aracı haline gelmesi, kapalı konut sitelerinin temel itici gücünü oluşturmuştur. Bu doğrultuda İstanbul kenti ulus genelinde bir düğüm noktası haline gelerek, üst ölçekli yatırımlarla yerli ve yabancı sermayenin büyük bir

kısmını kendine çekmiş; metropoliten alan büyük ölçekli kentsel yatırım projeleriyle; çeper ise kapalı konut toplulukları ile hızla yapılaşmıştır. İzmir kentindeki konut siteleri ise üst ölçekte gelişen ekonomik-politik süreçten doğrudan etkilenmekle birlikte kentin iç dinamikleri çerçevesinde şekillenmiştir. Kentte yazlık geleneğinin önemli bir yer tutması nedeniyle, az katlı kapalı konut sitelerinin ilk aşamada bu alanlar içinden pekişerek oluştuğu; ikinci aşamada da ekonomi politikalarından etkilenerek geliştiği görülmektedir.

Geçmişinden gelen liman kenti niteliği ve kaynak aktarım noktası olma işlevini günümüzde de sürdüren İzmir

alan İzmir kentinde, İstanbul’daki gibi büyük sermayeli, ulusal ya da uluslararası ölçekli şirketlerin yer tutmadığı; ağırlıklı olarak küçük sermayeli, yerel ölçekteki girişimcilerin bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda çeperdeki kapalı konut topluluklarının da genellikle kooperatifler aracılığıyla gerçekleştiği; özel sektör sunumunda ise, son yıllarda bu işe girişen birkaç küçük sermayeli şirket dışında sadece mimarlık-müteahhitlik bürolarının konut arzı gerçekleştirdiği görülmektedir.

Yine üst ölçekli ekonomik-politik gelişmelerin bir parçası olarak benimsenen parçacıl politikaların, belde

“İZMİR’DEKİ AZ KATLI KAPALI KONUT SİTELERİNİN AŞIRI UÇLARDA OLMAYAN DURUŞU, İZMİR’İN İSTANBUL YA DA ANKARA GİBİ BÜYÜK SORUNLAR YUMAĞINI BARINDIRAN BİR METROPOLE DÖNÜŞMESİNE ENGEL OLMAKTADIR”

kenti, neo-liberal politikaların etkilerini yaşamakla birlikte, sermaye birikim süreçlerinden İstanbul ya da Ankara kadar pay alamamış; bu doğrultuda hızla yapılandırılmadığı gibi üst ölçekli yatırımları da çekememiştir. Kent zaman zaman İstanbul’u takip etmeye yönelik eğilimler taşısa da aslında kendi tarihsel dinamiklerinden gelen özgün izlerine son derece bağımlı bir biçimde gelişmektedir. Ülke genelinde canlanan inşaat sektöründen daha küçük bir pay

belediyelerinin artan yetkilerinin ve tarım arazilerini imara açan yasal düzenlemelerin bu konut alanlarının gelişiminde etkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda mücavir alan sınırları dışındaki bölgelerde, yasal sınırları zorlayan süreçlerle parça parça yapılan mevzi imar planları, İzmir kent çeperlerinde de etkili olmuş ve bu tip konut alanlarının yayılmasını kolaylaştırmıştır. Buna, ülke politikaları doğrultusunda, çevre yolları üzerinden

SOLDA Olive Park Evleri
(Metin Kılıç arşivi)

SAĞ ÜSTTE İzmir’in kentsel gelişim lekesi
(Altun, 2010, s.222)

gelişen önemli ulaşım yatırımlarının ve 1994 yılında açılan Çeşme Otobanı'nın, batı aksı üzerindeki konut gelişimlerini önemli derecede artırdığını da eklemek gerekir. Öte yandan İzmir kentinin tarihsel sürecinden devraldığı mekânsal izlerine bağlılığı⁴, merkez kentin gücünü kaybetmesine ve büyük yatırımlar doğrultusunda ağırlığın çepere doğru kaymasına engel olmaktadır. Bu durum temelde kentin sermaye birikim süreçlerinden pay alamamasıyla bağlantılı olmakla birlikte; yerel yönetimlerde, onlara bağlı kurumsal örgütlenmelerde, sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarında olduğu kadar halkın kendi iradesinde de var olan, İzmir'e özel bir direniş geleneğiyle ilişkilendirilebilir. Kent, her ne kadar bütünüyle planlara uygun olarak beklentiler yönünde gelişemeyip kaçak yapılaşmaya ve yanlış uygulamalara sahne olsa da, İstanbul'da olduğu anlamda bir kentsel talanla da karşı karşıya kalmayacak direniş mekanizmaları barındırmaktadır.

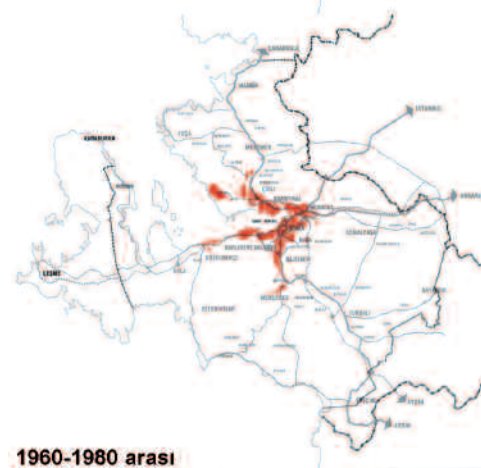
Ekonomik-politik yapı, kaçınılmaz olarak sosyo-kültürel dinamikleri de biçimlendirmektedir. Kapitalizm öncesi kentlerde yan yana yaşayan farklı sınıflar, kapitalist kentlerdeki gelirler arası eşitsizlikler doğrultusunda gittikçe daha çok ayrılmaya başlamıştır. Kapalı siteler de, metropol kentlerde iyice görünür hale gelen sosyal tabakalaşmanın ve gittikçe artan mekânsal ayrışmanın temel sonuçlarından biri olarak görülmektedirler. Gelişen ekonomik sektörler çerçevesinde ortaya çıkan ve "yeni kentli seçkinler" olarak adlandırılan, yüksek gelirli, farklı tüketim alışkanlıklarına sahip, profesyonel bilgi sahibi bir kitlenin yeni yaşam tarzı arayışlarının, Türkiye'de de kapalı sitelerin ortaya çıkmasında öncülük ettiği kabul edilmektedir. İzmir kentinde de ulusal ölçekte yaşanan gelir farklılıklarının kısmen oluştuğu, özellikle 1990'ların sonuna doğru daha genç yaş grubunda, yüksek gelire sahip elit bir kitlenin ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak İzmir'de gelir dağılımında İstanbul'daki kadar büyük sınıfsal ayrışmalar olmadığı, çok üst gelir grubunu oluşturan beyaz yakalılar, sanat camiası, finans ve medya sektörünün yer almadığı; ağırlıklı olarak orta ve orta-üst sınıf kitlesinin yaşadığı

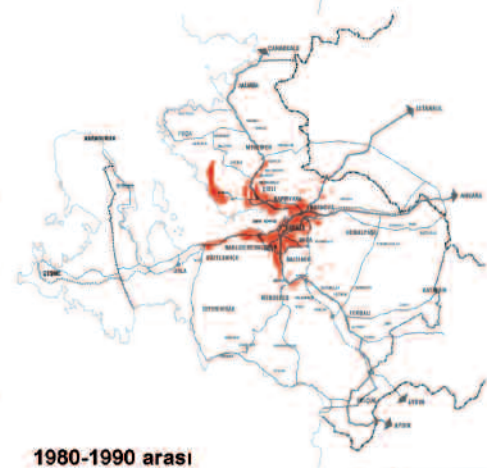
19.yüzyılın sonu

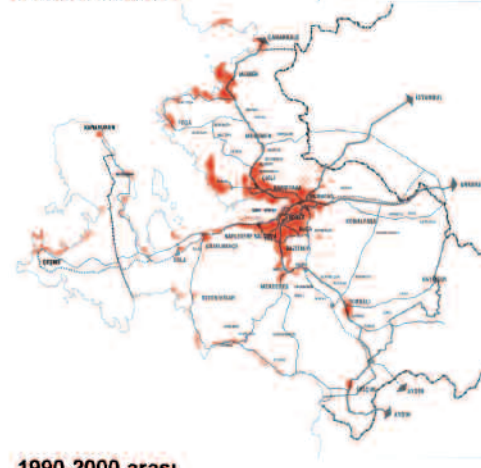
1940-1960 arası

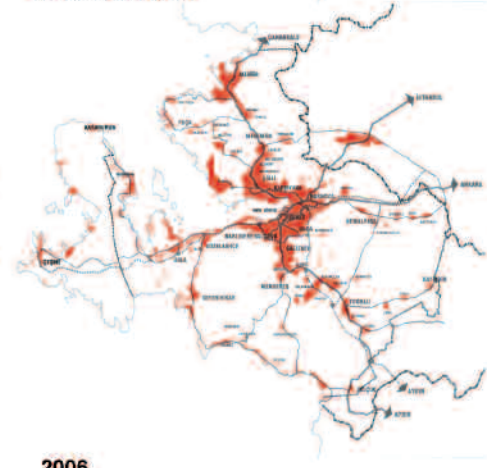
1960-1980 arası

1980-1990 arası

1990-2000 arası

2006

görülmektedir. Bu doğrultuda kent çeperindeki kapalı konut toplulukları, 1990'ların başlarında, yaş grubu yüksek, maddi birikim yaparak ekonomik doygunluğa ulaşmış, ağırlıklı olarak emekli bir grubun kentten kaçış arzusu çerçevesinde gelişmiştir. Bu siteler İstanbul ya da Ankara'daki gibi kentin seçkin tabakasının yaşam arayışları olmaktan çok, yukarıda da değinildiği gibi orta ve orta-üst sınıfın yazlık bölgelerde bir süredir devam eden, bahçeli ikincil konut geleneğinin, daha kırsal bölgelere kayması ve kalıcı yerleşimlere dönüşmesiyle gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda İzmirli

için bahçeli eve ve doğayla iç içe bir yaşama duyulan özlemin, çeperdeki kapalı konut topluluklarının şekillenmesinde temel bir belirleyici olduğunu söylemek mümkündür⁵. Bunda kentlinin apartman hayatına, kentsel yaşama dair duyduğu tepkinin, kent ikliminin özellikle yazın baskılayıcı özelliklerinin ve çeperin bu anlamda rahatlatıcı niteliklerinin de rolü büyüktür. Öte yandan İzmir kent merkezinin kesinlikle İstanbul ya da Ankara'da olduğu kadar karmaşık ve baskılayıcı bir yapısının olmadığı, her anlamda rahat bir kent olduğunu düşünmek gerekir. İzmir, yaşaması

kolay, insanı bunalmtmayan, trafik ve ulaşım problemlerinin görece az olduğu, sosyal sınıflar açısından bir arada yaşamaya olanak verecek bir sınıfsal yapı taşıyan, kentlinin suça ilişkin paranoya geliştirmesini gerektirmeyecek düzeyde güvenli bir kenttir. Bu doğrultuda da genelde bireyleri kapalı konut sitelerinde

içinde bir apartman dairesinde yaşayan bireylerin temel arzusu doğal çevre ile bağ kurabilmek olmaktadır.

Tüm anlatılanlar ışığında İzmir'deki konut topluluklarının Ankara ve özellikle İstanbul'daki örneklerle boy ölçüşemeyecek bir noktada olduğunu söylemek mümkündür. Kentin çeperinde, genellikle doğal alanların

İzmirli'nin kentin içinde güvenlik paranoyasını yaşamadığı gibi çeperdeki yerleşime gittiğinde de benzer bir güveni ve rahatlığı hissedebilmesini sağlamaktadır. Bu da fiziksel anlamdaki güvenliğe ilişkin çok üst düzey bir önlem alma gereğinin duyulmamasını açıklamaktadır. Bu yerleşimlerde, sosyal donanım ve tesisler, kalite, mekânsal örgütlenme gibi ekonomik temelli açılımların daha kısıtlı düzeyde olduğu, tamamen kendine yeterli bir yaşam kurmaya olanak tanıyacak işlevsel çeşitliliği barındırmadıkları, bunun sonucunda da dışa bağımlı olmayan bir sitenin yer almadığı görülmektedir. İzmir'deki siteler hala çeşitli bağlamlarda dışarıyla güçlü ilişkiler kurmaktadır. Öte yandan İzmirli kullanıcıda, psikolojik ve sosyal anlamda dışa kapalı olmaya, yalıtılmış, prestijli ve ayrıcalıklı olma duygularına ya da site içinde aktif bir sosyal yaşama ilişkin benzer örneklerdeki kadar güçlü bir talebin olmadığı görülmektedir. Kişiler kentsel alandan oldukça uzak bir konumda, hem güven duygusu hem de yaşamsal ihtiyaçlar nedeniyle tek başlarına olmaksızın bir arada olmayı tercih etmektedirler. Talep edilen sosyalleşmeden öte faydacı bir mantıkla, konutların bir araya gelmesinden oluşan sistemin bütünüdür. Oysa, kentsel değerlerin tam anlamıyla erozyona uğradığı İstanbul'da, kentin bireyleri yalnızlaştıran niteliklerini telafi etmek istercesine; kapalı sitelerde mahalle, kasaba hayatı empoze edilmekte ve birçok bireyin beklentisi de kendine benzeyen bireylerin yer aldığı homojen bir çevrede canlı bir sosyal hayat olmaktadır. İzmir ise kentsel kamusal alanlarında hala tatminkar toplumsal ilişkiler sağlayabilen bir kent olduğundan, modern kentin getirdiği yalnızlaşmanın bireylerdeki etkisi, sosyal ilişki açlığına neden olmamaktadır. Aksine birçok kişi çeperdeki bu yerleşimlere daha fazla yalnız kalmak, kafasını dinlemek, kalabalıktan uzak ve bağımsız olabilmek için gitmektedir. Öte yandan bu topluluklar hala yerel yönetimlerle sıkı ilişkiler kurmakta ve hizmet beklentisi geliştirmektedirler. Site yönetimlerinin sadece temel ihtiyaçları sunan hizmetler verdikleri, çoğunlukla da yetersiz kaldıkları göz önünde

“İZMİR'DE KONUT PİYASASININ ÖLÇÜLÜ BİR DENGİ İÇİNDE OLDUĞUNU VE KENTİN HALA, KAPALI SİTELERİN NEDEN OLABİLECEĞİ PROBLEMLERİN ÜSTESİNDEN GELECEK TELAFİ MEKANİZMALARI BARINDIRDIĞINI SÖYLEMEK MÜMKÜNDÜR”

yaşamaya iten etkenler olan, güvenlik endişesi, kentteki sosyal profilden duyulan rahatsızlık, homojen bir çevrede sosyal ilişki ihtiyacı, prestij ve kimliğini ayrıcalıklı bir yaşam çevresi ve konut üzerinden tanımlama, aşırı kalabalık ve gürültü, trafik sıkışıklığı gibi birçok faktör, İzmirli için çok daha geri planlarda kalmakta; kentte yaşamın kişilere olanak tanımadığı tek şey üzerine odaklanılmaktadır: Yeşil doku ve bahçeli ev. Çok büyük bir kısmı kent

içerisinde yapılan konutlar, faydacı amaçlarla ilk önce hem fiziksel çevre koşullarına hem de suça karşı güvenlik önlemleri almaktadırlar. Ancak güvenlik önlemlerinin, sitelerin büyük çoğunluğunda üst düzey olmadığı, güvenlik sistemi en gelişmiş sitelerin dahi diğer büyük kentlerdeki ya da yurtdışındakilerle kıyaslanamayacak düzeyde oldukları görülmektedir. Ayrıca İzmir'de İstanbul'daki gibi bir kentsel korku kültürünün olmaması;

bulundurulduğunda, İzmir'deki sitelerin kentten tamamen kopuk, özerk adacıklar olmadıkları görülmektedir.

Tüm bunlar, 'kapalı konut sitesi' adlı oluşumun İzmir'de tam anlamıyla gelişmemesini açıklamaktadır. Batı toplumlarında ve Türkiye'deki diğer büyük kentlerde, kapalı konut siteleri ile diğer konut siteleri arasındaki kavramsal sınırların çok daha net çizildiği görülmektedir. İzmir'de ise 'kapalılık' kavramının daha esnek olduğu söylenebilir. Site sınırlarının belirleniş biçimi ya da güvenlik önlemleri nasıl olursa olsun; özünde seçkinci, dışlayıcı bir tavır barındırdıkları, ayrıcalıklı ve farklı olma durumunu vurgulama amacına hizmet ettikleri ve içeride yaşayanların -en azından içeride bulundukları sürece- sosyal anlamda dışa kapalı oldukları göz önüne alındığında; kapalılığın, fiziksel sınırların yokluğunda dahi devam edebilen bir durum olduğunu; İzmir'deki sitelerin de bir şekilde çevrelerinden izole olduklarını ancak kapalılığın 'hafifletildiğini' söylemek mümkündür. Bu durum belirtildiği gibi hem sitelerin sosyal ve mekânsal donanımlar anlamında kendine yeterli bir kamusal çevre kuramamalarıyla; hem İzmir halkının sosyo-kültürel ve ekonomik profiliyle; hem de kentte Batı'daki ya da İstanbul ve Ankara'daki kapalı konut sitelerine benzer bir talebi şekillendirecek bir kitlenin ve de arzı gerçekleştirecek büyük ölçekli yatırımcıların olmamasıyla ilişkilidir.

Sonuç olarak İzmir'deki az katlı konut topluluklarının, içinde 'kapalı site' niteliklerini taşımakla birlikte, aşırı uçlarda olmayan duruşu, kentsel gelişim için dezavantajlar içerse de İstanbul ya da Ankara gibi büyük sorunlar yumağını barındıran bir metropole dönüşmesine engel olmaktadır. Bu durum, İzmir'de konut piyasasının ölçülü bir denge içinde olduğunu ve kentin hala, kapalı sitelerin neden olabileceği problemlerin üstesinden gelecek telafi mekanizmaları barındırdığını kanıtlar niteliktedir. Öte yandan kapalı sitelerin barındırdığı problemler, tek başına kent planlama ya da mimari tasarım disiplinleri tarafından çözüme kavuşturulabilecek olgular değildir. Kapitalist sistemle iyice keskinleşen ancak tarih boyunca sınıfsal ayrımların varlığı üzerine

temellenmiş bir dünya düzeni olduğu düşünüldüğünde; her anlamda doğru ve eşitlikçi, aynı zamanda da günün koşullarına uygun ve hayata geçirilebilir bir öneri getirmenin zorluğu ortadadır. Burada önemli olan, kapalı sitelerin inşa ediliyor ve satılıyor olması değil, giderek artan eşitsizliğe, sosyal-mekânsal ayrılmaya, kentsel dokudaki bozulmalara karşı kamunun kayıtsız kalmaması gerektiğidir. Bu noktada ne gelir seviyesi yüksek olan kesimi kınamak ve buraya gitmemeleri gerektiğini, bunun yanlış olduğunu iddia etmek mümkündür; ne de bu tarz konut topluluklarının sadece belirli bir zümreye ait ayrıcalıklı bir yaşam tarzı olmasına göz yumulmalıdır. Bu olanak sunulduğu sürece maddi gücü olan bireylerin bunu tercih etmesi doğal bir sonuçtur. Bu durum ancak refah devletinin uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesi ve eşitlikçi politikaların güdülmesi ile çözüme kavuşturulabilir. Kent planlama ve mimarlık disiplinleri, eşitlikçi vizyonlarla, sosyal ve mekânsal dağıtım dengeli kılabilirdikleri sürece olumlu müdahalelerde bulunmuş olurlar. Bu doğrultuda eğer yaşanabilir konutun temelinde bahçeli, düzenli, doğal çevre içinde, ferah ortamlar var ise, bunun toplumun tüm kesimleri için sağlanması ve kamu yararı ilkesinin gözetilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin kapalı sitelere karşı benimsenmiş ve kamuya açıklanmış bir yaklaşım geliştirmeleri gerektiği açıktır. Aksi takdirde geçmişte olduğu gibi gelecekte de planlama ilkelerine aykırı ve kişisel ilişkiler çerçevesinde gelişmeleri kaçınılmazdır. Mimarlık meslek disiplini içinde, kullanıcının görüşleriyle dahil olduğu, değişen mekânsal ihtiyaçlara ve sonuca ilişkin daha detaylı bilgilendirildiği bir tasarım sürecinin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. Kentin çeperlerinde farklı sosyal tabakaları barındıran, kamusallığa olanak tanıyan, az katlı, nitelikli yaşam çevrelerinin nasıl geliştirileceğine ilişkin çözüm yolları üretilmelidir. Kentin çeperindeki konut alanlarının yanı sıra kent merkezlerinde de kendine ait yeşil mekanı, doğa ile ilişkisi, ortak alanları olan alçak-yoğun yerleşmeler geliştirilmelidir. ■

Didem Akyol Altun, Araş. Gör. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

ÜSTTE Casaba evleri, Urla
(Didem Akyol Altun arşivi)

SOL ALTA Koza Konakları, Sasalı
(Didem Akyol Altun arşivi)

DİPNOTLAR

- 1 Habitat Raporu (1997). Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. İzmir
- 2 Karadağ, A. (1998). Metropol Kent Olarak İzmir'in Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları. Doktora tezi. Coğrafi Bilimler. İzmir: Ege Üniversitesi.
- 3 İzmir'de kapalı sitelere ilişkin yapılmış çok kıslı sayıda araştırma bulunmaktadır. Batı aksındaki gelişmeye ilişkin H.Velibeyoğlu'nun mevzi imar planları bazında yapmış olduğu önemli bir döküm de içeren yüksek lisans tezini (2004, Development trends of single family housing estates in İzmir metropolitan fringe area, İzmir İleri teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir); A. Datta ve S.Young'un İzmir'in Urla ile geçmişten gelen ilişkilerini analiz ettikleri ve sosyo-mekânsal ayrışma tehlikesine dikkat çektikleri makalesini (2007; Suburban Development and Networks of Mobility: Sites in İzmir, Turkey, GBER Vol. 6 No. 1, ss. 44-55.) ile İ. Sönmez'in İzmir kent çeperlerindeki banliyöleşmeyi tartıştığı yazısını (2009; Re-emergence of suburbia: The case of İzmir Turkey. European Planning Studies. Vol.17, no.5) bu konuda yapılmış çalışmalar olarak belirtmek gerekir.
- 4 Altınçekiç, F. ve Göksu, S. (1995). Kentsel mekânın üretimini anlamada toplumsal merkezli sermaye birikim süreci yaklaşımının sağladığı olanaklar - 2. Planlama, (1995/3-4), 62-67.
- 5 Altun, D.A. (2010) Kent Çeperlerindeki Az Katlı Konut Topluluklarının Kullanıcı-Mekân İlişkisi Bağlamında Değerlendirilmesi; İzmir Örneği, Doktora Tezi, DEÜ Mimarlık Fakültesi, İzmir

1990'lardan Günümüze İzmir Çevresinde “Bahçeli Ev/Çiftlik Evi” Siteleri

1980'Lİ YILLARDA, İLK ÖRNEKLERİ İSTANBUL VE ANKARA'DA, KENT YAKIN ÇEVRELERİNDEKİ DOĞAL ORTAMLARDA BAŞLAYAN “BAHÇELİ EV/ ÇİFTLİK EVİ” SİTELERİ UYGULAMALARI KISA BİR SÜRE SONRA İZMİR'DE DE YENİ BİR YAŞAM TARZI OLARAK GÜNDEME GETİRİLMİŞTİR

Orcan Gündüz

ÜSTTE Kemalpaşa Park Koza Evleri
(Didem Akyol Altun arşivi)

SAĞ ÜSTTE İtokent, Urla

1980'li yıllarda, ilk örnekleri İstanbul ve Ankara'da, kent yakın çevrelerindeki doğal ortamlarda başlayan “bahçeli ev/çiftlik evi” siteleri uygulamalarının kısa bir süre sonra İzmir'de de yaşama geçirilmeye başlanması üzerine, 1990'lı yılların başlarında çeşitli gazete ve dergilerde, bu konu ile ilgili olarak duyulan kaygılar dile getirilmiştir^{1,2,3}. Fakültemiz Mimarlık Bölümü'nde, geçtiğimiz yıl tamamlanmış, bu konuyu ele alan bir doktora çalışmasının bulguları⁴, yaklaşık 20 yıllık süreçteki kişisel gözlemlere ek olarak konunun yeniden irdelenmesi olanağını yaratmıştır.

Yeni bir yaşam tarzı olarak gündeme getirilmiş olan İzmir örneğindeki “bahçeli ev/çiftlik evi” siteleri uygulamalarına ilişkin duyulan kaygılar, kentteki fiziksel ve çevresel dönüşümleri 1950'lerden itibaren bilfiil yaşamış olmanın deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. 1950'li yıllar, bahçe içerisindeki tek ve iki katlı evlerde yaşamın sürdürüldüğü, komşuluk ilişkilerinin, dayanışmanın geçerli olduğu, körfezde denize girilebildiği dönemdi. Bu dönemi takip eden, 1980'li yılların sonuna kadar uzanan süreç içerisinde, kente olan yoğun göçün getirdiği olağanüstü nüfus artışı ve gecekondulaşma, konuta olan yoğun talep ve kat mülkiyeti yasasıyla başlayan apartmanlaşma sonucu kentin betonlaşması, yeşil alanlarını yitirmesi, körfezin aşırı derecede kirlenerek tüketilmesi yaşandı.

İzmir'in doğal dokusunun bozulduğu bu süreç içerisinde, artan özel araç sahipliği ve de gelişen karayolları ile birlikte, kentin bitişik sahil beldelerinde

yoğunlaşan yazlık konutlar, siteler ve imar faaliyetleri sonucunda bu beldeler de betonlaşarak kısa süre içerisinde doğal özelliklerini büyük ölçüde yitirmiştir. İzleyen süreçte, kent içerisindeki yeni yapılaşma alanlarının tükenmesi, son olarak, sağlıklı yeni yaşam ortamları olarak kent çeperlerindeki doğal ortamlara yönelmeyi, “bahçeli ev/çiftlik evi” siteleri senaryolarını gündeme getirmiş bulunmaktadır. İzmir'in özetlenen bu 40 yıllık imar sürecinin sonunda, doğal çevresinin, rant kaygısı ile sürekli tüketilerek bozulmuş olduğu gerçeği, günümüzdeki “bahçeli ev/ çiftlik evi” sitelerinin geleceğine yönelik olarak benzer kaygılar taşımamızı kaçınılmaz kılmaktadır. Bu siteler, 1990'lı yıllar başında dile getirilmiş olan kaygılar doğrultusunda, ana başlıklar altında ve geçen 20 yıllık süreci kapsayacak şekilde aşağıda tartışılmaktadır.

Sitelerin, imar tadilat planları aracılığı ile kentin makro formu ve de doğal dokunun ekolojik yapısından bağımsız olarak, parçalı biçimde gerçekleştirilmeleri:

Kent çeperinde, ekolojik ve de üretim potansiyeli açısından özellikli doğal alanların yapılaşmaya açılarak bütünselliklerinin bozulması, kent çevresindeki doğal rezerv alanların doğal dokuları, flora ve faunaları ile birlikte korunmasını olumsuz kılacaktır. Farklı resmi kurumlardan alınan “olur” lar, doğal alanların korunmasını güvence altına almaya yönelik olmaktan ziyade, resmi süreçleri tamamlar niteliktedir. Yeraltı sularının site gereksinimlerini, çim yüzeylerin sulanmasını ve havuzların

doldurulmasını karşılamadaki yeterliliği, yerli köy halkının mevcut su kaynaklarını nasıl etkileyeceği, bitki örtüsü ve yaban hayatının korunması, sitelerin yaratacağı trafik ve mevcut köy yollarının yeterliliği, arıtma tesislerinin imalatlarına ve deşarjlarına ilişkin ayrıntılar, izin aşamasında gerektiği kadar irdelenmediği gibi sitelerin yaşama geçirilmesi sonrasında da denetime tabi olmamaktadırlar. Tüm bu alanlarda arsa elde etme ve uygulama süreçlerinin belediye ile yakın ilişkiler doğrultusunda geliştiği; çoğunlukla tarım alanları, zeytinlikler, makilikler üzerinde, mevzi imar planlarıyla, genelde yasal sınırları zorlayan süreçlerle ama 'yasal' görünümlü üretildikleri; hatta doğal sitler ve orman arazileri üzerinde tamamen kaçak ve ruhsatsız olarak yerleşenlerin de var olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, geniş doğal alanlar içerisinde dağınık, yaygın konumda ve de parsellerin, bahçelerin sınırlandırılarak özelleştirildiği, farklı şekillerde kullanıldığı konumlarda doğal yapının ekolojik bütünselliği bozulmaktadır. Bu konuda toplumumuzda ve bireylerde yeterli bilgi ve bilince sahip olunmaması, "olur" veren resmi kurumların da yönlendirmeleri ve denetimleri olmadığı gibi, bu alanların doğal yapıları, ekolojik dokuları tamamen değişmektedir. Bu alanlarda, doğal olarak varlıklarını sürdüren çeşitli yaban hayatı türlerinin bu alanlarda barınmaları mümkün olamayacağı üzere, az sayıda kalmış olan yerli türler ise (yılan, akrep, kırkayak vb.), vahşi yaratıklar olarak algılanıp hemen yok edilmektedirler. Aynı nedenle, konutların yakın çevrelerinin, bu tür "zararlılar"dan korunmak üzere betonlaştırılmasına yaygın olarak rastlanmaktadır.

Görsel açıdan en uygunu gibi gözükken geniş çim alanı uygulamaları,

bu yörenin ve ikliminin uygun bitki örtüsünü, fauna için doğal ortamları oluşturmamaktadır. Aşırı su talebi, özel bakım koşulları ve bakım maliyeti nedeniyle, çim alanlar genelde site yönetimi ve bireyler adına da büyük külfetler oluşturmaktadır.

“GÜVENLİK ÖNLEMİ GEREKÇESİ İLE YAPILAN DENETİM, TOPLUMSAL AYRIŞMAYA, DİĞER KESİMLERİ DIŞLAMAYA SEBEP OLMAKTADIR”

Sürekli yaşam ortamları olarak, doğal havzalarda rastgele konumlanan sitelerin, yapımları aşamalarında talep konusu olmamakla beraber, izleyen dönemlerde yol, altyapı, enerji, güvenlik, eğitim, sağlık gibi tüm sosyal donatılarının geliştirilmesinde, özel çabalara ek olarak büyük ölçüde yerel yönetimlerin ve kamunun destek ve katkılarına gerek duyulmaktadır. Benzer durumların, çok sayıdaki dağınık yerleşmeler için geçerli olacağı göz önüne alınırsa, büyük ölçüde yanlış kaynak kullanımı ve israf söz konusu olabilmektedir.

Kent yakın çevresindeki, kentin geleceğe yönelik rezerv doğal alanları özelliğindeki alanların imarlı alanlara dönüştürülmesi ve çok kısıtlı kullanıcı kitlelerine tahsis edilmesi:

Doğal alanlarda konumlanan sitelerin, yapılaşma açısından düşük emsal değerlerle yapılaşmaya açılmalarının, geniş doğal alanların korunmasına yönelik bir yaklaşım olduğu ortadadır. Buna rağmen, çok sayıda konut birimlerinin doğal ortam içerisindeki dağınık konumlarının, doğal dokunun korunması açısından sakıncaları yukarıda vurgulanmıştır.

Söz konusu doğal alanların imara açılarak, az sayıdaki kullanıcıya tahsis edilmesi, kentin rezerv alanlarının bir anlamda bugünden imarlı parsellere

dönüştürülerek kapatılması, gelecek kuşaklar adına şimdiden kısıtlayıcı olmaktadır. Haziran 2010 tarihi itibarıyla, İzmir Kenti İl Sınırları içerisinde 269 adet "bahçeli ev/çiftlik evi" sitesi toplam 1349,82 ha. doğal alan üzerinde (İzmir kentsel bölge

bütünündeki konut alanlarının yaklaşık %9,8'i dir) konumlanmış bulunmaktadır. Bu sitelerde toplam 13.058 adet konut birimi olduğu bilinmektedir. Bu konutlarda (İzmir Kent Sağlık Profili verileri itibarıyla her konutta 3,38 kişinin yaşadığı göz önüne alınarak) toplam 44.136 kişinin (kent nüfusunun yaklaşık %1,18'i) yaşamlarını sürdürdüğü kabul edilmektedir⁴. Buradan, konut başına ortalama yaklaşık 1000 m² (1 dönüm) düştüğü görülmektedir. Bu sitelerdeki satılık, kiralık ya da boş konutların oranının %40 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, mevcut pahalı yatırımların yeterince verimli kullanılmadığı ortadadır. Geçmişte üretim alanları olan bu arazilerin, mevzi plan düzenlemesi yoluyla, kısıtlı sayıda kullanıcının yararına olmak üzere imarlı parsellere dönüştürüldüğünü ve rant konusu olmalarının yolunun açıldığını söylemek mümkündür.

Yerli halk tarafından yararlanılan arazilerin, iskâna açılmaya yönelik olarak el değiştirmesinin, yerel toplum ve de bireyleri açısından çok yönlü etkileri:

Kırsal alanlarda nesiller boyunca doğayla iç içe yaşayarak ve doğanın olanaklarını değerlendirerek tarım, hayvancılık, arıcılık vb. işlerde deneyim sahibi olmuş, ancak mütevazı bir yaşam sürdürmekte olan yerel toplum, mülkiyetlerinde bulunan

tarlalarını, gelen cazip talepler ve de toplu olarak sunulan paranın cazibesi nedeniyle satmaya razı olmaktadır. Köylerdeki genç nüfusun, çağdaş yaşamın olanaklarından daha çok yararlanmak üzere kent merkezlerine yönelmek yönündeki yaygın arzuları da söz konusu alışverişi kolaylaştırmaktadır. Bu durum, son yıllardaki kırsal nüfusun oranca azaltılmasına yönelik olarak izlenen politikalarla da örtüşmektedir. Ancak, konumuz itibariyle gerçek olan durum şudur ki, arazilerin imara açık parsellere dönüştürülerek yeni kullanımlara tahsis edilmeleri, geçmişten beri yapıla gelmekte olan doğa kökenli üretimlerin kısıtlanmasını, giderek yok olmasını getirmektedir. Aynı şekilde, bu tür üretilere ilişkin deneyim ve beceriler yok olmakta, sonuç itibariyle üretim ve de üreticiler giderek tükenmekte, yeni kuşaklara aktarılamamaktadır.

Arazilerin satışı sonucu elde edilen gelirin yerli halk tarafından nasıl kullanıldığı, yeni iş alanlarının yaratılmasına olanak tanıyıp tanımadığı, ya da tüketime mi harcandığı, sosyal yapıda ne tür değişim, dönüşümlerin yaşandığı konuları, yapılması gereken ayrı araştırma ve çalışma konularıdır. Sitelerin bulundukları çevrede yer alan semte ya da köye, eleman istihdamı ve alışveriş açısından kısmen de olsa ekonomik katkılarının olduğu görülmektedir. Ancak yerel halkın, sitelerin tamamlanması sonucunda oluşan yeni ortamdaki rollerinin ne olduğu, bu sitelerle alışveriş yapma ya da hizmet verme bağlamındaki ilişkileri, kapsamlı olarak araştırılması gereken önemli konulardır. Bu alanlardaki değişime, dönüşüme yönelik uygulamalarda, konunun yerel topluma yönelik boyutları onay veren resmi kurumun ilgi ve yetki alanında bulunmamakta, süreç tamamen serbest piyasa düzeni içerisinde yürütülmektedir.

Sitelerin, kullanım aşamasında dışa karşı tamamen kapalı konumlarının yarattığı olumsuzluklar: Kırsal alanda temin edilen arazi parçalarının, mevzi plan tadilatları ile yapılaşmaya açılması sonucunda sitelerin hayata geçmesi mümkün olmaktadır. Yeni oluşan sitelerin içerisindeki yollar ve diğer ortak alanlar, yönetmelikler gereğince,

kent mekânlarında olduğu gibi, kamuya açık alanlar olmak durumundadırlar. Ancak, sitelerin tamamlanması sonrasında, site içerisine dışarıdan kişilerin girişini önlemeye yönelik olarak girişlerde denetim noktalarının yapıldığı görülmektedir. Güvenlik önlemi ve de ayrıcalıklı bir yaşam ortamını güvence altına almak gerekçesi ile yapılan bu uygulama, kent ve yerel toplum ölçeğinde, toplumsal ayrılmaya, diğer kesimleri dışlamaya yönelik bir tutum izlemektedir. Kamuya açık sahil alanına ve bitişik doğal alanlara ulaşmak için site içerisinden geçilmesine izin verilmeyen durumlar olduğu gibi, site girişlerindeki denetim noktalarının varlıkları ile de caydırıcı etki yaratılan örnekler yaygındır.

Sitelerin yapım ve yaşam aşamalarında ortaya çıkabilecek çevre bozulmaları ve sorunları: Sitelerin yapım aşamalarındaki denetim, öncelikli olarak yapısal imalatların onaylanan planlara uygunluğu açısından yapılmaktadır. Denetimle yetkili yerel yönetimlerin, kısıtlı teknik kadroları ile geniş alanlara yayılmış sitelerdeki çok sayıdaki imalatların denetlemelerinin olanaksız olduğu ortadadır. Arazinin doğal yapısı, toprak tabakası, su kaynaklarının kullanımı, bitki örtüsü ve yaban hayatı ile ilgili konularda denetim yapacak uzman kadroları genellikle mevcut değildir. Sonuç itibariyle, yapım aşamasında ve sonrasında çevrede yaratılabilecek olumsuzlukların sağlıklı biçimde denetlenmeleri mümkün olamamaktadır.

“KAYGILAR ARDINDAKİ DİLEKLER, GELECEK KUŞAKLAR İÇİN KENTİN DOĞAL REZERV ALANLARININ KORUNABİLMESİDİR”

Sitelerdeki, imar yönetmeliği ile çelişen abartılı uygulamalar: “Bahçeli Ev/Çiftlik Evi” siteleri, plan notları doğrultusunda düşük yoğunluklu olarak gerçekleştirilmektedirler. Emsal değerler göz önüne alınarak, küçük parsellerde alan itibariyle küçük konutlara olanak tanınırken, büyük alana sahip konutlar için büyük arsalar gerekli olmaktadır. Toplumumuzda yaygın olan, konutlarda kullanım alanlarını artırmaya yönelik

uygulamalar, sitelerdeki konutlar için de yaygındır. Konutların alanları ve hacimleri sürekli olarak büyütülmeye açık olup, bu işlemler yapısal imalat süreçlerine dâhil olan tüm kesimlerin (işveren, mimar, mühendis, yetkililer, vb.) bilgisi dâhilinde sürdürülmektedir. Yasal mevzuata aykırı, ancak yaygın olan bu tür uygulamalar sonucunda, ortaya abartılı yapılar çıkmaktadır. Öte yandan geçmişte daha küçük apartman dairelerinde oturan kullanıcıların sitelerdeki konutlarının çok daha büyük metrekarelerde olduğu, bu sitelerde, bakım, temizlik, onarım maliyetleri ve düşük hane halkı sayısı nedenleriyle bu büyüklüklerden rahatsızlıklarını dile getirdikleri de görülmektedir.

Sitelerde, hedeflenen yaşam şekline yönelik kullanım verimliliğinin irdelenmesi: Kentin olumsuzluklarından kaçarak, kent çeperlerindeki doğal ortamlarda yaşamayı tercih edenler; doğal ortamların sakin, huzurlu ve temiz havasını, müstakil evlerde özgürce yaşamı, kuş sesleri ile uyanmayı, çocuklarının daha sağlıklı ortamlarda yetişmesini, çim alanlar üzerinde köpekleri ile oynamayı, her türlü sporu yapabilmeyi, doğaya açılabilmeyi arzulamaktadırlar. Ucuz fiyata alınan tarlalarda yaratılacak dönüşümün belirli bir süre sonunda getireceği rant, öncelikli değil gibi gözükse de her zaman için dikkate alınmaktadır. Söz konusu sitelerdeki yaşam aşamasında, hayal edilen beklentilerin karşılanması açısından önemli farklılıklar görülmektedir. Doğal

ortamlarda yaşam, sunduğu nimetler ve güzellikler kadar, belirli özverileri de zorunlu kılmaktadır. Kentlere olan mesafe ve bunun getirdiği ulaşım sorunu, özellikle konut halkının her gün farklı noktalara yönelmesi, çok sayıda araç sayısını ya da başka şekillerde ulaşılabilirliği gerektirmektedir.

Müstakil evde yaşamının ısınma, iklimlendirme, güvenlik, temizlik, bahçenin bakımı, günlük alışveriş gibi konuları da ek destekleri (yardımcıları)

ve önemli ek ödemeleri gerekli kılmaktadır. Kullanıcıların, konutları için yaptıkları genel bakım ve diğer bedellerin yüksek olmasından dolayı çok da memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Özellikle kentin hızlı yaşamını ve kentteki sosyal ilişkileri talep eden gençler ve çocuklar için sakin, sessiz doğal ortamların fazla bir çekiciliği olmadığı görülmektedir. Benzer durum, çiftler için de söz konusu olabilmektedir. Aynı gerekçe ile kentteki konutlar genelde dayalı, döşeli olarak korunmaktadır. Özellikle, kentteki geç saatteki etkinliklerden sonra geri dönmek için, hele alkollü araba kullanma durumu söz konusu ise...

Doğa ile iç içe yaşamaya gelince, bahçenin yapımının uzmanlık konusu olması nedeniyle, yapım ve bakımı uzmanlarına havale edilmektedir. Bu durum, doğal çevre ve peyzajın daha çok görsel nedenlerle istendiğini, bahçe bakımı ya da tarımsal üretime yönelik bireysel isteklerin geri planda olduğunu göstermektedir. Doğa yürüyüşleri, spor yapmak, havuza gitmek için ilk günlerin denemelerinden sonra, hızlı çalışma temposu, eve geç dönüş saatinden sonra genellikle vakit kalmadığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda site içindeki sosyal tesislerin kullanım verimliliğinin çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bahsedilen nedenler doğrultusunda günümüzde kentin sunduğu olanaklara ve servislere ilişkin yeniden bir talep oluştuğu; kent merkezinde, çok katlı ve çok işlevli konut komplekslerinin ya da kentsel dönüşüm projeleri kapsamında geliştirilen çok katlı bloklardan oluşan güvenli sitelerin arttığı gözlenmektedir.

Site sakinleri içerisinde, sitenin ve doğal ortamın sunduğu olanaklardan en verimli şekilde yararlananlar, genelde çocukları yetişkin olan ya da ebeveynleri ile birlikte yaşamayan, özellikle emekli ya da çalışmayan aileler olmaktadır. Böyle bir yaşam için, ailelerin maddi koşullarının iyi ve de üst düzeyde olması gerekmektedir.

Sitelerin yapımı öncesi verilen, genel yaşama ilişkin vaatlerin ne düzeyde gerçekleştirilmiş olduğu: Site kooperatiflerinin oluşturulması ve yapım aşamasında önyak olanlar ile yapımcılar, sitenin bitmiş haline,

sitedeki yaşantıya, mimariye ve donatılarına, doğal çevreye ilişkin olarak her zaman için cazip vaatlerde bulunmaktadır. Sitelerdeki konutların arsa payı bedellerinin uygun olmasına karşılık, yapısal imalat aşamalarında önerilen yeni, maliyetli imalatlar, yüksek bedelli altyapı ve çevre düzenleme çalışmaları, yaşam aşamasındaki bireysel bakım ve işletme giderleri, genelde önceden görülemeyen konular olarak kullanıcıların karşısına çıkmaktadır. Süreç içerisinde, kooperatif üyelerinin belirli aşamalarda sitedeki hisselerini ya da konutlarını, çeşitli nedenlerden dolayı devretmeleri, yaygın olarak görülmektedir.

Konutların boyutları, tasarımı ve imalatlarına ilişkin mimari değerlendirmeler:

Kooperatif şeklindeki uygulamalarda, genellikle binaların kaba yapıları ve belirli iç bölümleri yapıldıktan sonra oturma izinleri alınarak mal sahiplerine teslim edilmektedir. İç mekânda yer alan imalatlar, mimar ve dekoratörlerin desteğinde, mal sahibinin bütçesi ve hayalleri doğrultusunda tamamlanmaktadır. Yeni ek mekânların kazanılması, jakuzi, sauna, bilardo salonu, ev sineması, müzik köşesi, şömine, hobi odası, bodrum ile üst katları bağlayan asansör, özel mutfak ve banyo düzenekleri ve aydınlatmalar, tüm cihazlara hükmeden akıllı sistemler, bahçede parti vermek için gerekli donatılar, açık ve kapalı park yerleri, yüzme havuzu, hizmetli ve bakıcı odaları, bu hayaller kapsamında, dergilerdeki son ürünlere yer verecek şekilde tamamlanırlar. Ancak birkaç yıllık kullanım deneyimlerinin ardından alınan bilgilerde, listelenen özel mekânların ve donatıların kullanım sıklığının, yıl bazında, son derece düşük oranlarda olduğu anlaşılmaktadır.

Son Söz

Kent çeperlerindeki doğal alanlarda yaygınlaşmakta olan “Bahçeli Ev ve Çiftlik Evi” sitelerine ilişkin değerlendirme, yazımızın başında belirtilen, geçmişteki uygulamalar sonucunda kentimiz ve çevresindeki doğal çevrelerde tarafımızca gözlenmiş ve yaşanmış olan olumsuz örneklerden kaynaklanan kaygılara yer vermektedir. Makale aracılığı ile kentimiz

çevresindeki doğal çevrelerin korunarak, sağlıklı geliştirilmesine yönelik olarak; söz konusu sitelerin planlanma, tasarım, uygulama ve işletme aşamalarında ortaya çıkabilecek muhtemel tüm olumsuzluklarını tartışmaya açmak ve gerekli önlemlerin alınması için ilgili kesimlere gereken mesajların iletilmesi amaçlanmaktadır.

Yazı kapsamında vurgulanmak istenen bir diğer husus, doğal çevrede yaşamın doğayı tanımayı, sevmeyi ve duyarlı olmayı gerektirdiği konusudur. Ancak doğal çevrenin, bünyesinde yer alan insanları da kapsayacak şekilde, tüm canlı-cansız bileşenlerin doğal süreçleri ile birlikte bir bütün olarak algılanması ve korunması gereklidir. Doğal çevre ranta konu olduğu zaman, korunması olanaksız olmaktadır. Aynı nedenle, doğada ve “bahçeli ev/çiftlik evi” sitelerinde yaşamın, statü göstergesi olarak ve rant hedefli olarak amaçlanması durumunda, doğal ortamlarda yaşama arzu ve hedefleri ile tamamen çelişen, aykırı bir tutum ortaya çıkmaktadır. Yazıda belirtilmiş olan kaygıların, doğal çevrede yaşama karşı bir tutum şeklinde algılanmaması gerekir. Doğal çevre ile bütünleşerek doğal çevrede yaşam, toplum olarak geleneklerimizde vardır ve özellikle sıcak yörelerde bağ evleri, yayla evleri şeklinde başarılı örnekleri bulunmaktadır. Günümüzde, sayıları fazla olmayan, doğal ortamlardaki kırsal yaşam ve kırsal toplum ile bütünleşik olumlu örnekleri takdir etmek gerekir. İnceleme konusu olan, İzmir yakın çevresindeki “Bahçeli Ev/Çiftlik Evi” siteleri arasında da, gerçekten başarılı tasarlanmış ve düzenlenmiş örnekler mevcuttur. Kaygılar ardındaki dilekler, gelecek kuşaklar için, sağlıklı doğal yaşam ortamları olarak buraların, kentin doğal rezerv alanlarının korunabilmesidir. ■

Orcan Gündüz, Prof. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

DİPNOTLAR

- 1 Gündüz, O., Şimdi de Dağ Evi, Bağ Evi, Kır Evi, Cumhuriyet Gazetesi, 13.05.1993
- 2 Gündüz, O., İzmir Çevresinde “Çiftlik Evi Siteleri” Uygulamaları”, Yapı, Aralık 1993
- 3 Gündüz, O., Büyük Kentler Çevrelerinde Oluşmakta Olan “Çiftlik Evi Siteleri” ve Çevresel Etkileri, Sempozyum, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 12-13 Mayıs 1994
- 4 Akyol Altun, D., Kent Çeperlerindeki Az Katlı Konut Topluluklarının Kullanıcı-Mekân İlişkisi Bağlamında Değerlendirilmesi; İzmir Örneği, Doktora Tezi, DEÜ Mimarlık Fakültesi, Temmuz 2010

Emre Arolat ile Kapalı Siteler Üzerine

TÜRKİYE'DE 1980'LERİN İKİNCİ YARISINDAN İTİBAREN MİMARLIK KENDİ DIŞINDAKİ ORTAM TARAFINDAN ÇOK DAHA FAZLA İZİ SÜRÜLEN BİR ETKİNLİK ALANINA DÖNÜŞTÜ. MİMARLIK ETKİNLİĞİNİN EN YAYGIN ÜRÜNÜ OLAN KONUT DA, YA DOĞRUDAN GÜNCEL POLİTİKANIN ETKİLİ BİR MALZEMESİ OLARAK YA DA BİÇİMLENİŞİNİN OLUŞTURDUĞU GÖRSELLİKLE ORTAMI GİDEREK DAHA FAZLA MEŞGUL ETTİ

Didem Akyol Altun

Folkart Mavişehir Bloğu

Didem Akyol Altun- Sayın Arolat, öncelikle böyle bir röportajı kabul ettiğiniz ve vakit ayırdığınız için Ege Mimarlık Yayın Kurulu adına teşekkürlerimi sunuyorum. Bu sayıdaki dosya konumuz, son dönemdeki kapalı konut yerleşimleri ve İzmir'deki konut üretimleri ile ilgili. Kapalı siteler, içinde plancıların, mimarların ve sosyologların yer aldığı çevrelerde, özellikle akademik camiada çeşitli açılardan eleştiriliyorlar. Bu geniş listeyi, erişebilirliklerinin belirli bir gelir grubuyla sınırlı olması, sosyal/sınıfsal ayrışmayı pekiştirmeleri, bütüncül bir plandan bağımsız üretilmeleri, birbirleriyle ve kentle ilişkisiz konumlanmaları, kentsel çevreyi ve doğal alanları tahrip etmeleri, kamusal alanların etrafını çevirerek özelleştirmeleri ve kamusalılığı zedelemeleri şeklinde özetleyebiliriz. Bu alanda üretim yapan mimarların da zaman zaman bu eleştirilerden pay aldıklarını görüyoruz. Kuşkusuz kapalı siteler temelde, neo-liberal politikaların doğurduğu ve ekonomik ilişkiler temelinde gelişen sürecin bir parçası ve mimarların da bu süreçte tek başına bir karar verici ol(a)madıkları aşikâr. Çeşitli ortamlardaki yazılardan ve konferanslardan, bu alanda etkinlik gösteren mimarlar arasında, sermaye akışına karşı durmanın çok mümkün olmadığı; kapalı sitelerin sürekli gelişen ve değişen kentsel dinamiklerin bir parçası olduğu, kentin tümüyle bunlardan oluşmasının mümkün olmadığı; mimarın sorumluluğunun ise tasarımın niteliği

ve mekânsal kalitesi ile ilgili olması gerektiği yönündeki görüşlerin hâkim olduğu izlenimini edindim. Öte yandan kentsel çevreyi bozacak şekilde hızla, plansızca artan uygulamaları, yapılan araştırmalarda toplumsal anlamda elde edilen olumsuz sonuçları (her ne kadar uç örnekler de olsa, uzun süredir kapalı sitelerde yaşadığı için kente inmekten paranoya derecesinde korkan yetişkinler, kenti hiç bilmeyen çocuklar yetiştiren ailelerin varlığı gibi...) görüyoruz. Siz kapalı sitelere ilişkin eleştiriler ve mimarların/mimarlığın bu konudaki rolü hakkında neler düşünüyorsunuz?

Emre Arolat- Doğrusu sorunuzun içindeki tanımlamalar, kapalı sitelerin kentsel bağlamda ne tür bir yere oturtulabileceği ile ilgili önemli saptamalar içeriyor. Bu konu ile ilgili olarak özetlediğiniz eleştirilerin tümüne katıldığımı söyleyebilirim. Öte yandan mimarların bu konuda üstlenmiş olduğu rolü ziyadesiyle önemseydiğimi ve mimarın yegâne sorumluluğunun tasarımın niteliği ve mekânsal kalitesi ile ilgili olduğu yönündeki görüşe katılmadığımı vurgulamalıyım.

DAA- 2003 yılında, *Arredamento* Mimarlık'ta yer alan bir yazınızda, Bebek Çamlık'taki bir kapalı siteye, hem sosyal kapalılığı hem de planlama ve mimari becerisi bağlamında eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştınız. Daha sonraki yıllarda Türkiye'nin önde gelen mimarlarının, kitlesel konut üretiminde daha aktif bir rol almaya başladıklarını ve bunda kapalı konut sitelerinin önemli bir rolünün olduğunu görüyoruz. Bu

Folkart Mavişehir Bloğu,
iç mekân

doğrultuda sizin bakış açınızda ne tür değişimler oldu?

EA- Evet, sözünü ettiğiniz yazı, Etiler'de otuz yıla yakın bir süre oturduğum yerde inşa edilen bir kapalı site hakkındaydı ve hayli kişisel spekülasyonlar içeriyordu. Doğrusu bu metnin yayımlandığı günden beri bu konuya bakış açımda kayda değer bir değişim olduğunu düşünmüyorum. Türkiye'de 1980'lerin ikinci yarısından itibaren artan bir hızla, mimarlık kendi dışındaki ortam tarafından çok daha fazla izi sürülen bir etkinlik alanına, mimarlar da bu bağlamda önceki dönemlere oranla çok daha fazla takip edilen öznelerle dönüştü. Mimarlık etkinliğinin en yaygın ürünü olan konut da, ya doğrudan güncel politikanın etkili bir malzemesi olarak, ya da biçimlenişinin oluşturduğu görsellikle ortamı giderek daha fazla meşgul etti. Dijital teknolojinin de gittikçe büyük bir ivmeyle beslediği bu olgu, mimarı imaj endüstrisinin afili bir aktörü olarak gündeme taşıdı. Kimi yerleşme projeleri, bir önceki kuşağın oluşturduğu mimarlık dünyası tarafından şikâyet edildiği gibi yapımcılarının ismiyle değil, mimarının aldığı ödüllerle lanse edilir oldu. Bugün kendisi mimar olmayan ancak bir biçimde tasarım etkinliklerini yakından takip etmeye meyilli ve meraklı bir izleyici topluluğundan, hatta zaman zaman bu kesimin yeni trendleri manipüle ettiklerinden bile kolaylıkla söz edilebilir.

Yeni sermaye birikim rejimini koşulsuzca benimsemiş olan modern dünya için bunun beklenen bir sonuç olduğundan şüphe duymamalı. Bununla

birlikte son dönemde mimarlık ortamının kendi kendisini beslemekte, yeniden üretmekte ve taze bir ürünü ortaya koymakta ne denli zorlandığı ve giderek kavruklaşma tehlikesiyle nasıl yüzleştiği, oldukça kritik bir konu olarak ortada durmaya devam ediyor. Kavruklaşmanın asal kanalının mesleğin genel olarak hizmet ettiği toplumsal katmanın sınırlarından türediği ve mimarlığın bugünkü üretiminin ağırlıklı olarak yüksek gelirli bir grup tarafından tüketildiği söylenebilir. Kurallarını kapitalist dünyanın koyduğu bu sert oyun, yeni egemen mekanizmaların

“MERKEZ ÜLKELERDE İYİ DÜZENLENMİŞ VE KAMUSAL KULLANIM ANLAMINDA ZENGİNLEŞMİŞ BÖLGELERDE, KİMSENİN AKLINA ETRAFI DUVARLARLA ÇEVİRİLİ BİR YERLEŞME İNŞA ETMEK GELMİYOR”

ağırlığı karşısında mesleğin toplumsallaşması ve mimarlık kültürünün damıtılmış damarlarının açığa çıkmasını engelliyor. Pek çok yerde olduğu gibi, Türkiye'de de tasarlanmış konut deyince akla neredeyse sadece “developer”lar tarafından örgütlenen “kapalı konsept siteler” -gated communities- geliyor. Bu hegemonik talebin sosyolojik açılımını sorgulamak ve her şeye karşı özgüleşerek üretimini taze tutmak, yukarıda tarif edilen mimar özne için en zor olanı. Böyle olunca da stil, akım, tarz ve malzeme tandanslı bir tür yapı yapma sanatı olmaktan başka, mimarlık adına ortada üzerinde konuşulacak bir

şey kalmıyor. Konut ve daha da özgüleştirsek kapalı siteler de mimarlığı alabildiğine araçsallaştıran bu oyunun en kullanışlı enstrümanı olarak orta yerde duruyor.

DAA- Bugüne kadar, kapalı sitelerin ne olduğunu anlamaya yönelik birçok tanım yapıldı; ancak bu söylemler, pratiği uygulayan mimarlardan çok akademik camia içinde üretildi. Öte yandan kapalı konut siteleri, süre giden konut üretim gerçekliğinin önemli bir parçası ve artık mimarların da büyük oranda dâhil olduğu bir

mimari etkinlik alanı. Bu anlamda birçok uygulama gerçekleştirmiş deneyimli bir mimar olarak sizce -belki eleştirileri de bir yana bırakarak- bir kapalı konut sitesi tasarlarlarken olmazsa olmaz parametreler nelerdir?

EA- Sorunuzda sözünü ettiğiniz yoksunluk, yani kapalı sitelerin ne olduğunu anlamaya yönelik tanımların ve sözlerin sadece akademik camia içinde üretiliyor olması, bu coğrafyada süre giden bir tür sorun olarak, uygulama yapan mimarlık dünyası ile akademik camia arasında büyük bir uçurum biçiminde ortaya çıkıyor. Ancak bu durum sanırım her iki kesim tarafından da gerçek bir sorun olarak

tarif edilmiyor ve hatta sürdürülebilir bile bulunuyor. Dahası, bunun tersini istemek pek de kimsenin işine gelmiyor. Uygulama yapan mimar, yaptığı iş hakkında bir tür zihinsel çerçeve oluşturmak ve söz gelimi bunu etkin akımlara ve yönelimlere karşı, muhalif bir düşünce kanalı üzerinden inceltmek yerine, çoğu kere koşulsuz bir biçimde kendisini bu akımların rüzgârına bırakarak meslek pratiğini sürdürmeyi yeğliyor. Yaptığı işin tasarım kalitesinden ziyade, o işin yapılmasının kendisine veya mimarlık ofisine kattığı ekonomik değerle, ya da doğrudan doğruya bir tür popülerlik durumuyla ilgileniyor. Öte tarafta ise akademik dünya, çoğu kez kendi içine kapalı bir sürecin kavruklaştırdığı bir ortamda, yine pek çok kere kerameti kendinden menkul, gerçeklikle, dünyayla, dünya sistemiyle ilişkisi yeterince problemleştirilmemiş bir söz üretimini sürdürüyor.

EAA'da tasarım grubu olarak genellikle yaptığımız her işi kendi içinden anlamayı, projenin kendi özgül koşullarını olabildiğince ortaya koymayı ve her farklı durumu yeni bir düşünce süreci olarak değerlendirmeyi önemsiyoruz. Bu bağlamda, işlevi ne olursa olsun, mimariye ve çevreye sadece iyi tasarlanmış ve güzel yapılar inşa etme edimi çerçevesinden bakmak yerine, onu insana, kente ve doğaya dair bir görüş üretme, mekânı kurmaya yönelik bir düşünce geliştirme yolunda kullanmayı tercih eden bir görüşü her aşamada taze ve verimli kılmaya çalışıyoruz. Herhangi bir konut projesi

tasarlarken de aynı yönelimler devreye giriyor. Hiç kuşku yok ki tasarlanan bir kapalı siteyse, onun gelecekte kentsel bağlam içinde tutacağı sosyolojik ve fiziksel pozisyonların tanımlanması, çok önemli bir veri olarak tasarım alanına sızıyor. Ancak öte yandan yapıları işlevlerinden ziyade diğer varoluş nitelikleri ve mekânsal kurgu üzerinden ele almayı ve bu nitelikleri inceltmeyi önemsiyoruz. Hal böyle olunca da iki farklı kapalı site projesinin ölçütleri birbirlerinden tamamen farklıyken, bir kapalı site ile bir turizm yapısının birbirine çok daha benzer sözler üzerinden tartışılarak projelendirilmesi olağanlaşabiliyor EAA Ofisi'nde.

DAA- Bu tip konutların neredeyse tümü, 'farklı olma' söylemi üzerinden kuruluyor ve barındırdığı işlevsel çeşitlilikten mekân kurgusuna, mimarının adından malzeme ve detay çözümlerine kadar, bireye sunduğu ayrıcalıklarla pazarlanıyor. Mimarların da imajiner yönü güçlü tasarımlarla konut alımının teşvik edilmesine katkıda bulundukları; sitelerin genel görünüşleri, cephe ve kitle biçimlenişleri açısından 'farklı' denemelerin var olduğunu düşünebiliriz. Ancak çoğunda alışıldık plan şemalarının tekrar ettiğini ve bu bağlamda farklılık değil, aynılık üretildiğini görüyoruz. Belki bunun da etkisiyle kapalı konut siteleri söz konusu olduğunda tasarım üzerine fazla konuşulmuyor. Yani sadece meşruiyet problemlerinin gündemi işgal etmesinden değil, çoğu örneğin

tasarım kalitesi ve mekânsal kurgusu ile ön plana çıkmamasından dolayı...

Bu anlamda siz gerçekleştirdiğiniz uygulamalarda, konut sitelerini ele alışınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

EA- "Alışıldık plan şemaları" derken tam olarak ne kastettiğinizi bilmesem de zihnimde bu anlamda belirgin bir tanım var sanırım. Belki tam da sizin beklediğiniz cevap olmayacak ama ilkin bu şemaları ciddiye almak gerektiğini söyleyebilirim. Zira eğer çeşitli dönemlerde tekrarlanarak gerçekten yaygınlaştılar ve giderek bir tür konvansiyon oluşturdularsa bu sürekliliğin dahi kendi başına bir önemi olduğu savlanabilir. Öte yandan mimarlık tarihinin bu bağlamda üretilmiş pek çok yenilik fiyaskosu ile dolu olduğu da unutulmamalı. Alışkanlıklar kolaylıkla değişmiyor. Hele konu içinde yaşanan evin kullanımıyla ilgiliyse...

Son dönemde hayli yoğun bir biçimde çoklu konut projelerinin içinde olduk. Bu projelerin gerek ana kurgularında ve plan şemalarında, gerekse ayrıntı tasarımlarında bir tür itinanın sürekliliği, en önemli ölçüt olarak ortaya çıktı. Hiçbir konuyu bilerek veya isteyerek es geçmedik. Her projenin kendi bağlamsal verilerinin ayrıştırılması ve o konuya ait özgül "durum"un tanımlanması yönünde yoğun bir zihinsel çabanın içinde olduk. Bu süreçte ortaya çıkan her yeni ürün, ofisin ondan sonraki tasarım yönelimlerinin gelişmesinde etken oldu. Kuşkusuz söz konusu ürünlerin bu coğrafyada yapılagelen konut mimarlığı

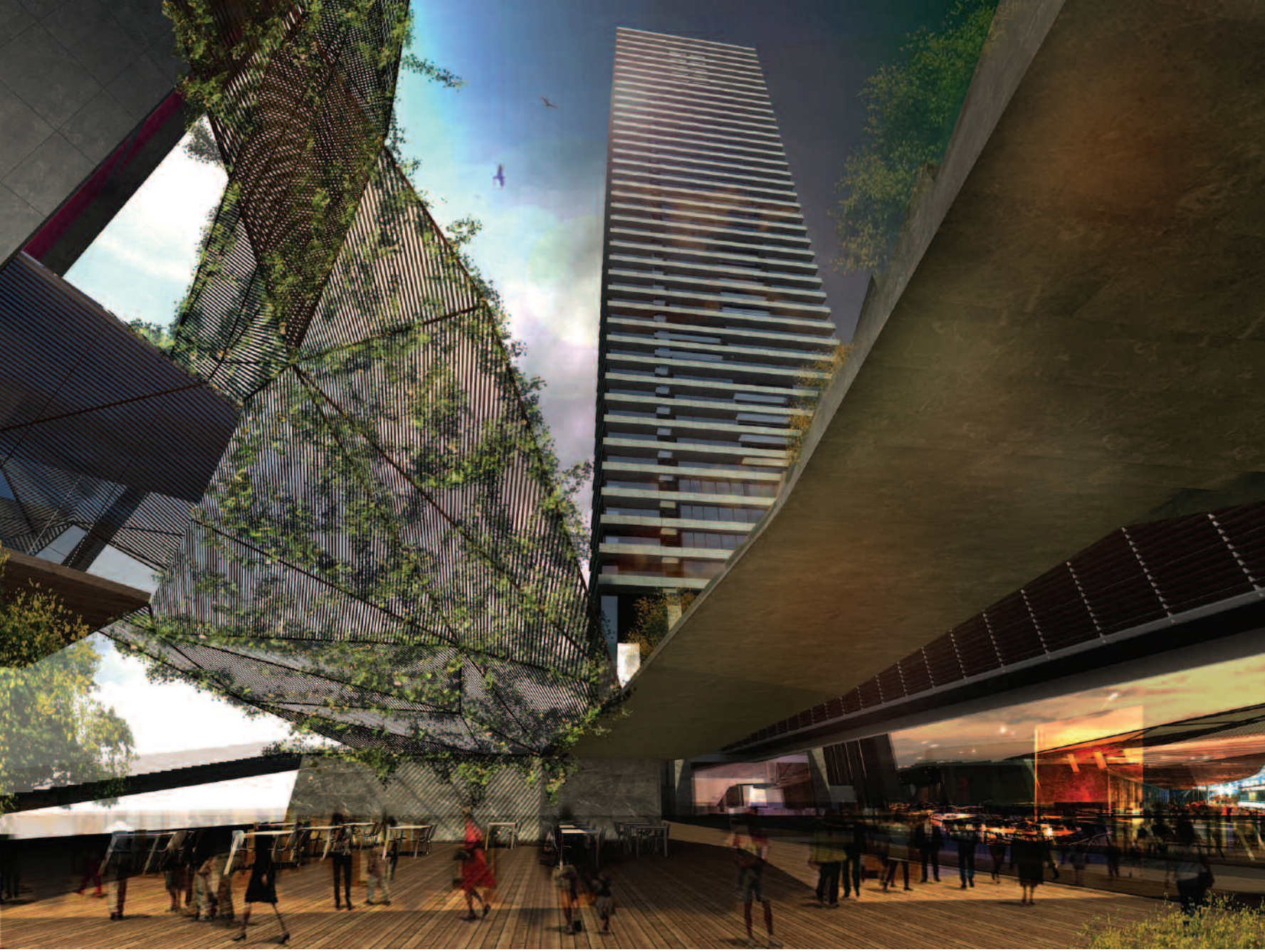

ÜSTTE Bayraklı İş GYO
Konut ve Ticaret Merkezi

SOLDA Bayraklı İş GYO
Konut ve Ticaret Merkezi
iç mekân

*“KAPALI SİTELERİN VAROLUŞ NEDENLERİNİN
EN ÖNEMLİSİNİN KALİTELİ KENTSEL ALAN
YOKSUNLUĞU OLDUĞUNU İDDİA ETMEK
YANLIŞ OLMAYACAKTIR”*

bağlamında ne oranda dönüştürücü bir rol üstlenebildiğini ortaya koymak en azından benim için kolay değil. Ancak bunun için, yani daha önce yapılanları sorgulamak için ciddi bir çaba gösterdiğimizi söyleyebilirim.

DAA- Kapalı siteler belki de en çok sosyal ayrışma bağlamında eleştirildi ve yine gelen eleştirilerin mimarlıkla belki de en çok kesiştiği nokta kamusal. Öte yandan konut alanları bireyselliğe ve aile yaşantısına hizmet etmeleri nedeniyle kamusal alana kontrollü açılımı doğal olarak içeriyorlar. Sizin bir mimar olarak kamusalılığı arttırıcı projelere destek

olmak konusundaki çabalarınızı ve son süreçte kamu eliyle üretilen projelerde yer aldığınızı biliyoruz. Sizce konut yerleşimleri için kamusallığın desteklenmesi, kentsel çevreyle ilişki kurulması adına mimarlar neler yapabilir?

EA-Son dönemde farklı bölgelerdeki yerel yönetimlerle birlikte bazı projeler gerçekleştiriyoruz. Beşiktaş Belediyesi için tasarladığımız kapalı semt garajı, üzerinde kademeli bir parkla birlikte var oluyor. İçine konumlandığı tepenin topoğrafik yapısından türeyen formun, insan eliyle yapılmış olsa da doğal ortam adına kaliteli bir açık alan olarak düzenlenmesi söz konusu.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ile birlikte çalışarak hazırladığımız İzmit Seka Kağıt Fabrikası alanının kentsel düzenleme projesinde, endüstri yapılarının büyük ölçüde korunarak restore edilmesi, açık alan düzenlemelerinin yapılması ve yaklaşık 500.000 m² büyüklüğündeki bu alanın kentin kamusal hayatına entegrasyonu hedefleniyor.

Kağıthane Belediyesi ile yaptığımız bir diğer çalışmada, imara açılacak olan Kızlarağası bölgesinin kentsel donanım açısından zengin kamusal mekânları içermesi öngörülüyor. Projenin ana hedefi, bu alanda İstanbul'un yeni gelişen pek çok bölgesinin aksine,

halkın sokaklarda yürümekten zevk alacağı, rekreatif ve kültürel olanaklardan, iyi tasarlanmış yeşil alanlardan olabildiğince çok istifade ettiği bir durumu sürdürülebilir kılmak. Yine içinde büyük bir heyecanla yer aldığımız bir diğer proje ise Bergama Belediyesi Kültür Merkezi. Kent merkezinde yer alan arazide gerçekleştirdiğimiz bu projede, bölgede eksikliği duyulan donanımlı bir büyük salon ile sinema ve tiyatro salonları, sergi alanları, ticari üniteler ve hayli zengin kullanım olanaklarına sahip bir açık alan yer alacak. Benzer bir proje de Yalova Belediyesi ile birlikte hazırladığımız Yalova Raif Dinçkök Kültür Merkezi. Akkök Grubu'nun katkısıyla yapılan bu merkezin inşaatı birkaç ay içinde tamamlanacak.

Bu projelerin tümünün ortak özelliği, kentsel anlamda kamusal kullanım olanaklarını tetikleyici olması. Merkez ülkelerde iyi düzenlenmiş ve kamusal kullanım anlamında zenginleşmiş bölgelerde, kimsenin aklına etrafı duvarlarla çevrili bir yerleşme inşa etmek gelmiyor. Tıpkı İstanbul'da Teşvikiye'nin ortasında ya da İzmir'de Alsancak bölgesinde gelmediği gibi. Bu bağlamda, kapalı sitelerin varoluş nedenlerinin en önemlisinin kaliteli kentsel alan yoksunluğu olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. İlişki kurmanın cazip olduğu herhangi bir kentsel çevreden kaçmanın, hatta kendisini duvarlar arkasına hapsetmenin anlamsızlığı konusunda kuşku duyulmamalı. Ancak bu gerçekliğin görmezden gelindiği bir yönelimle planlanan kentlerde, bir tür sosyal segregasyonun oluşması kaçınılmaz. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi adına, kent ölçeğinde kaliteli kamusal mekân tasarımının öne çıkartılmasına vurgu yapmak önemli görünüyor.

DAA- İzmir'de gerçekleştirmiş/gerçekleştirecek olduğunuz konut projelerinizden bahsedebilir misiniz?

EA- "Narlidere Konutları" İzmir'de inşa edilmiş ilk projemiz. Mavişehir'deki konut kulesinin ise inşaatı sürüyor bugünlerde. Bayraklı'da İş GYO için hazırladığımız proje, alışveriş, ofis ve konutlardan oluşuyor.

DAA- 1990'lı yıllarda İzmir kentinin çeperlerinde, özellikle Batı aksı üzerinde, zaten mevcut olan yazlık geleneğinin üzerine temellenen ve kitlesel denilebilecek bir konut üretimi gerçekleşti. İstanbul'dakilerle kıyaslanamayacak düzeyde de olsa, sosyal tesisleri ve ortak alanları olan, bahçeli evlerden oluşan bu sitelerin büyük bir bölümünü, güvenlik önlemleri ve hitap ettikleri sosyal kitle bağlamında kapalı konut sitesi olarak değerlendirmek mümkün. Öte yandan kentin içindeki prestijli bölgelerde çok katlı bloklardan oluşan güvenlikli sitelerin de sayıca arttığını, hatta çok işlevli ve çok katlı blokların da tek tük

“MERKEZİ ALANLARDA, ZEMİN DÜZLEMİNDEKİ DOLAŞIM AĞININ GEÇİRGEN KILINMASI YÖNÜNDE ALINACAK HER KARAR, YAPILACAK HER HAMLE KAMUSAL KULLANIM OLANAK VE OLASILIKLARINI ARTIRACAK, KALİTELİ KAMUSAL ALANLARI ZENGİNLEŞTİRECEKTİR”

inşa edilmeye başladığını görüyoruz. Siz kapalı konut üretimi açısından İstanbul ve İzmir arasında nasıl benzerlikler/farklılıklar görüyorsunuz? Ve kapalı konut sitelerinin büyük metropollerde yaygınlaşan bir eğilim haline gelmesini, kentlerimizin geleceği bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

EA- Bu anlamda İstanbul ve İzmir'in birbirlerinden farklı ve kayda değer ayırıştırıcı özellikler taşıdığı fikrinde değilim. Daha önce de belirttiğim gibi, kent ölçeğinde zengin kamusal alanlar içeren bölgelerde kapalı site oluşumuna sık rastlanmıyor. Bu İstanbul ve İzmir için böyle olduğu gibi, diğer kentler için de geçerli olduğunu düşündüğüm bir durum. Öte yandan, her ne kadar benzer sosyal sorunları koşulluyor olsalar da, prestijli bölgelerde konumlanan çok işlevli ve çok katlı yapıların kapalı sitelerden hayli farklı bir tipoloji olduğunu düşünüyorum. Büyük kentlerin neredeyse tümünde desantralizasyonun en azından bir dönem için kent merkezini

tenhalaştırdığı ve gözden düşürdüğü görülmüştür. Yoğun bir banliyöleşme ile neticelenen bu yönelimin son kertede gevşemesi ve merkezin yeniden değer kazanması, kentlerin genetiğine yazılmış bir kader gibidir. Merkez yeniden canlanıp cazip hale geldiğinde de, arazi fiyatlarının hatırı sayılır bir biçimde artmasıyla birlikte sözünü ettiğiniz karma kullanımlı yoğun yapılar, rant sarmalının önemli bir halkasına dönüşürler. İşte tam bu noktada yerel yönetimlerin alacağı stratejik kararların çok kritik olduğunu düşünüyorum. Zira merkezi alanlarda, zemin düzlemindeki dolaşım ağının geçirgen kılınması yönünde alınacak

her karar, yapılacak her hamle kamusal kullanım olanak ve olasılıklarını artıracak, kaliteli kamusal alanları zenginleştirecektir. Gelecek on yıllarda yönetim erkinin bunun farkına varacağını ve söz gelimi kapalı site fenomenini, bir dönem çaresizce sarılınmış bir yönelim olarak hatırlayacağımızı umuyorum.

DAA- Yanıtlarınız ve vakit ayırdığınız için Ege Mimarlık okuyucuları adına teşekkür ediyoruz. □

Didem Akyol Altun, Araş. Gör. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

SOL ÜSTTE Bayraklı İş GYO Konut ve Ticaret Merkezi

Dikey Yaşam Yatay Geçit

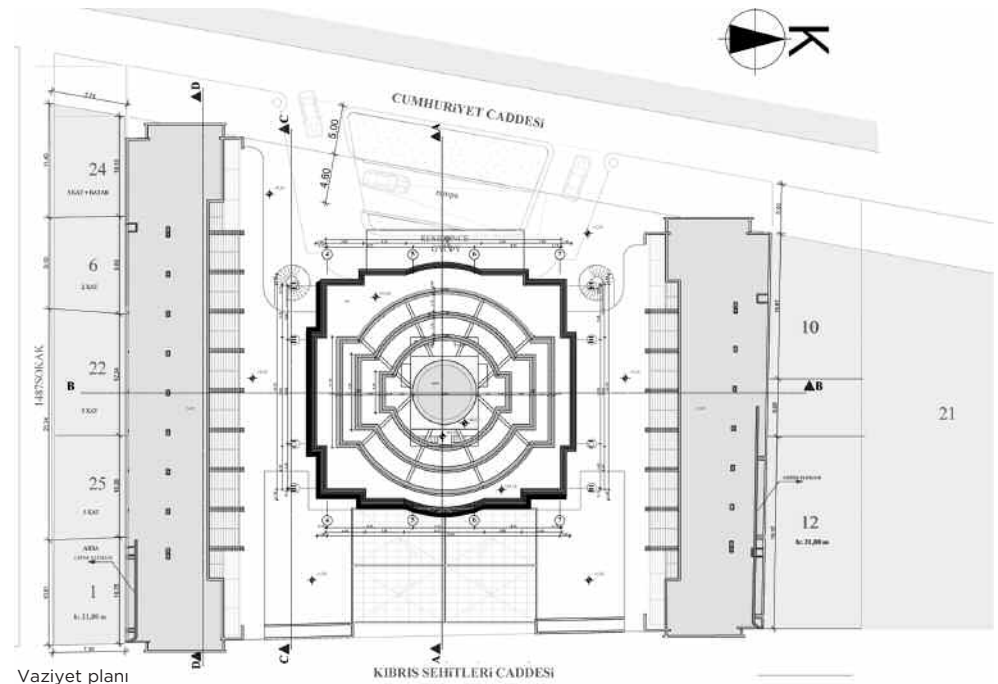
İZMİR'İN KÜLTÜR, SANAT, EĞLENCE VE ALIŞVERİŞ MERKEZİ OLAN ALSANCAK'TA İNŞA EDİLEN **THE PORT RESIDENCE**, KULLANICILARINA KIBRIS ŞEHİTLERİ CADDESİ'NİN CANLILIĞINI ZEMİN KATINDA DA SÜRDÜREN BİR YAŞAM MERKEZİ SUNUYOR

M. Emre Karcioğlu FOTOĞRAFLAR Reklam.la Tasarım ve Reklam Hiz. Ltd.

YAPI ADI **The Port Residence**
MİMARİ PROJE **M. Emre Karcioğlu**
YÜKLENİCİ **KAR İnşaat Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti**
PROJE YÖNETİMİ **M. Başar Karcioğlu**
STATİK-BETONARME PROJE **Selim Ardalı**
ALTYAPI ve ZEMİN DANIŞMANI **Ahmet Sağlamer**
ELEKTRİK TESİSATI PROJE ve UYGULAMA
Selahattin Doyran - Doyap
MEKANİK TESİSAT (Isıtma-Soğutma-Havalandırma)
Taner Kocaova - Teknik Tesisat
MEKANİK TESİSAT UYGULAMA **Tunç Tesisat Mühendislik ve Ticaret**
YAPI DENETİM **TAM Yapı Denetim**
YAPIM TARİHİ **2006 - 2010**

The Port Residence İzmir'in en prestijli iskân, kültür, sanat, eğlence ve alışveriş merkezi Alsancak bölgesinde, çok stratejik bir noktada, 3500 m²'lik bir arsa üzerinde 3000 m²'lik alana, 2'si bodrum katı toplamda 26 kat olacak şekilde inşa edildi. Alsancak Mahallesi 1. bölge, 193 pafta, 3646 ada, 26 parselde kayıtlı arsada yükselen bina, alışveriş ve

eğlencenin kalbi niteliğindeki Kıbrıs Şehitleri Caddesi ile bölgenin ana trafik arteri Cumhuriyet Bulvarı'nı birbirine bağlayarak, bu iki önemli cadde arasında bir pasaj geçişi imkânı sağlayacak şekilde kurgulandı. Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nin 'Çarşı' karakterine uygun olarak binanın bu caddeye bakan cephesinin zemin ve 1. katı aynı mantıkla alışveriş merkezi olarak tasarlandı.

Çarşı alanını içine alan geniş ve ferah avlu, genel görünümünü destekleyecek gergili membran sistemiyle zenginleştirilirken, ulaşım ve trafik akışı için kullanılan Cumhuriyet Bulvarı cephesinde, otopark ile ana yaya girişi yeşil alan ve kaldırım alanıyla kullanışlı bir şekilde çözüldü.

Binaya İzmir'in en köklü iskân semtlerinden Alsancak'ın ev sahipliği yapıyor olması, bölgedeki yeni teknoloji yapı sistemlerinin kullanılması ve yenilikçi mesken ihtiyaçlarının fark edilmesini sağladı. Bu doğrultuda, Alsancak'taki bu yeni yaşam alanında farklı yaşam alternatifleri için beş farklı tipte daire tasarlandı ve bu daireler binanın 2. katından başlayarak 23. katına kadar dağıtıldı. Binanın ikinci katında, güney ve kuzey cephelerinde, ağaçlandırılmış, süs havuzlarıyla zenginleştirilmiş büyük bahçeler ve bu bahçeler içine yerleştirilmiş dubleks villa tipi daireler kurgulandı. Her bir dairenin özel teras ve balkonları şehrin merkezindeki yeşil alan manzarasının dairelere girişini sağlaması için tasarlandı.

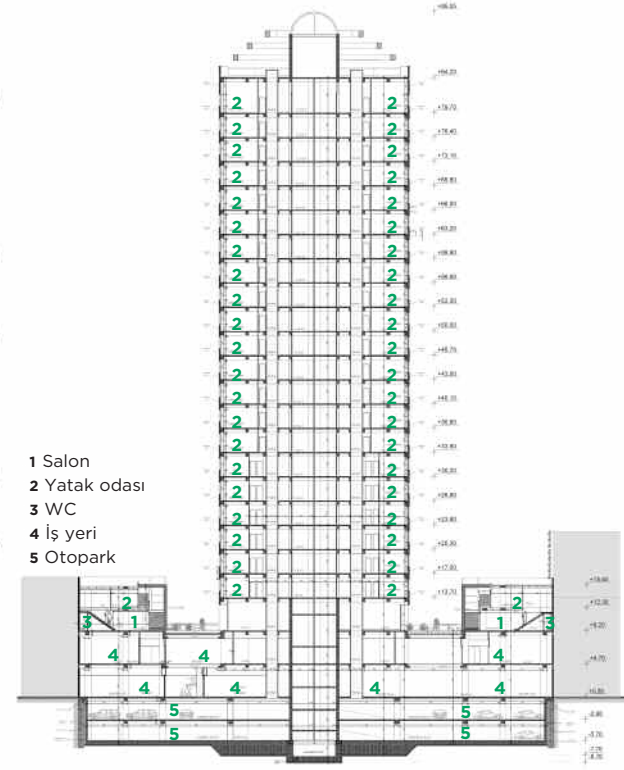
Binanın ikinci katına kat sakinlerinin ihtiyaçları doğrultusunda ve onların komşuluk ilişkilerini geliştireceği öngörülen sosyal aktivite alanları olarak; spor salonu, gym stüdyosu, sauna, çocuk oyun salonu, çok amaçlı salon ve toplantı salonu yerleştirilip 'Sosyal Kat' adı verilen alan yaratıldı.

Bina, lokasyon avantajının en iyi şekilde kullanılabilmesi için mümkün olduğunca yükseltildi ve böylece Kordon ve İzmir Körfezi ile muhteşem şehir manzarası tamamıyla gözler önüne serilmiş oldu. Ayrıca manzaranın dairelerin içine dolması için cephede cam kullanımı maksimuma çıkarıldı. Yüksek yapının İzmir silüetindeki yeri göz önünde bulundurularak binaya özel formda bir bitiş tasarlandı ve uygulandı. Bunun yanı sıra konut amaçlı yüksek yapılarda çok fazla örneğine rastlanmayan bir detay olarak balkonlara yer verildi ve her dairede 5,5 m²'lik alan balkon için ayrıldı.

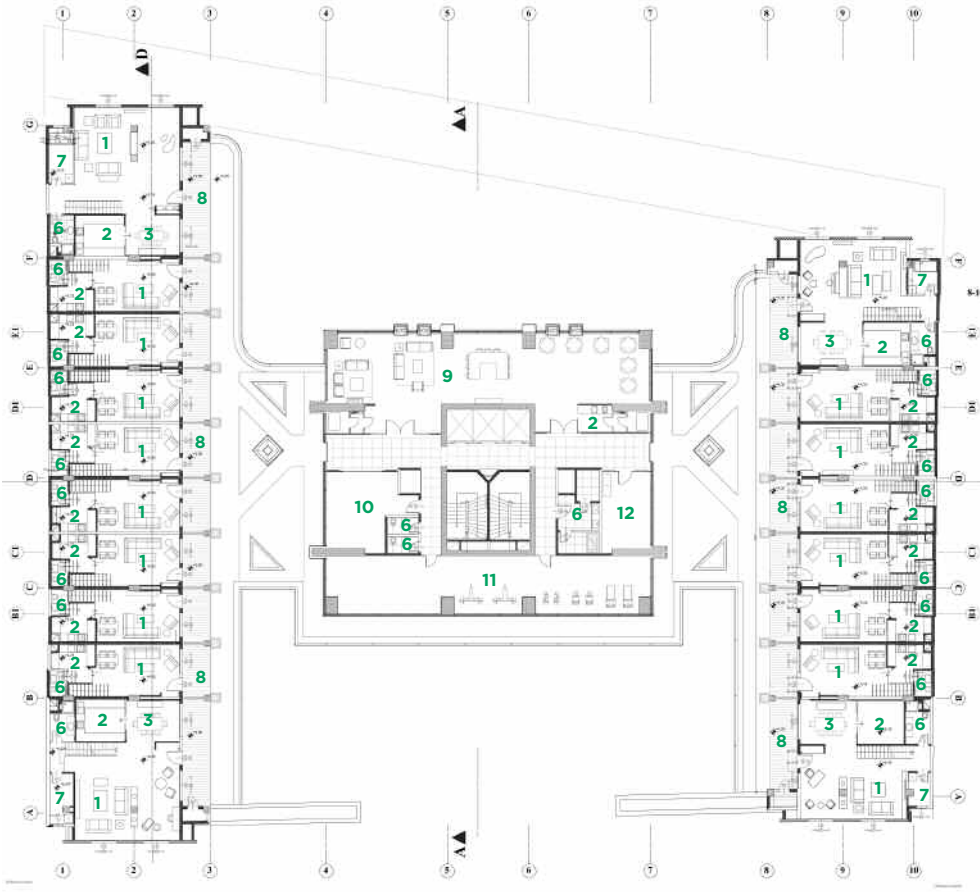
Binanın genelinde çevre dostu sistem ve malzeme kullanımı önemsendi ve bu bağlamda ısı kayıplarını minimuma indirmek hedeflenenler arasında yer aldı. Konu üzerinde özel çalışmalar yapılarak enerji tasarrufunu artıracak yeni uygulamalara yer verildi.

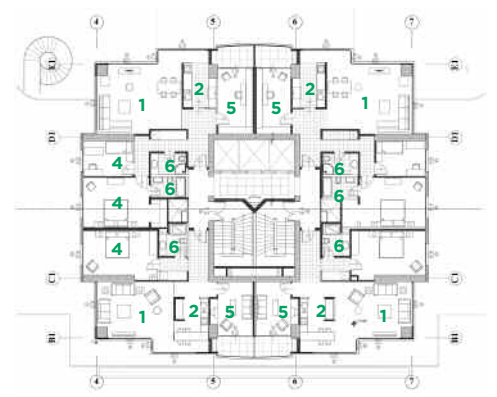
Zemin kat planı

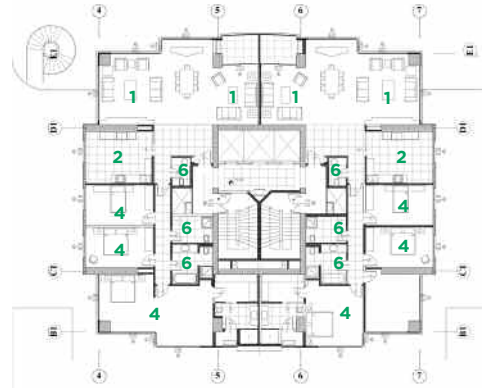
“YAPI, ALIŞVERİŞ VE EĞLENCENİN KALBI NİTELİĞİNDEKİ KIBRIS ŞEHİTLERİ CADDESİ İLE BÖLGENİN ANA TRAFİK ARTERİ CUMHURİYET BULVARI'NI BİRBİRİNE BAĞLAYARAK, BU İKİ ÖNEMLİ CADDE ARASINDA BİR PASAJ GEÇİŞİ İMKÂNI SAĞLAYACAK ŞEKİLDE TASARLANDI”

ikinci kat planı

3-8 kat planı

9-20 kat planı

Cephe elemanlarında kullanılan fibrobeton özel izolasyon malzemeleri ile olası ısı kayıpları yüksek performans ile önlemlendi ve aynı şekilde cam ekipmanları için tercih edilen özel ithal camlar ile ısı izolasyonu maksimuma çıkarıldı. Aynı hassasiyet ısıtma-soğutma sistemi hususunda da gösterilerek İzmir'de ilk kez konut amaçlı bir yüksek yapıda havada hâlihazırda bulunan termal enerjiden faydalanılarak ısı enerjisi üreten heat

pump/hava kaynaklı ısı pompası sistemi kuruldu. Çok düşük miktarda elektrik enerjisi kullanılan sistem ile maksimum verimlilik sağlanırken doğanın korunması konusuna da gerekli hassasiyet gösterildi.

Otomobil sahipliğinin ve kent merkezindeki yerleşim yoğunluğun artması ile birlikte büyük bir sorun olarak karşımıza çıkan otopark problemine karşın binanın iki bodrum katında daire sakinlerine özel otopark

alanları tahsis edilerek bu sorun ortadan kaldırılmış oldu. Yine bodrum katında düşünülen dairelere özel 6 ve 12 m²'lik depo alanları, daire sakinlerinin evde bulundurmak istemediği eşyaların saklanması sorununa çözüm oldu. Bodrum katları ayrıca araç yıkama bölümü, hidrofor odası, yangın pompa odası, su deposu, sığınak, trafo ve jeneratör odası gibi binanın teknik ihtiyaçlarına da ev sahipliği yaptı. ■

- 1 Salon
- 2 Mutfak
- 3 Yemek odası
- 4 Yatak odası
- 5 Çalışma odası
- 6 Islak hacim
- 7 Çamaşırılık
- 8 Teras
- 9 Parti evi
- 10 Çocuk oyun odası
- 11 Fitness
- 12 Yönetim

“BİNAYA İZMİR’İN EN KÖKLÜ İSKÂN SEMTLERİNDEN ALSANCAK’IN EV SAHİPLİĞİ YAPIYOR OLMASI, BÖLGEDEKİ YENİ TEKNOLOJİ YAPI SİSTEMLERİNİN KULLANILMASI VE YENİLİKÇİ MESKEN İHTİYAÇLARININ FARK EDİLMESİNİ SAĞLADI”

Görsel Mimarlık Sözlüğü

YAZAR **Gavin Ambrose, Paul Harris, Sally Stone**
YAZAR **Neslihan Şık**
YAYINEVİ **Literatür Yayıncılık**
YAYIN TARİHİ **Kasım 2010**
ISBN **9750405617**

Bu kitap mimarlıkta en sık kullanılan pek çok terimi içeren bir rehberdir. Abaküs'ten Zigurat'a, Kolondan Korniş'e, Ha-ha ve Gökdelen'e uzanan içeriğiyle mimarlıkla ilgilenen herkes için benzersiz bir kaynak olacaktır. Okuyucuya mimari terminolojiyle ilgili gelişkin bir kavrayış sunmak için her bir terim açıklanmış ve uygun bağlama yerleştirilmiştir. 250'den fazla sık kullanılan mimari terim biçimlendirilmiş ve resimlenmiştir. Karkas, Cephe Kaplaması ve Rotond gibi pratik terimlerden, Dekonstrüktivizm, Fonksiyonalizm ve Modernizm gibi akım ve üsluplara; Blobitecture ve McMansion gibi modern terminoloji ve kavramlardan hala kullanılmakta olan pek çok geleneksel terim yer almaktadır.

Mimarlar Dik Durur! İlginç Öyküler

YAZAR **Doğan Hasol**
YAYINEVİ **Yapı - Endüstri Merkezi**
ISBN **9944757497**
YAYIN TARİHİ **Şubat 2011**

Doğan Hasol, yeni kitabı Mimarlar Dik Durur! İlginç Öyküler ile okuyucuları, mimarlık dünyasının bilinmeyen kıvrımlarında kâh keyifli, kâh düşündürücü bir yolculuğa çıkarıyor. Hasol, öğrenciliğinden bugüne kadar bizzat içinde yaşayarak tanıdığı olduğu ya da dinlediği bazı ilginç olayları belleğinin süzgecinden geçirip duru ve akıcı bir dille okuyucularına aktarıyor. Tümöyle gerçek olay ve kişilerden oluşan, herhangi bir yakıştırmının ya da kurgunun söz konusu olmadığı kitap, mimarlık dünyamızın belli bir dönemine değişik bir bakışla ışık tutuyor. Kitapta; Sedad Hakkı Eldem'den Vedat Dalokay'a, Bruno Taut'tan Mario Botta'ya, Turgut Cansever'den Aydın Boysan'a, Erol Akyavaş'tan Bedri Rahmi Eyüboğlu'na, Celal Bayar'dan Adnan Menderes'e çok sayıda mimar, sanatçı ve siyasetçi bugüne kadar bilinmeyen ilginç öyküleriyle okurların karşısına çıkıyor. Hasol, mimarların iş dünyası kadar, iç dünyasına da eğilmeye çalıştığı bu kitabında; tuhaflıkları, hüznüleri, küskünlükleri, neşeleri, eğlenceli kişilikleri ve başarılarına gelen ilginç olaylarla mimarların insancıl yanlarını öne çıkarıyor. Mimar - Karikatürist Güngör Kabakçioğlu'nun mimar portreleri ve karikatürleriyle görsel açıdan zenginleştirilen Mimarlar Dik Durur! İlginç Öyküler, yalnızca mimarların değil mimarlığa yakınlık duyan ya da belli bir döneme mimarların penceresinden göz atmak isteyen herkesin ilgisini çekecek.

Egemimarlık Metinleri Yazım Kılavuzu

İÇERİK

- Metin, daha önce yayımlanmamış olmak şartı ile özgün yazı, derleme, proje tanıtımı, yapı tanıtımı, yayın tanıtımı, röportaj, çeviri yazı gibi alanlarda olabilir.
- Metin ile ilişkili görselleri içermelidir.

METİN BOYUTU

- Sunulacak yazılar, varsa özetleri de dahil olmak üzere 1600 kelimeyi aşmamalıdır. Dipnotlar ve kaynaklar bu sınırlamaya dahil değildir.

METİN YAZIM ŞEKLİ

- Sunulacak yazılar microsoft word programıyla yazılmalıdır.
- Yazım karakteri Arial'dır.
- Kullanılacak puto boyutu; ana başlıklar için 12, alt başlıklar ve metin için 10'dur.
- Paragraf ayrımları bir satır boşluk bırakılarak yapılmalıdır.

GÖRSELLER

- Görsel malzemenin sayısı 10'u aşmamalıdır.
- Kesinlikle metin içerisine yerleştirilerek değil, ayrıca gönderilmelidir.

- Siyah - beyaz veya renkli opak fotoğraf, dia veya digital formatta görsel yollanabilir.
- Digital formatta yollanacak görsellerin eni en az 20cm olacak şekilde en az 300 dpi çözünürlükte, JPG veya TIFF formatında teslim edilmelidir.
- Mimari çizimler, Autocad programında da teslim edilebilir.

TESLİM ŞEKLİ

- Makale, görselleri ile birlikte tek nüsha kağıt çıktısı, CD formatında Mimarlar Odası İzmir Şubesi'ne elden veya posta ile teslim edilebilir.

KAYNAKLAR

- Kaynaklar başlığı altında yazar soyadlarına göre alfabetik sırada verilmelidir.
- Kaynak kitap ise: Yazar Soyadı, Yazar Adı (Basım Tarihi), Kitap Adı, Çevirmen Adı Soyadı, Yayınevi, Basım Yeri düzeni geçerlidir. Örnek: Tümer, Gürhan (1998), Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Mimarlar Sorunu, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, Tükeltmat A.Ş.

- Kaynak makale ise: Yazar Soyadı, Yazar Adı (Basım Tarihi), "Makale Adı", Makalenin İçinde Yer Aldığı Yayın, Editör Adı, Çevirmen Adı, Yayınevi, Basım Yeri, Sayfa Numarası düzeni geçerlidir. Örnek: Gündüz, Orcan (2006), "Cumhuriyet'ten 1980'li Yıllara Karşıyaka'nın Mimari Kimliğine Katkıda Bulunan Mimarlar, Mühendisler ve İnşaatçılar", Egemimarlık 58, İnci Uzun, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, Doruk Grafik San ve Tic. Ltd. Şti., 28.
- Metnin içinde kaynağa değinmek istenirse; (Yazar Soyadı, Yayın Yılı, Sayfa Numarası) şeklinde olmalıdır. Örnek: (Gündüz, 2006, 28)

DİPNOTLAR

- Ana metninle aynı yazım özelliğine sahip olarak, parantez içerisine alınan sıra numaraları şeklinde verilmelidir.
- Dipnotlar sayfa altında değil, metnin sonunda "Dipnotlar" başlığı altında sırasıyla yazılmalıdır.